

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS INSTITUTAS
Edukologijos studijų programa

INGA DRYŽAITĖ

SUAUGUSIŲJŲ DALYVAVIMO NEFORMALIAJAME ŠVIETIME
PROBLEMOS IR JŲ SPRENDIMO GALIMYBĖS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: doc. dr. R. Bakutyte

Darbas originalus.....

Šiauliai, 2020

**Parengto baigiamojo bakalauro / profesinių studijų / magistro darbo
savarankiškumo patvirtinimas**

Patvirtinu, kad įteikiamas baigiamasis bakalauro / profesinių studijų / magistro darbas Suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime problemos ir jų sprendimo galimybės yra:

1. Atliktas savarankiškai ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose.
2. Nebuvo naudotas kitame universitete / institute Lietuvoje ir užsienyje.
3. Nėra medžiagos iš kitų autorių darbų, jeigu jie nėra nurodyti darbe.
4. Pateiktas visas panaudotos literatūros sąrašas.

Inga Prūsaitė
.....
Vardas, pavardė

[Signature]
.....
Parašas

TURINYS

SANTRAUKA.....	4
SUMMARY	5
ĮVADAS.....	6
NEFORMALIOJO SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO SAMPRATA.	11
NEFORMALIOJO SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO VEIKSNIAI IR VEIKĖJAI	19
NEFORMALIOJO SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO ORGANIZAVIMO TEISINĖS PRIELAIDOS BEI PATIRTIS LIETUVOJE.....	27
DALYVAVIMO NEFORMALIAJAME SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIME TENDENCIJOS.....	38
TYRIMO METODOLOGIJA	49
Kiekybinio tyrimo metodika.....	52
Kokybinio tyrimo metodika	53
TYRIMO DUOMENŲ ANALIZĖ.....	61
Neformaliojo suaugusiųjų švietimo dalyvių mokymo(si) poreikių, motyvų, problemų ir jų sprendimo galimybių tyrimų analizė.....	61
Andragogų/lektorių požiūrio į neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizavimo problemas ir jų sprendimo galimybes tyrimo analizė.	74
Darbdavių požiūrio į darbuotojų neformaliojo suaugusiųjų mokymosi organizavimo problemas ir jų sprendimo galimybes tyrimo analizė	82
IŠVADOS.....	90
REKOMENDACIJOS	92
LITERATŪROS SĄRAŠAS	93
PRIEDAI	98

SANTRAUKA

Inga Dryžaitė (2020). Suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime problemos ir jų sprendimo galimybės. Magistro darbas. Mokslinis vadovas – doc. dr. Rima Bakutytė. Šiaulių universitetas, Edukologijos studijų programa, švietimo vadyba 97 p., su priedais 112 p. Magistro darbe nagrinėjama suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime problemos ir jų sprendimo galimybės. Tema aktuali suaugusiesiems, norintiems mokytis ir tobulinti kvalifikaciją, andragogams (lektoriams), programų teikėjams, savivaldybėms, darbdaviams.

Darbo tikslas – ištirti suaugusiųjų Neformaliojo mokymo(si) dalyvių (klausytojų, paslaugų teikėjų, andragogų, darbdavių) nuomonę apie suaugusiųjų mokymosi problemas, galimybes ir jų tenkinimą X regiono savivaldybėse ir numatyti galimas tobulinimo kryptis.

Darbo objektas – Neformaliojo suaugusiųjų mokymo(si) dalyvių (klausytojų, paslaugų teikėjų, andragogų, darbdavių) požiūris į veiksnius (prieinamumo, suderinamumo, skatinimo, poreikių tenkinimo), lemiančius suaugusiųjų mokymo(si) problemos ir jų sprendimo galimybes.

Darbo metodai – Teoriniai: mokslinės literatūros analizė, švietimą reglamentuojančių dokumentų analizė. Empiriniai: apklausos metodas – anketavimas, interviu. Kiekybinis (anketa) ir kokybinis (interviu). Statistinė duomenų analizė (Excel programa, 2013). Kokybinio tyrimo analizė.

Kiekybinio ir kokybinio tyrimo rezultatai rodo, kad visų trijų grupių respondentai išskyrė šias suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime problemas: mokymosi motyvacijos trūkumas ir nepagrįsti lūkesčiai, menkas programų finansavimas, mokytojų, andragogų, lektorių paieška, laiko suderinamumas ir vyresniojo amžiaus dalyvių psichologiniai ypatumai. Tiriamieji nurodė suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime problemų sprendimo galimybes: tikslinis lėšų paskirstymas kvalifikacijos tobulinimo renginiams; interneto prieinamumas vyresnio amžiaus grupių mokymosi dalyviams; suaugusiųjų mokymosi motyvacijos skatinimas pasitelkiant finansines galimybes, dalyvavimą projektuose; individualių ir grupinių iniciatyvų palaikymas. Remiantis tyrimo rezultatais, numatytos tobulinimo kryptys – parengtos rekomendacijos X savivaldybių švietimo, mokslo ir sporto paslaugų centro neformaliojo suaugusiųjų ir jaunimo ugdymo skyriams.

Raktiniai žodžiai: neformalusis suaugusiųjų švietimas, mokymasis visą gyvenimą, mokymosi poreikiai, kvalifikacijos tobulinimas, strateginiai dokumentai, andragogai, darbdaviai, programų teikėjai.

SUMMARY

Inga Dryžaitė (2020). Problems of adult participation in non-formal education and possibilities to solve them. Thesis. Scientific supervisor - doc. dr. Rima Bakutytė. Šiauliai University, Educational Studies Program, Education Management 97 p., with attachments 112 p. The master's thesis examines the problems of adult participation in non-formal education and the possibilities of their solution. The topic is relevant for adults who want to study and improve their qualifications, andragogues (lecturers), program providers, municipalities, employers.

The aim of the work – is to study the opinion of the participants of adult non-formal education (listeners, service providers, andragogues, employers) about the problems, opportunities and satisfaction of adult learning in X municipalities and to envisage possible directions for improvement.

Object of the work – Attitudes of participants of non-formal adult education (listeners, service providers, andragogues, employers) towards factors (accessibility, compatibility, promotion, needs D

Working methods – Theoretical: analysis of scientific literature, analysis of documents regulating education. Empirical: survey method - questionnaire, interview. Quantitative (questionnaire) and qualitative (interview). Statistical data analysis (Excel program, 2013). Qualitative research analysis.

The results of the quantitative and qualitative study show that respondents from all three groups singled out the following problems of adult participation in non-formal education: lack of learning motivation and unreasonable expectations, low program funding, search for teachers, andragogues, lecturers, time compatibility and psychological characteristics of older participants. Researchers pointed out the possibilities of solving the problems of adult participation in non-formal education: targeted allocation of funds for in-service training events, Internet accessibility for learning groups of older groups. Promoting adult learning motivation through financial opportunities, participation in projects, support for individual group initiatives. Based on the results of the research, directions for improvement are envisaged - recommendations have been prepared for the non-formal adult and youth education departments of the X Municipal Education, Science and Sports Services Center.

Keywords: non-formal adult education, lifelong learning, learning needs, professional development, strategic documents, andragogues, employers, program providers.

IVADAS

Kaip pastebėjo patirtinio mokymosi teoretikas amerikietis Davidas Kolbas (1984), mokymasis yra pagrindinis žmonių prisitaikymo būdas: jei nesimokytume, galbūt net negalėtume išgyventi, ir tikrai jau neklestėtume. Mokymosi visą gyvenimą tendencija tampa kiekvieno individo kasdienybe. Spartūs pokyčiai reikalauja greitos adaptacijos, tad ir mokslas kelia iššūkius greitai pasiekti rezultatus. Suaugusiųjų mokymasis yra svarbus ekonominis variklis. Tad minėti globalūs visuomenės ir paties žmogaus vystymosi veiksniai skatina gerinti suaugusiųjų mokymąsi ieškant efektyviausių sprendimo būdų, taikant ir plėtojant suaugusiųjų mokymosi organizavimą. Didėjant mokslinių žinių kiekiui ir jų sudėtingumui, sparčiai vystantis technologijoms ir augant žinių poreikiui gilėja besimokančiojo bei mokymosi organizatorių atsakomybė už perduodamų žinių kokybę ir mokymosi organizavimo efektyvumą. Įgytos žinios greitai sensta, atsiranda vis nauja informacija, reikalaujanti asmenybės tobulėjimo ir formuojanti prielaidas tęstiniam mokymuisi visą gyvenimą (V. Vėteris, R. Čiužas, 2014, E.B. Goldring, C. Preston, J. Huff, 2010, G. Kvieskienė, 2015). Suvokiant suaugusiųjų mokymo(si) būtinybę, svarbu išsiaiškinti ir įvertinti suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime organizavimo problemas, numatyti problemų sprendimo galimybes. Todėl pagrindinė šio magistro darbo problema yra susijusi su suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimo vertinimo procesu ir problematika. Šiam tikslui įgyvendinti formuluojama tokia tyrimo problema.

Tyrimo problema. Su kokiais klūtimis susiduriama organizuojant ir įgyvendinant pagrindines Neformaliojo suaugusiųjų švietimo nuostatas ir kokios šių kliūčių sprendimo galimybės?

Tyrimo objektas. Neformaliojo suaugusiųjų mokymo(si) dalyvių (klaustytojų, paslaugų teikėjų, andragogų, darbdavių) požiūris į veiksnius (prieinamumo, suderinamumo, skatinimo, poreikių tenkinimo), lemiančius suaugusiųjų mokymo(si) problemas ir jų sprendimo galimybes.

Tyrimo hipotezė. Bendradarbiaudamos visos Neformaliojo suaugusiųjų švietimo dalyvių grupės gali spręsti suaugusiųjų mokymosi motyvacijos, lėšų skyrimo ir kitas mokymo organizavimo problemas.

Tyrimo tikslas. Išsiaiškinti suaugusiųjų Neformaliojo mokymo(si) dalyvių (klaustytojų, paslaugų teikėjų, andragogų, darbdavių) nuomonę apie suaugusiųjų mokymo(si) problemas, jų sprendimo galimybes.

Tyrimo uždaviniai.

1. Teoriškai apibūdinti Neformaliojo suaugusiųjų švietimo sampratą, jo įgyvendinimą reglamentuojančius dokumentus ir mokslinę literatūrą.

2. Nustatyti X regiono savivaldybių Neformalaus suaugusiųjų mokymosi subjektyvius veiksnius (motyvus, poreikius), įtakojančius suaugusiųjų mokymąsi.

3. Empiriškai nustatyti ir išanalizuoti X regiono savivaldybių Neformalaus suaugusiųjų švietimo problemas.

4. Pateikti suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime tobulinimo galimybes.

Tyrimo metodologija

Siekiant išryškinti suaugusiųjų neformaliojo švietimo poreikius ir atsižvelgiant į temos specifiškumą, pasirinkta mišraus (kokybinio ir kiekybinio) tyrimo metodologija. Atliekant tyrimą remtasi šiomis koncepcijomis, kurias išskiria A. Pollardas. Tai trys mokymosi procesų teorijos, turėjusios didžiausią poveikį XX–XXI a. pedagogikai: biheviorizmą, konstruktyvizmą ir socialinį konstruktyvizmą.

Bihevioristinė pedagogikos koncepcija. Šia koncepcija vadovautasi siekiant išsiaiškinti kokios konkrečios aplinkybės skatina motyvuoja suaugusiuosius dalyvauti neformaliajame švietime, nes bihevioristai sukūrė teorijas, aiškinančias, kaip mes mokomės ir išmokstame. Jie daugiausia dėmesio skiria tam, ką žmonės daro ir kokios konkrečios aplinkybės priverčia juos taip elgtis. “Siekdami paaiškinti žmogaus elgesį, bihevioristai atskleidžia tiesiogines tokio elgesio priežastis ir anot bihevioristų, neįmanoma tyrinėti ir pačios mokymosi veiklos, vykstančios besimokančiojo galvoje. Mokymasis gali būti suprastas tik stebint besimokančiojo elgesį. Mokymas suprantamas kaip pageidaujamo elgesio skatinimas ir nepageidaujamo elgesio slopinimas.

Konstruktyvistinė mokymosi teorija. Ši teorija padėjo atskleisti suaugusiųjų norą tobulėti, derinti turimą patirtį su naujomis įgytomis žiniomis. Teorijos šalininkai mokymąsi laiko aktyvią suaugusiųjų veiklą. Aktyvumas suprantamas kaip nuolatinės intelektinės pastangos plėtoti savo supratimą, nuolat siejant turimą žinojimą, supratimą, patirtį su naujai įgyjama mokymosi patirtimi.

Socialinio konstruktyvizmo (Piaget, 2002) teorija, kur sakoma, kad socialinė realybė yra ne tik atrandama ir konstatuojama, bet ir konstruojama, kad mokymasis vyktų bendravimo ir bendradarbiavimo procese, kuriam būdinga tai, kad besimokantieji turi autentiškų potyrių ir gali būti pasikeitimo procesų bendraautoriais. Šia teorija tyrime remtasi sudarant anketas kiekybiniam tyrimui norint išsiaiškinti suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime tikslus.

Visuotinės kokybės vadybos filosofija teigia, kad organizacija, taikanti visuotinės kokybės vadybos principus, nuolat tobulėja, įtraukdama į tobulinimo veiklą visus darbuotojus ir siekdama kuo geriau patenkinti vartotojų poreikius (Valiuškevičiūtė, Mikutavičienė, 2006). Šia filosofija vadovaujamosi empiriškai grindžiant suaugusiųjų, paslaugų teikėjų ir darbdavių atliekamo vaidmens svarbą sprendžiant Neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizavimo problemas.

Realistinė pedagogikos koncepcija, kuri akcentuoja, jog asmenybės ugdymą lemia socialinės sąlygos. Žmogaus poreikis nuolat tobulėti yra neginčijamas ir ugdymas turi būti grindžiamas laikmetį atitinkančiu supratimu. Ugdymas turi būti pagrindinis socializacijos veiksnys, lemiantis rengiant gabaus bei laimingo žmogaus išsiliejimą į visuomenės gyvenimą. (Bitinas, 2000). Šia teorija remiamasi analizuojant Neformaliojo suaugusiųjų švietimo poreikius ir jų prieinamumą, tikslus, norą realizuoti savo asmenines ir socialines kompetencijas.

Mišrioji tyrimo strategija (trianguliacija) (Creswell, 2009), kai empiriniame tyrime naudojami kokybiniai ir kiekybiniai metodai bei abiejų jų derinimas suteikia geriausią informaciją apie keliamus tyrimo klausimus. Šiuo metodu naudotasi empiriniame tyrime siekiant pagrįsti Neformaliojo suaugusiųjų švietimo problemas poreikių tenkinimo, prieinamumo, suderinamumo, skatinimo aspektais.

Tyrimo metodologija grindžiama Lietuvos ir užsienio mokslininkų, nagrinėjančių suaugusiųjų švietimą ir mokymą(si) literatūra ir moksliniais darbais:

Davidas Kolbas (1984) patirtinio mokymosi teorija; M. Tight (2007), suaugusiųjų mokymosi teorija S. M. Knowles, E. F. Holton, R. A. Swanson (2007); suaugusiųjų mokymosi praktinius aspektus nagrinėjo G. Foley (2007), N. Longworth (2007); Lietuvoje suaugusiųjų švietimo, mokymo/si, motyvacijos aspektus nagrinėjo M. Teresevičienė, G. Gedvilienė, V. Zuzevičiūtė (2006), M. Barkauskaitė (2000) G. Linkaitytė (2004) A.M. Juozaitis (2000); suaugusiųjų kompetencijas tyrė R.M. Andriekienė ir B. Anužienė (2006), R. Laužackas (2000); mišriąją tyrimo strategiją (trianguliacija) nagrinėjo (Creswell, 2009); Socialinio konstruktyvizmo teoriją nagrinėjo (Piaget, 2002); mokymosi procesų teorijas biheviorizmą, konstruktyvizmą ir socialinį konstruktyvizmą išskyrė A. Pollardas; asmenybės tobulėjimo prielaidas tęstiniam mokymuisi visą gyvenimą nagrinėjo (V. Vėteris, R. Čiužas, 2014, E.B. Goldring, C. Preston, J. Huff, 2010, G. Kvieskienė, 2015).

Tyrimo metodai. Siekiant išsiaiškinti suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimo problemas ir jų sprendimo galimybes X apskrityje taikyti teoriniai, empiriniai ir statistiniai tyrimo metodai. Teoriniais tyrimo metodais atliktas mokslinės literatūros studijavimas, švietimą reglamentuojančių dokumentų analizė, apibendrinimas, sisteminimas bei lyginimas.

Empiriniai: apklausos metodas – anketavimas, struktūruotas interviu. Empirinio tyrimo metu atliktas suaugusiųjų, andragogų nuomonės tyrimas apie suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime problemas ir jų sprendimo galimybes. Kokybinio tyrimo metodas – struktūrizuota interviu forma, skirta darbdaviams, suinteresuotiems darbuotojų mokymusi ir kvalifikacijos tobulinimu. Kokybinio tyrimo metu buvo apklausiami penki X apskrities įstaigų/įmonių darbdaviai; kiekybinio tyrimo metu buvo apklausti X apskrities suaugusieji bei andragogai. Statistinė tyrimo duomenų analizė atlikta Microsoft Office Excel programa, 2013. Tyrimo

duomenų analizė pateikiama lentelių, teksto bei paveikslų forma. Statistiniai: duomenų analizė atlikta suaugusiųjų neformaliojo švietimo dalyvių ir andragogų/lektorių požiūriu į neformaliojo suaugusiųjų švietimo problemas. Duomenų turinio (content) analizės metodu išskiriami andragogų atvirų klausimų ir darbdavių struktūruoto interviu prasminiai vienetai, jų vartojimo dažnis, tirti respondentų elementų ryšiai, stebint prasminių vienetų pasikartojimus viename ar kitame tyrime. Tai įrodo tyrimo reikšmingumą.

Tyrimo imtis ir organizavimas

Kokybinis tyrimas atliktas struktūruoto interviu metodu. Tyrimo imtis - X apskrities penki darbdaviai. Jų veiklos sektoriai įvairūs: kultūros (1), švietimo (2), socialinės srities (1) ir prekyba miško, sodo, daržo technika (1). Informantų įstaigose/įmonėse dirba nuo keturių iki šimto dvidešimt dviejų (122) darbuotojų. Iš viso trys šimtai keturiasdešimt aštuoni (348) darbuotojai.

Kiekybinio tyrimo populiacija yra pasirinktame regione gyvenantys ir dalyvaujantys Neformaliajame suaugusiųjų švietime dalyviai – besimokantys suaugusieji ir paslaugų teikėjai (lektoriai, andragogai). Suaugusiųjų apklausos ir andragogų apklausos anketos buvo išsiuntinėtos į X apskrities trijų savivaldybių suaugusiųjų neformaliojo švietimo centrų skyrius, bibliotekas, daugiafunkcinius centrus. Gautos 189 užpildytos suaugusiųjų apklausos ir 66 andragogų apklausos anketos.

Tyrimas organizuotas keturiais etapais:

2018 – 2020 m. išanalizuoti mokslinės literatūros šaltiniai, dokumentai, reglamentuojantys suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimą, atskleidžiantys suaugusiųjų mokymosi strategijas bei suaugusiųjų mokytojų – andragogų – inovatoriškas veiklas, rengiant suaugusiųjų neformaliojo švietimo programas.

2019 m. lapkričio – gruodžio mėnesiais, remiantis darbe aptartomis teorinėmis temos pagrindimo nuostatomis, suformuluoti informantų interviu apklausos klausimai, atskleidžiantys tyrimo tikslą bei uždavinius, parengtos anketinės apklausos suaugusiesiems ir andragogams/lektoriams.

2020 m. sausio – kovo mėnesiais buvo atliktos apklausos ir apdorojami tyrimo duomenys. Šiuo etapu buvo atliktas kiekybinis ir kokybinis tyrimai, kurie atskleidė suaugusiųjų motyvacinius veiksnius tobulinti kvalifikaciją bei suaugusiųjų mokymosi poreikius ir padėjo išsiaiškinti darbdavių požiūrį į darbuotojų tobulėjimo reikšmę organizacijai.

2020 m. balandžio – gegužės mėnesiais buvo rengiamas ir tobulinamas magistrinio darbo tekstas, išvados ir rekomendacijos.

Darbo naujumas

Remiantis išanalizuota moksline literatūra galima teigti, kad suaugusiųjų dalyvavimui neformaliajame švietime pastaruoju laikotarpiu skiriamas didelis dėmesys, tačiau nepakankamai

tiriamas bei analizuojamas fragmentiškai. Moksliniuose straipsniuose dažniausiai tyrimo objektu pasirenkami kvalifikacijos tobulinimo neformaliajame švietime aspektai, o apie suaugusiųjų savirealizacijos poreikius, neformaliojo švietimo organizavimo problemas, kliūtis suaugusiesiems dalyvauti mokymuose dažniausiai apsiribojama ataskaitų pateikimu. Todėl šis magistro darbas leido apžvelgti teorinį neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizavimo aktualumą. Problemų ir jų sprendimo galimybių analizė atskleidė praktinį tyrimo naujumą.

Darbo struktūra.

Darbą sudaro santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, įvadas, 6 pagrindiniai skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas. Darbo apimtis – 96 puslapiai, jame yra 33 paveikslėliai, 10 lentelių. Literatūros sąrašą sudaro 46 literatūros šaltiniai ir 17 dokumentų. Darbo pabaigoje pateikiami 8 priedai, papildantys tyrimo duomenis.

NEFORMALIOJO SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO SAMPRATA.

Gyvename XXI amžiuje, laiku, kai nuolat viskas aplink mus keičiasi, kuriasi, tobulėja. Sėkmingas žmogus šiandien yra kūrybiškas ir aktyvus. Žvelgiant dar toliau į ateitį ir kuriant sėkmingą Lietuvos visuomenę, tikimasi, kad ji bus atvira pasaulio kaitai. Mūsų šalies piliečiai ir toliau išliks išsilavinę, domėsis mokslu ir naujovėmis, lengvai perpras ir naudos naujas technologijas, mokysis užsienio kalbų, puoselės mokymosi visą gyvenimą principus. Lietuvoje bus sudarytos sąlygos besimokantiems individualiai tobulėti ir kūrybiškumui formuotis, verslo ir mokslo bendroms idėjoms realizuoti. Visoje Lietuvoje gyventojai turės palankias sąlygas neformaliajam ugdymui ir mokymuisi visą gyvenimą plėtoti. Tokią besimokančią Lietuvą įsivaizduojama išvysti iki 2030 metų (*„Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“*).

Todėl jau šiandien žmogui, siekiančiam plėtoti ir realizuoti savo kūrybines galias, norinčiam tobulėti profesinėje veikloje ir išlikti besikeičiančioje darbo rinkoje, siekiančiam tobulinti kvalifikaciją ir turimus įgūdžius, dažniausiai tenka rinktis neformalųjį suaugusiųjų švietimą. Augantis žinių poreikis, kurį vis dažniau supranta tiek kiekvienas žmogus, tiek bendruomenės, organizacijos ir valstybė, verčia susimąstyti ir suaugusiųjų švietėjus, kaip jau šiandien pasiūlyti patrauklias mokymosi programas ir metodus skirtingų poreikių ir lūkesčių bei galimybių turintiems suaugusiesiems. Neformalusis švietimas suaugusiesiems asmenims yra bene patogiausia ir lengviausiai prieinama švietimo forma, kuri padeda atnaujinti ar įgyti naujas vertingas kompetencijas. Į neformalųjį švietimą galima žvelgti, kaip į specifinę platesnės viešosios švietimo politikos kryptį, kuri turi savitus tikslus, uždavinius ir savitus įgyvendinimo metodus. Konstatuojama, kad Neformalusis suaugusiųjų švietimas yra organizuota ir nenutrūkstanti švietimo veikla, neatitinkanti formaliojo švietimo sąvokos, tačiau taip pat ribojama institucinės priklausomybės ir gali būti teikiama įvairaus amžiaus žmonėms. Jis apima švietimo programas, kurios suteikia suaugusiesiems raštingumo pagrindų, gyvenimo, darbo, bendrosios kultūros ir naujų technologijų įgūdžius. Neformaliajam švietimui taip pat priskiriamos profesinės kvalifikacijos tobulinimo programos (Žemaitytė, 2007). „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatyme“ neformalusis suaugusiųjų švietimas apibrėžiamas kaip asmens ir visuomenės interesus atliepiantis švietimas pagal įvairias neformaliojo suaugusiųjų švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, teikiamas ne jaunesniems negu 18 metų asmenims (TAR, 2014-07-22, Nr. 10429).([*http://www.suaugusiųjųsvietimas.lt/lt/suaugusiųjų-svietimo-bukle/mokomieji-filmai/\(link is external\)*](http://www.suaugusiųjųsvietimas.lt/lt/suaugusiųjų-svietimo-bukle/mokomieji-filmai/(link%20is%20external)))

Neformalusis suaugusiųjų švietimas yra nevienodai interpretuojamas įvairiuose dokumentuose. Europos Komisijos komunikate „Siekiant paversti Europos mokymosi visą

gyvenimą erdvę tikrove“ neformalusis mokymasis yra apibrėžiamas kaip „mokymasis, kurį vykdo ne švietimo ar mokymo institucija ir paprastai nesibaigiantis [kvalifikacijos – aut. past.] pažymėjimo išdavimu. Europos suaugusiųjų švietimo asociacijos Europos Komisijos užsakymu atliktoje studijoje „Suaugusiųjų švietimas Europoje: tendencijos ir problematika“ neformalusis mokymasis jau apibrėžiamas kaip „mokymasis, kuris vyksta ne tik švietimo ar mokymo institucijoje ir nebūtinai yra sertifikuojamas“. Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatyme neformalusis suaugusiųjų švietimas apibrėžiamas kaip „asmens ir visuomenės interesus atliepiantis mokymasis, lavinimasis ar studijos, kurias baigusiam neišduodamas valstybės pripažįstamas dokumentas, patvirtinantis išsilavinimo, tam tikros jo pakopos ar atskiro reglamentuoto modulio baigimą arba kvalifikacijos įgijimą. Taigi galime pastebėti, kad Europos Komisijos komunikate ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose įtvirtinta kiek skirtinga neformaliojo švietimo samprata. Komunikatas neformalųjų mokymąsi susieja su neformalia mokymosi aplinka, o bet kurios formaliojo švietimo įstaigų vykdomos mokymo programos pagal šį apibrėžimą nebūtų priskirtos neformaliojo švietimo sričiai. Priešingai, Lietuvos Respublikos įstatymuose neformaliajam švietimui priskiriama bet kuri mokymosi veikla, kurią baigus neišduodamas valstybės pripažįstamas dokumentas, patvirtinantis kvalifikacijos ar jos dalies įgijimą, tame tarpe ir bet kuri (tame tarpe ir neformaliojo) mokymosi veikla, vykdoma formaliojo švietimo įstaigose. Tačiau pastaraisiais metais daug dėmesio skiriama teisiniam Neformaliojo ir savišvietos būdais įgytų mokymosi pasiekimų vertinimo ir kompetencijų pripažinimui ir jos sistemos diegimui Lietuvoje. Pasaulyje (Prancūzijoje, Australijoje, Kanadoje, Didžiojoje Britanijoje, Pietų Afrikoje, Europos Sąjungoje ir kt.) šis procesas vyksta jau daugiau nei dešimtmetį. Šiose šalyse itin didelis dėmesys skiriamas sistemos naudos akcentavimui. Pažymima, kad praktinis neformaliojo ir savišvietos būdais įgytų kompetencijų procesas reikšmingas sprendžiant ekonomines problemas mažinant nedarbą, didinant darbo produktyvumą, darbuotojų judumą, suteikiant platesnes galimybes diegti inovacijas, įgalinti darbuotojus (Werquin, 2010). Lietuva pastaruoju metu teisiniais sprendimais patvirtino struktūras mokymuisi pripažinti ir kaupia patirtį išbandydama įvairius nacionalinėse struktūrose numatytus metodus. Vienas iš jų projektas – „Įvairiais būdais įgytų kompetencijų ir kvalifikacijų vertinimo ir pripažinimo sistemos tobulinimas“. Šio projekto tikslas – tobulinti įvairiais būdais asmens įgytų kompetencijų ir kvalifikacijų vertinimo ir pripažinimo sistemą. Kaip rodo Lietuvos švietimo dokumentų analizė, pastarąjį penkmetį Lietuvoje tik pradėti kurti teisiniai aptariamo proceso vyksmo pagrindai: 2010 m. švietimo ir mokslo ministras įsakymu patvirtino Neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemoje įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo aukštosiose mokyklose rekomendacijas. Jose apibrėžtos procedūros, esminės sąvokos, principai, etapai dalyvių vaidmenys, finansavimo galimybės ir pan. Remdamosi jomis Lietuvos aukštosios mokyklos pasitvirtino neformaliojo suaugusiųjų švietimo

sistemoje įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo tvarkos aprašus ir, realizuodamos tarptautinius bei nacionalinius projektus, pradėjo vykdyti šią veiklą ir sykiu plėtoti ją tobulinti leidžiančius mokslinius tyrimus. (*Neformaliuoju ir savišvietos būdais įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo procedūros realizavimo patirtys. Skaidrė Zičkienė, Rima Bakutytė, Edita Musneckienė*)

Pagrindiniai neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi tikslai, atsižvelgiant į valstybės vykdomą kryptingą mokymosi visą gyvenimą plėtros politiką, yra sudaryti sąlygas asmeniui:

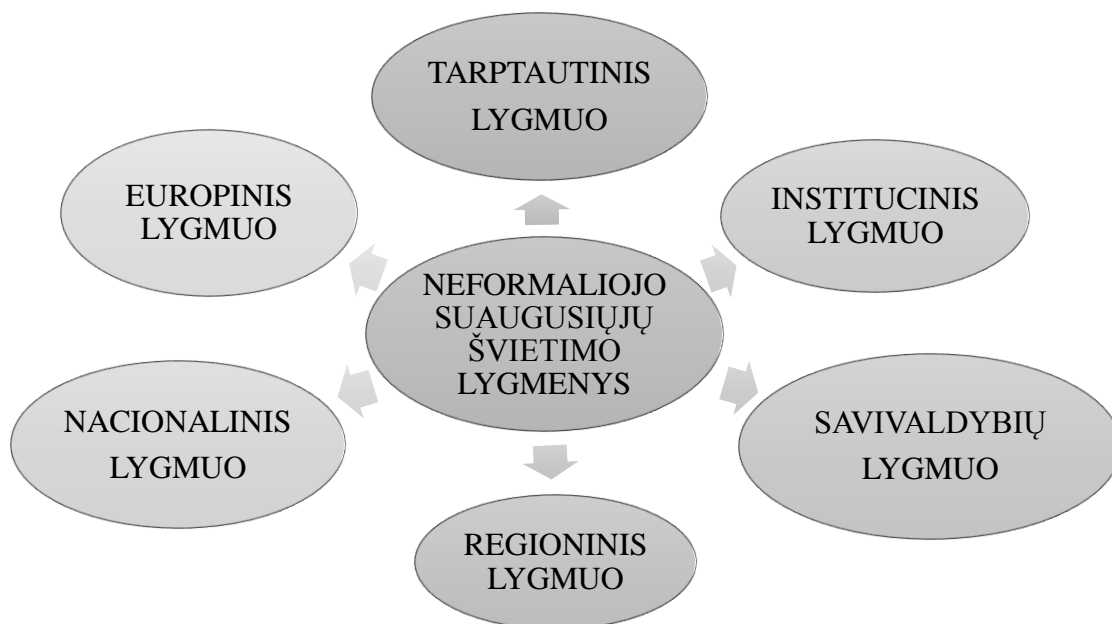
- tenkinti savišvietos ir saviugdos poreikius;
- lavinti kūrybines galias ir gebėjimus;
- įgyti ir tobulinti bendrąsias ir profesines kompetencijas;
- tapti aktyviu demokratinės visuomenės nariu.

Lietuvos Respublikos Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas (2015)

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymo Nr. VIII-822 pakeitimo projekte (2018) išskiriami šie Neformaliojo suaugusiųjų švietimo principai:

- *lygių galimybių* – užtikrinama kiekvieno asmens teisė realizuoti savo prigimtines galimybes nepaisant lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos;
- *įtraukties* – plėtojama švietimo turinio ir formų įvairovė, teikianti prielaidų kiekvienam asmeniui dalyvauti neformaliojo švietimo programoje pagal savo poreikius ir interesus bei stiprinti bendruomeniškumą;
- *kontekstualumo* – atskleidžiamas visuomenės ir valstybės darnaus vystymosi įgyvendinimo būdų savitumas vietos kontekste;
- *dinamiškumo* – atliepiami nuolat kintantys asmens, socialinių gupių ir valstybės poreikiai, įvertinant ateities perspektyvą;

- *partnerystės* – telkiamos suinteresuotųjų institucijų (valstybės, savivaldos, švietimo, verslo) ir nevyriausybinių organizacijų pastangos, skatinamas tarpžinybinis bendradarbiavimas ir veiklos koordinavimas.

1 pav. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo lygmenys

Toks neformaliojo suaugusiųjų švietimo supratimas yra pateikiamas teisiniuose dokumentuose. Vienas svarbiausių dokumentų yra Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. XII-745 „Dėl Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo“, kurioje numatoma sukurti paskatų ir vienodų sąlygų mokytis visą gyvenimą sistemą, atsižvelgiant į ūkio ir visuomenės poreikius, stiprinti suaugusiųjų motyvaciją mokytis, plėtoti mokymosi visą gyvenimą ir darbo patirties integralumą, taikyti įvairiais mokymosi būdais įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemą. Lietuvoje neformalusis suaugusiųjų švietimas suprantamas kaip asmens ir visuomenės interesus atliepiantis mokymasis, lavinimasis ar studijos (*Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas, 1998*).

Visi Neformaliojo suaugusiųjų švietimą reglamentuojantys dokumentai yra nukreipti pagrindinių tikslų ir uždavinių įgyvendinimui įvairiais lygmenimis (1 pav.). Visuose neformaliojo suaugusiųjų švietimo lygmenyse skatinama valstybės, savivaldos institucijų ir NVO partnerystė. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. priimtoje Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016–2023 metų plėtros programoje konstatuojama, kad neformalusis suaugusiųjų švietimas yra savivaldybės savarankiška funkcija. Savivaldybių tarybos, atsižvelgdamos į švietimo ir mokslo ministro patvirtintą nacionalinį veiksmų planą ir savivaldybės gyventojų, darbdavių, kitų socialinių partnerių poreikius, tvirtina neformaliojo suaugusiųjų

švietimo ir tęstinio mokymosi veiksmų planus ir skiria neformaliojo suaugusiųjų švietimo koordinatorius. Pagrindinis nuo 2015 m. savivaldybėse pradėto diegti neformaliojo suaugusiųjų švietimo koordinatorių tinklo tikslas yra plėtoti mokymosi visą gyvenimą paslaugas regionuose. Kita vertus, Švietimo NVO tinklo surengtos ekspertų diskusijos metu pastebėta, jog nacionaliniu lygmeniu nėra institucijos, kuri prisiimtų atsakomybę už tinklo koordinavimą. Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centrui, atsakingam už nacionalinio NSS programų konkursų organizavimą, ši sritis nėra prioritetinga, o Neformaliojo suaugusiųjų švietimo taryba nuo 2016 m. savo veiklos nebetęsia.

Nacionaliniu lygmeniu yra parengta Neformaliojo suaugusiųjų ugdymo metodika, kurioje akcentuojama, kad Neformalusis ugdymas yra kryptinga veikla, kuria, plėtojant žmogaus asmenines, socialines ir edukacines kompetencijas, siekiama ugdyti sąmoningą asmenybę, sugebančią atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime. Metodikoje išskiriami šie neformaliojo suaugusiųjų ugdymo metodai:

- visuminis ugdymas – neformaliajame ugdyme derinami asmeniniai, grupės ir temos tikslai, įvairūs metodai, atliepiantys emocinius, protinius ir fizinius poreikius;
- aktyvus dalyvavimas – neformaliajame ugdyme rezultatai pasiekiami pirmiausia dalyvaujančių aktyvumo dėka ir skiriant laiko asmeninio patyrimo įvardinimui ir suvokimui;
- patirtinis mokymasis – neformalusis ugdymas yra grindžiamas patyrimu, kuris yra aptariamas, pasidaromos išvados, kurios įgauna prasmę, jei pritaikomos praktikoje;
- atviras mokymasis – neformalusis ugdymas yra saugi erdvė, kurioje žmogus gali būti savimi, dalintis gyvenimo patirtimi, eksperimentuoti, nebijant suklysti ir pripažinti savo klaidas.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė tvirtina nacionalinę Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros programą, kurioje nustato neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros tikslus ir uždavinius. Tačiau nacionaliniu lygmeniu Neformaliojo suaugusiųjų švietimo (NSS) sistema vystosi netolygiai – stokoja įtraukties ir proaktyvumo. Finansavimo pertrūkis 2018 m. stabdo tolesnius kokybinius pokyčius. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros auditas nustatė, jog reikėtų užtikrinti, kad Švietimo, mokslo ir sporto ministerija bei Neformaliojo suaugusiųjų švietimo taryba parengtų valstybinę programą ir numatytų jos finansavimą, derindamos šiuos sprendimus su visomis suinteresuotomis šalimis. Šios išvados integruotos į 2014 m. priimtą naująją Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymo redakciją bent teoriškai tapo neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemos reformos gairėmis. Vyriausybė, atsižvelgdama į naujojo įstatymo nuostatas, 2016 m. patvirtino Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016–2023 metų plėtros programą, kurioje iškelti du pagrindiniai tikslai: sukurti ir išplėtoti darnią suaugusiųjų švietimo sistemą; suderinti mokymąsi visą gyvenimą su šalies ūkio ir visuomenės poreikiais. Tikėtina, kad Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas, numatomas

valstybės lėšų investicijos, struktūrinė parama ir skatinamos naujos iniciatyvos labiau paskatins kokybišką suaugusiųjų mokymosi plėtotę Lietuvoje. Mūsų šalyje išplėtotas nemažas suaugusiųjų mokymosi galimybių tinklas, tačiau dar lieka nepanaudotų galimybių plėtoti lengviau prieinamų formų suaugusiųjų švietimą – nuotolinį ir el. mokymą, profesinio mokymo įstaigų ir aukštųjų mokyklų veiklą, švietimo ir kultūros įstaigų partnerystes. (*Švietimo ir mokslo ministerija, „Švietimo problemas analizė“, 2015 birželis, Nr. 6 (130), ISSN 1822-4153*).

Kita vertus, matomas ir besimokančiųjų motyvacijos didinimo aspektas, mat neformaliojo švietimu siekiama padėti įvairių socialinių grupių atstovams tobulinti turimą kvalifikaciją, atnaujinti profesines žinias ir praktinius įgūdžius, reikalingus įsidarbinti bei supažindinti su profesijomis, siekti savarankiško užimtumo. Lietuvoje dirba ne vienas šimtas organizacijų, kurios rūpinasi suaugusiųjų švietimu: tai ir kiekvienoje savivaldybėje esantys suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo centrų skyriai, mokyklos, kuriose kas metai mokosi daugiau kaip 15 tūkstančių asmenų, profesines kompetencijas teikiantys darbo rinkos mokymo centrai, profesinės mokyklos, kolegijos, universitetai, taip pat daugiau kaip 400 neformaliojo suaugusiųjų švietimu besirūpinančių privačių organizacijų. Norint užtikrinti naudingą, inovatyvią, kryptingą suaugusiųjų neformalaus mokymosi poreikių programų plėtrą, atliekami nuolatiniai tyrimai, kurie padeda gyventojams sėkmingai integruotis į darbo rinką, tobulinti turimą kvalifikaciją, siekti karjeros ir savirealizacijos. Suaugusiųjų švietimas taip pat ypatingas tuo, kad neatmeta nei vienos suaugusiųjų besimokančiųjų asmenų grupės ir siūlo didelę mokymosi formų bei būdų įvairovę. Lietuvoje Ugdymo plėtotės centrui įgyvendinant Europos Sąjungos struktūrinių fondų finansuojamą projektą „Suaugusiųjų švietimo sistemos plėtra suteikiant besimokantiems asmenims bendrąsias kompetencijas“, buvo parengti mokomieji filmai ir socialinės reklamos, raginančios suaugusiuosius suprasti, kad, nepaisant turimos profesijos, mokytis tenka nuolat. (<http://www.suaugusiujusvietimas.lt/lt/suaugusiuju-svietimo-bukle/mokomieji-filmai/> *(link is external)*)

Mokslininkai nagrinėja naujas inovatyvias neformaliojo suaugusiųjų mokymosi formas ir problemas. Neformalaus suaugusiųjų mokymosi forma (Foley 2007) naudojama tada, kai suaugusiems kyla vienkartinis mokymosi poreikis. Todėl ši forma dažniausiai naudojama mokantis įvaldyti naujas technologijas ar susipažįstant su atsirandančiomis naujovėmis. Teresevičienė ir kt. (2006) papildo šią sampratą nurodydamos mokymosi vietą, akcentuodamos, kad neformalus mokymasis vyksta nepagrindinėse švietimo ir mokymo sistemose, t.y. jis gali vykti darbo vietose, jį gali organizuoti asmenys ar organizacijos, kurios kuria papildomas suaugusiųjų mokymosi galimybes. Šiuolaikinėje suaugusiųjų mokymąsi analizuojančioje literatūroje išskiriamos šios Neformaliojo suaugusiųjų švietimo formos:

- organizuota tikslinė savišvieta;

- kursai (dieniniai, vakariniai, tęstiniai, trumpalaikiai ir kt.), seminarai, paskaitos;
- neakivaizdinis (nuotolinis) švietimas;
- žiniasklaidos priemonėmis perteikiamos šviečiamojo pobūdžio programos.

Didelį dėmesį mokslininkai skiria ir suaugusiųjų Neformaliojo švietimo organizavimo metodams. Išskiriami šie metodai : internetinis neformaliojo suaugusiųjų mokymas (B. Spencer); mokymasis darbo vietoje (K. Forrester); kitoks žvilgsnis į „organizacinį“ mokymąsi (L. Field); profesinis mokymas ir rengimas (D. Anderson, M. Brown, P. Rushbrook); radikalus suaugusiųjų švietimas ir mokymasis (J. Jesson, M. Newman); problemomis grįstas mokymasis (P. Stephenson, V. Galloway); kultūra, teisingumas ir mokymasis (B. Sparks, Sh. Butterwick). (*Foley, Griff Suaugusiųjų mokymosi metmenys. Suaugusiųjų švietimas globalizacijos laikais. - Vilnius: Kronta, 2007*)

Nepaisant to, kad suaugusiųjų švietimo tobulinimas yra neabejotina paslaugų teikėjų atsakomybė, tikrasis progresas gali būti pasiektas, kuomet įstatymų leidėjai, politikos formuotojai, valdžia supras ir įvertins suaugusiųjų švietimo prasmę bei priims sprendimus, skatinančius suaugusiųjų švietimo progresą, tobulėjimą ir plėtrą. Neformalusis suaugusiųjų švietimas yra svarbi mokymosi visą gyvenimą strategijos užtikrinimo sudedamoji dalis, nes net ne vieną formalųjį išsilavinimą turintys įvairaus amžiaus suaugusieji jaučia nuolatinį poreikį mokytis neformaliai, tobulinti įgytą kvalifikaciją, įgyti naujas specialybes. Suaugusiųjų švietėjams kyla uždavinys, kuo tikslingiau išnaudoti turimą teisinę bazę, rasti paslaugų ir poreikių darną, sudominti besimokančiuosius, įtraukti juos į mokymo (si) proceso planavimą, aiškinti jiems mokymo (si) ekonominę, socialinę, individualią naudą, užtikrinti mokymosi visą gyvenimą tęstinumą, priartinant jį prie jų gyvenamos ar darbo aplinkos. „Šių dienų suaugusiųjų švietimas turi rasti kelią pas besimokantįjį, kad suaugęs suprastų ir pajautų poreikį tobulėti visą gyvenimą“. (Inga Jagelavičiūtė „Epale“ ekspertė Vilniaus regione)

Besikeičiančioje visuomenėje neformalusis švietimas tampa vis populiarese švietimo forma, kuri padeda asmeniui ugdyti kūrybingumą, plėtoti kultūrinius interesus, įgyti profesinei veiklai reikalingų teorinių žinių, tobulinti turimą kvalifikaciją ir tapti aktyviu demokratinės visuomenės piliečiu. Kadangi augantis žinių poreikis tampa vis svarbesnis, tai neformaliojo suaugusiųjų švietimo, kaip proceso ir sistemos, tobulinimas ir plėtra įgyja didelę reikšmę ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje (Žemaitaitytė, 2007).

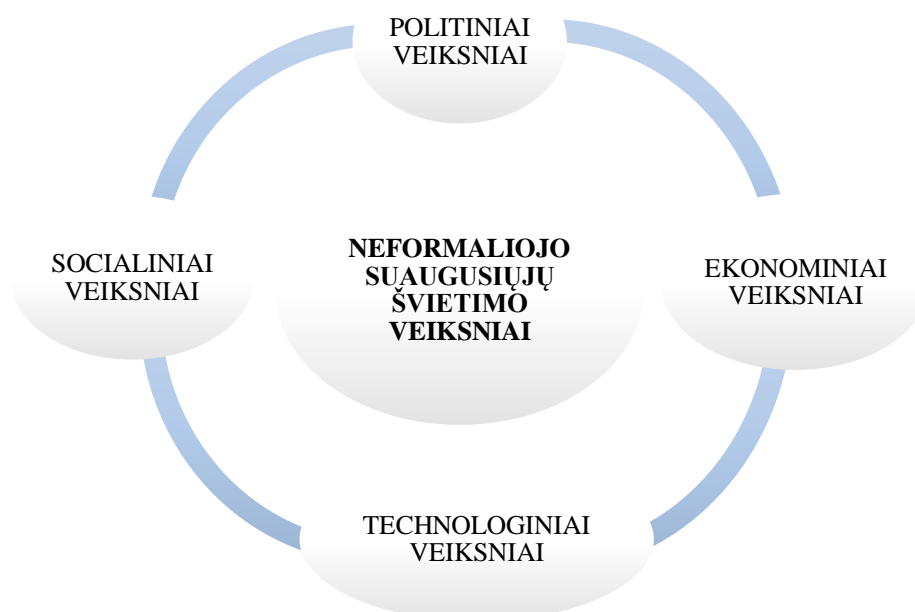
Tarptautinių organizacijų – UNESCO, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO), Azijos ir Ramiojo vandenyno šalių bendradarbiavimo (APEC), Europos Tarybos, Europos Komisijos bei kai kurių labiau išprususių liberalios demokratijos šalių dėka mokymosi visą gyvenimą judėjimas šiuo metu aktyviai veikia visame pasaulyje nuo Europos iki Pietų Afrikos, nuo Šiaurės Amerikos iki Japonijos, ir, galima sakyti, siautėja kaip gerybinis

švietimo maras. Siekiant užtikrinti šių iššūkių realizavimą reikalingi išsamūs įvairiapusiai moksliniai tyrimai. Suaugusiųjų švietimą ir mokymą(si) plačiau nagrinėjo užsienio mokslininkai M. Tight (2007), S. M. Knowles, E. F. Holton, R. A. Swanson (2007), suaugusiųjų mokymosi praktinius aspektus nagrinėjo G. Foley (2007), N. Longworth (2007). Lietuvoje suaugusiųjų švietimo, mokymo/si, motyvacijos aspektus nagrinėjo M. Teresevičienė, G. Gedvilienė, V. Zuzevičiūtė (2006), M. Barkauskaitė (2000) G. Linkaitytė (2004), apie praktinį suaugusiųjų mokymąsi rašė A.M. Juozaitis (2000), suaugusiųjų kompetencijas tyrė R.M. Andriekienė ir B. Anužienė (2006), R. Laužackas (2000) ir kt.

Suaugusiųjų švietimas apima formalią ir neformalią suaugusiųjų švietimo sistemas. Išanalizavus suaugusiųjų švietimo koncepcijas, švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose bei mokslinėse analizėse išryškėjo – Neformalaus suaugusiųjų švietimo veikla ir procesas yra nestruktūruotas arba pusiau struktūruotas, lankstus, nestandartizuotas, dinamiškas. Neformalaus suaugusiųjų švietimo proceso tikslas yra suteikti suaugusiesiems visas galimybes tobulėti asmeniškai bei (arba) įgyti arba tobulinti profesinius įgūdžius. Dauguma suaugusiųjų turi išsilavinimą, tam tikrą profesiją ir domisi neformalaus švietimo pasiūla, norėdami atnaujinti žinias ir patobulinti tiek profesinius tiek asmeninius įgūdžius. Kadangi neformalus švietimas tampa aktualus suaugusiųjų švietimo kontekste, todėl darbe bus gilinamasi į neformalaus suaugusiųjų švietimo organizavimo ir įgyvendinimo problemas, jų sprendimo galimybes.

NEFORMALIOJO SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO VEIKSNIAI IR VEIKĖJAI.

Besikeičiančioje visuomenėje neformalusis suaugusiųjų švietimas tampa vis labiau paplitusia suaugusiųjų švietimo forma, padedančia asmeniui plėtoti savo kultūrinius interesus, ugdyti kūrybines galias ir gebėjimus, įgyti profesinei veiklai reikalingų teorinių žinių, tobulinti turimą kvalifikaciją ir tapti aktyviu demokratinės visuomenės piliečiu. Akivaizdu, kad žinios tampa tikroju šiuolaikinės išplėtos ekonomikos kapitalu. Didėjantis žinių poreikis tampa vis svarbesnis ne tik individams, bet ir visuomenei, valstybei, nes individo žinios, gebėjimai bei nuostatos lemia spartesnę visos visuomenės raidą bei gerovę. Lietuva, kaip ir kitos šiuolaikinės visuomenės, išgyvena kaitos laikotarpį, kupiną naujų technologinių, politinių, ekonominių, socialinių bei mokslinių pasikeitimų. A. Giddensas (1992) šį laikotarpį apibūdina kaip kupiną pavojų ir rizikos žmonėms, tačiau kartu ir pilną naujos patirties bei galimybių. Tai ypač būdinga Lietuvai, kurioje, be ryškių kokybinių pokyčių darbo rinkos srityje, atsirado socialinė nelygybė, visuomenės sluoksniavimasis. Kita vertus, įsitvirtina tokios nuostatos kaip atsakomybė, dalyvavimas, emancipacija. Nuolatinės kaitos procese suaugusiesiems kyla būtinybė įgyti žinių ir gebėjimų naujose srityse, taip pat tikimasi, kad suaugusieji aktyviai dalyvaus visuomenės politiniame, socialiniame ir kultūriniame gyvenime. Kadangi didėjantis žinių poreikis tampa vis svarbesnis ne tik individams, bet ir organizacijoms, bendruomenėms, valstybei, neformaliojo suaugusiųjų švietimo, kaip proceso ir sistemos, tobulinimas bei plėtra įgyja ypatingą reikšmę ir pasaulyje, ir Lietuvoje, kurioje demografiniai veiksniai (vis didesnę visuomenės dalį sudaro vyresni gyventojai) lemia tai, jog žmonės ilgiau lieka darbo rinkoje, o dėl sparčios technikos ir technologijų raidos reikia nuolat mokytis.

2 pav. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo veiksniai

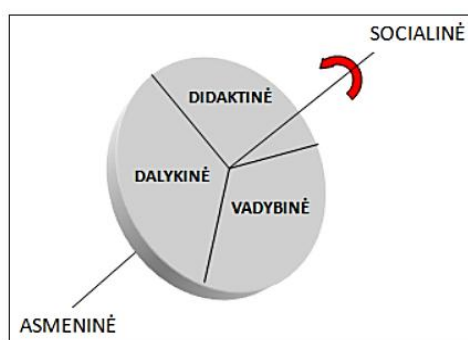
Išskiriami šie Neformaliojo suaugusiųjų švietimo veiksniai: Politiniai veiksniai. Vadovaujantis ŠMM paskelbta „Valstybinė švietimo 2012–2022 m. strategija, pagrindinė užduotis švietimo įstaigoms yra „sutelkti švietimo bendruomenę ir visus Lietuvos žmones (solidarumas) nuolat kryptingai lavintis (mokymasis) siekiant asmeninės ir šalies sėkmės (veiklumas)“. Nuo 2015 metų įsigaliojo naujos redakcijos Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas, kurio dėka atsivėrė daugiau galimybių suaugusiųjų mokymuisi ir kvalifikacijos tobulinimui. Mokymasis visą gyvenimą yra vienas iš Valstybinės švietimo 2013–2022 m. strategijos prioritetų.

Ekonominiai veiksniai. Ekonominiai veiksniai yra susiję su šalies ūkio veikla, raida ir jo kryptimi. Tinkamoms darbo sąlygoms sudaryti ir veiklai vykdyti turi įtakos šalies ekonomikos raida, Vyriausybės ekonominiai prioritetai. Mokymosi visą gyvenimą strategijos nuostatuose yra teigiama, kad nepakankamas suaugusiųjų švietimo finansavimas neužtikrina tinkamo ugdymo proceso bei rezultatų kokybės. Valstybės lėšų nepakanka net ugdomajai veiklai organizuoti. Tokios ekonominės sąlygos, siekiant įgyvendinti Neformaliojo suaugusiųjų švietimo viziją skatina dalyvauti ES finansuojamuose ir kituose projektuose.

Socialiniai veiksniai. Pagrindinės socialinės problemos Lietuvoje – kvalifikuotos darbo jėgos emigracija ir jos trūkumas, darbingo amžiaus žmonių skaičiaus mažėjimas, didelė nedarbo lygio diferenciacija. Vis dažniau pastebimas darbdavių dėmesys darbuotojų mokymui ir suaugusių asmenų motyvacija mokytis visą gyvenimą. Tam, kad užsitikrintų socialines garantijas, kad tobulintų savo kompetenciją neatsilikdamas nuo tobulėjančių technologijų, kad būtų pasirengęs dirbti besikeičiančioje žinių, ekonomikos ir informacinėje visuomenėje, asmuo turi aktyviai mokytis, tobulėti, tai daryti visą gyvenimą. Ši priežastis verčia suaugusiuosius, iškritusius iš nuosekliojo mokymosi sistemos, sugrįžti į Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigą. Dar viena probleminė sritis – demografinė situacija, sąlygojama emigracijos ir visuomenės senėjimo. Suaugusiojo gyvenimas glaudžiai siejasi su visa socialine mikro- ir makro- aplinka, kuri daro jam įtaką. Kiekvienu atveju, kiekvienoje grupėje ar kolektyve suaugęs žmogus turi savo pareigas, ir nuo to, kaip jam sekasi tas pareigas atlikti, priklauso jo padėtis visuomenėje ir socialinis statusas. Todėl ir šiame suaugusiojo amžiuje vyksta aktyvus socializacijos procesas, tačiau, kitaip nei ankstesni amžiaus tarpniai, žmogaus socialinis statusas dabar daugiausia priklauso nuo jo paties, nuo jo gebėjimų prisiderinti prie aplinkos ją aktyviai veikiant ir pačiam pasirenkant veiklos būdus bei santykių su aplinka formas. Sociologų teigimu, vienas pagrindinių socializacijos mechanizmų yra mokymasis. Nesimokantis žmogus – ne tik pasitenkinantis siauru žinojimu, bet ir pašalinantis save iš kūrybiško ir rezultatyvaus bendradarbiavimo su aplinka, tuo tarpu švietimas – dialogo santykis žmonėms tarpusavyje bendraujant ir dalijantis patirtimi taip, kad per mokymąsi išryškėtų ir atsiskleistų jų žmogiškoji esmė. Tai rodo daugelis suaugusiųjų švietimo formų, ypač Neformalusis suaugusiųjų švietimas.

Technologiniai veiksniai. Vienas iš pagrindinių Valstybės strategijos tikslų yra vykdyti informacinės ir žinių visuomenės plėtros programą. Kokybiškai besikeičiančios technologijos, didėjančios jų taikymo galimybės skatina plėtoti IKT švietime infrastruktūrą. Informacinės ir komunikacinės technologijos vis labiau veikia ugdymo ir ugdymosi metodus, daro įtaką ne tik ugdymo turiniui, bet ir visam ugdymo procesui. Spartus IT vystymasis skatina naujų technologijų, modernių informacijos sistemų diegimą, todėl būtina pastoviai atnaujinti visą techninę bazę.

Anot neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymo, rengti ir įgyvendinti neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas gali Lietuvos neformaliojo švietimo įstaigos, taip pat bendrojo lavinimo, profesinio mokymo, aukštesniosios ir aukštosios mokyklos, įsteigusios neformaliojo suaugusiųjų švietimo padalinius (skyrius, grupes ir t.t.), kiti juridiniai ir fiziniai asmenys, kurie Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka yra įgiję teisę užsiimti neformaliojo suaugusiųjų švietimu. Ši nuostata privalomai netaikoma fizinių asmenų organizuojamiems vienkartiniams neformaliojo švietimo renginiams. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigas Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka gali steigti valstybės institucijos, savivaldybės, nevyriausybinės organizacijos ir kiti juridiniai bei fiziniai asmenys. Neformaliojo suaugusiųjų švietimu užsiima andragogai. Tai asmenys, įgiję valstybės nustatytą išsilavinimą ir kompetencijas, patvirtinančias galimybę mokyti suaugusiuosius. (*Lietuvos respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas 2015-01-01*). Tyrimu nustatyta, kad andragogas suaugusiųjų turėtų ne tik skatinti mokytis savarankiškai, bet ir padėti įveikti žinių, mokėjimų bei įgūdžių spragas. Todėl labai svarbi palanki ir saugi mokymosi aplinka, kurioje andragogas gebėtų būti empatiškas, kurtų atvirą, pasitikėjimą skatinančią mokymosi aplinką. Vis dėlto svarbiausias dalykas – andragogo profesionalumas teikiant suaugusiajam pagalbą, padedant įveikti mokymosi sunkumus, įgyti pasitikėjimo savo jėgomis ir galimybėmis, įveikti baimę ir stresą mokantis. Išskiriamos trys pagrindinės andragogo veiklos sritys, apimančios didaktinę, dalykinę bei vadybinę kompetencijas ir sudarančios andragogo profesinę kompetenciją. Asmeninė ir socialinė kompetencijos sudaro andragogo kompetencijos ašį. (*V. Zuzevičiūtė ir M. Teresevičienė*)(2008).

3 pav. Andragogo kompetencijos.

(V. Zuzevičiūtė ir M. Teresevičienė, 2008).

Nors tyrimas parodė, kad andragogo pagalba besimokančiam suaugusiajam teikiama, vis dėlto pasigendama dėstytojų kompetencijos šioje srityje, ne visada taikomi tinkami mokymosi metodai, ne visų ir ne visada besimokančių suaugusiųjų požiūris į andragogo pagalbą teikimą yra teigiamas. (*G. Tolutiemė Andragogo pagalba suaugusiam besimokančiajam strategijos taikymo galimybės, 2013*)

Šiuo metu visoje Europos Sąjungoje visuomenės sparčiai senėja. Šiandien 65 m. ir vyresni žmonės Lietuvoje sudaro 19% visų gyventojų, tačiau Europos Komisijos prognozės numato, kad iki 2070 vyresniųjų suaugusiųjų mūsų šalyje, kaip ir visoje ES, bus ženkliai daugiau – net iki 44%. Sparčiai besikeičiančios technologijos, atnešančios pokyčius į kasdieninį gyvenimą, nuo viešųjų paslaugų iki laisvalaikio, šiai visuomenės daliai tampa dar didesniu iššūkiu. Atsakymu į daugumą šių iššūkių tampa neformalusis vyresniųjų suaugusiųjų švietimas, kurį jau 25 metus Lietuvoje įgyvendina Trečiojo amžiaus universitetų judėjimas. Šiuo atveju žodis „universitetas“ neatitinka įprastos universiteto reikšmės. TAU gali būti programa, kurią dažnai vykdo savivaldybės įstaiga ar aukštoji mokykla. TAU gali būti įkūrę fiziniai asmenys, bet nebūtinai įregistruvę tai kaip juridinį asmenį. „Tyrimai rodo, kad savanoriškos Trečiojo amžiaus universitetų (TAU) veiklos dėka palaikoma vyresnės kartos žmonių sveikata, gerėja savijauta, stiprėja motyvacija dalyvauti socialiniame, kultūriniame ir politiniame gyvenime, o svarbiausia, žmonės mokosi suvokti ir priimti nuolatinius pokyčius, įveikti iššūkius ir išsaugoti ryšius bei savojo gyvenimo kokybę“. (*Prof. N. Veličkienė Kauno Trečiojo amžiaus universiteto (TAU) vadovė*). 2018 m. duomenimis buvo 66 TAU Lietuvoje, šiandien jų lankytojais yra per 16 000 asmenų. Trečiojo amžiaus universitetuose galima rasti istorijos, politologijos, užsienio kalbų, informacinių technologijų paskaitų, taip pat čia galima mokytis dainuoti, šokti, kartu leisti laisvalaikį parodose ar išvykose. Šių visuomeninių organizacijų veikla skatina vyresnio amžiaus žmonių socialinę integraciją į visuomenę, žadina norą nuolat mokytis. Bedarbių kvalifikacijos įgijimo, kvalifikacijos tobulinimo, perkvalifikavimo klausimus sprendžia Užimtumo tarnyba. 2018 m. spalio 1 d. Lietuvos darbo birža kartu su dešimt teritorinių darbo biržų tapo vienu juridiniu vienetu – Užimtumo tarnyba. Kaip ir anksčiau, ji veikia prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Tarnyba įgyvendina užimtumo rėmimo politiką. Tarnybos specialistai su ieškančiu

darbo sudaro individualų užimtumo planą, kuriame nustatomi asmens užimtumo tikslai ir priemonės jiems pasiekti. Jei asmens turima kvalifikacija/kompetencija nėra paklausy darbo rinkoje ir asmuo nori keisti savo kvalifikaciją, jis gali dalyvauti profesiniame mokyme ir įgyti darbo rinkoje paklausią profesiją. Užimtumo tarnybos paslaugos yra nemokamos. Perkvalifikavimą, naujos kvalifikacijos įgijimą finansuoja valstybė savo ir Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis.

Neformalųjį mokymą taip pat įgyvendina formalųjį švietimą teikiančios įstaigos – profesinio mokymo įstaigos, įmonės, įtraukusios tokią veiklą į savo nuostatus arba turinčios Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos išduotas licencijas mokyti.

Kitos šalies ministerijos, pavyzdžiui, Krašto apsaugos, Užsienio reikalų, Finansų, Susisiekimo, Sveikatos apsaugos, Kultūros, turi sukūrusios savo neformaliojo suaugusiųjų mokymo struktūras, kuriose kvalifikaciją tobulina tų sričių specialistai – Neformalaus suaugusiųjų švietimo vykdytojai. Prie Švietimo mokslo ir sporto ministerijos veikia šios institucijos:

Lietuvos suaugusiųjų švietimo informacijos centras (LSŠIC) įgyvendina suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymo nacionalines programas ir projektus, kaupia duomenis apie suaugusiųjų švietimo galimybes, šias paslaugas teikiančias institucijas ir programas, informuoja visuomenę, vykdo suaugusiųjų švietimo būklės ir poreikių šalyje tyrimus, projektus, susijusius su suaugusiųjų švietimo galimybių plėtra.

Nacionalinė švietimo agentūra (NŠA) rengia ir įgyvendina tikslines suaugusiųjų mokymo programas - pabėgėlių, tremtinių, socialinę atskirtį patiriančių asmenų mokymo, kitakalbių valstybinės kalbos mokymo ir kitas, apie tai informuoja visuomenę, rengia ir įgyvendina programas, skirtas suaugusiųjų mokytojų kvalifikacijos tobulinimui bei metodinės veiklos sklaidai. Vykdo Europos Sąjungos Mokymosi visą gyvenimą programos EURYDICE paprogramės koordinuotojo funkciją, Ministerijai įgaliojus atstovauja jai tarptautinėse organizacijose ar pati dalyvauja tarptautinių organizacijų veikloje, kaupia ir dalijasi informacija apie pasaulyje diegiamas pažangias švietimo inovacijas ir jų taikymo praktikas.

Studijų kokybės vertinimo centras (SKVC) tęstiniam suaugusiųjų mokymui reikšmingas savo vykdomais uždaviniais vertinti studijų programas įregistravimo arba akreditavimo tikslu bei skleisti informaciją apie mokslo ir studijų veiklos kokybę ir jos užtikrinimo patirtį. Šios įstaigos veikla padeda kurti laisvo asmenų judėjimo sąlygas – ketinantys studijuoti suaugusieji gali tinkamai pasirinkti studijų programas, o asmenys, įgiję kvalifikacijas užsienyje, – gauti jų pripažinimą Lietuvoje ir susirasti kvalifikacijai tinkamą darbo vietą.

Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras (KPMPC) vykdo nacionalinius profesinio mokymo sistemos tobulinimo projektus, atlieka profesinio mokymo kokybės vertinimo organizavimą.

Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba (LDRMT) – organizacija, plėtojanti suaugusių žmonių profesinį rengimą, orientavimą ir konsultavimą kaip aktyvias darbo rinkos politikos priemones, kuriomis siekiama

didinti bedarbių ir asmenų, priklausančių rizikos grupėms, užimtumą ir ugdyti dirbančių asmenų gebėjimus konkuruoti darbo rinkoje.

Lietuvos darbo birža (LDB), (užimtumo tarnyba) įgyvendindama valstybines užimtumo garantijas darbo rinkoje padeda ieškantiems darbo žmonėms įsidarbinti, aprūpina darbdavius reikiama kvalifikuota darbo jėga, įtraukia registruotus darbo biržoje asmenis į gyventojų užimtumo programas, moka bedarbiams nedarbo draudimo išmokas.

Suaugusiųjų švietimo organizavimo kontekste svarbus nevyriausybinių organizacijų ir asociacijų vaidmuo. Lietuva – pirmoji Europos valstybė, kuri, atsiliepdama į UNESCO paskelbtą programą „Švietimas visiems“, įsteigė Nacionalinį švietimo forumą. Jame akcentuojama, kad daugiausia dėmesio Lietuvoje reiktų skirti pirminio profesinio rengimo ir tęstinio mokymo sektoriams. Teigiama (Nacionalinis švietimo forumas), kad tai yra: politikos sritys, kurioms ES teikia prioritetus; mokymosi visą gyvenimą sritys, kuriose Lietuvos piliečiai gali tobulėti; galimybė pasiekti, kad darbo jėga geriau atitiktų darbo rinkos reikalavimus; žmoniškųjų išteklių plėtros prioritetinę kryptį įkūnijanti veikla, siekianti mažinti nedarbą, gebėjimus prisitaikyti prie pokyčių, skatinanti rengti aukštos kvalifikacijos specialistus, stimuliuojanti socialinę integraciją ir mokymosi visą gyvenimą procesus. Imta didesnę dėmesį skirti bendrųjų gebėjimų ugdymui, neformaliajam švietimui. Pačios aktyviausios ir greitai modernėjančios vakarinės mokyklos buvo reorganizuotos į suaugusiųjų mokymo centrus. Kūrėsi visai naujos suaugusiųjų švietimo įstaigos – suaugusiųjų mokymo centrai. Norint sėkmingai plėtoti ir įgyvendinti Mokymosi visą gyvenimą strategiją, iškilė būtinybė bendradarbiauti su Lietuvos ir kitų šalių suaugusiųjų švietėjais ir institucijomis bei burtis į asociaciją. Partneriai, padedantys organizuoti suaugusiųjų mokymąsi Lietuvoje:

Šaltiniai: Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas (2014), Lietuvos neformaliojo suaugusiųjų švietimo tarybos nuostatai (2014), Lietuvos suaugusiųjų mokymo centrų vadovų asociacijos įstatai (2012), Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos įstatai (2009

1 lentelė. Partneriai, padedantys organizuoti suaugusiųjų mokymąsi Lietuvoje

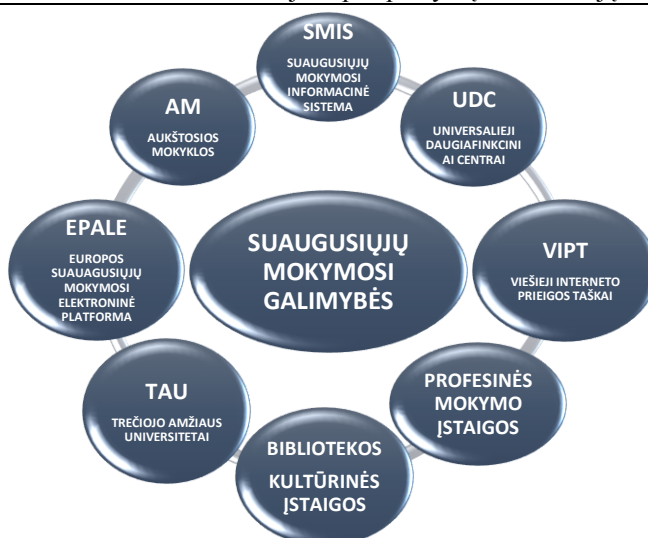
Asociacijos	Veiklos sritys
Lietuvos suaugusiųjų mokymo centrų vadovų asociacija	Asociacija bendrauja ir bendradarbiauja su įvairiomis šalies institucijomis, tarptautinėmis organizacijomis, renka, analizuoja ir teikia informaciją suaugusiųjų švietimo klausimais, teikia pasiūlymus suaugusiųjų švietimo politikai formuoti ir įgyvendinti, rengia ir įgyvendina šalies ir tarptautinius švietimo projektus. Asociacijos nariai siekia prisidėti prie valstybės suaugusiųjų formaliojo ir neformaliojo švietimo politikos formavimo ir įgyvendinimo, Mokymosi visą gyvenimą strategijos vykdymo. Mokyklų vadovai nutarė teikti siūlymus Švietimo ir mokslo ministerijai dėl rengimo norminių teisės aktų projektų, susijusių su formaliojo ir neformaliojo suaugusiųjų švietimu, ginti savo narių profesinius ir socialinius interesus, siekti bendrauti ir bendradarbiauti tarpusavyje bei su kitomis šalies ir tarptautinėmis suaugusiųjų formaliojo ir neformaliojo švietimo organizacijomis.
EPALE Europos suaugusiųjų mokymosi elektroninė platforma	EPALE yra daugiakalbė, atviros narystės Europos bendruomenė, vienijanti suaugusiųjų mokymo specialistus – suaugusiųjų pedagogus ir instruktorius, konsultacijas ir pagalbą teikiančius darbuotojus, tyrėjus ir mokslininkus, politikos formuotojus ir kitus. Ji priklauso Europos Sąjungos strategijai, kuria skatinama sukurti daugiau visiems suaugusiems skirtų mokymosi galimybių. Teikia daugybę suaugusiųjų mokymo specialistams svarbių aukštos kokybės, tikslios informacijos.

1 lentelės tęsinys 25 puslapyje

1 lentelės tęsinys

Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija	Suaugusiųjų švietimo klausimais asociacija bendradarbiauja su valstybinėmis ir savivaldybių institucijomis, teikia joms metodinę pagalbą ir pasiūlymus suaugusiųjų švietimo politikai formuoti ir įgyvendinti, renka, analizuoja, apibendrina ir teikia informaciją, konsultuoja, organizuoja seminarus, konferencijas, muges, atlieka viešinimo ir ugdymo veiklą, rengia ir įgyvendina nacionalinius bei tarptautinius švietimo projektus. Telkia Lietuvos suaugusiųjų mokytojus (švietėjus) bei suaugusiųjų švietimo srityje dirbančias institucijas bendrai veiklai, ugdo suaugusiųjų visuomenės narių gebėjimą aktyviai dalyvauti savo profesinėje veikloje ir bendruomenės gyvenime, skatina nuolatinį ugdymosi poreikį suaugusiųjų tarpe, atstovauti suaugusiųjų švietėjų interesus Lietuvoje ir užsienyje.
Nacionalinė trečiojo amžiaus universitetų (TAU) asociacija	Visų juridinių formų Trečiojo amžiaus universitetai rūpinasi vyresnio amžiaus žmonių neformaliuoju švietimu ir jų socialine integracija į visuomenę, tenkina 50-ties metų ir vyresnių asmenų žinių, kompetencijų plėtotės ir kultūrinius poreikius, palaiko ir skatina šio amžiaus tarpsnio žmonių pilnavertį fizinį ir emocinį gyvenimą, mažina socialinę atskirtį. Aktyvus, įdomus gyvenimas padeda senjorams lengviau prisitaikyti prie sparčiai kintančios aplinkos, ilgiau išlikti savarankiškiems. Vėlyvas amžius turi būti regimas ne tik kaip neišvengiama žmogaus gyvenimo dalis, bet ir kaip galimybė sveikatos, švietimo, socialinės rūpybos sistemoms padėti šio amžiaus žmonėms gyventi visavertį gyvenimą.
Viešieji interneto prieigos taškai. Nevyriausybinių, ne pelno siekianti asociacija.	Nuo 2006 metų sėkmingai veikianti nevyriausybinių, ne pelno siekianti asociacija. Savo vykdoma veikla bei įgyvendinamais projektais organizacija prisideda prie Lietuvos informacinės visuomenės kūrimo bei gyventojų skaitmeninių įgūdžių plėtojimo. VIPT asociacijos veikla suaugusiųjų neformaliojo švietimo srityje orientuota į tris pagrindines tikslines grupes: įvairaus amžiaus suaugusiuosius, informacinių technologijų mokytojus ir bibliotekininkus. VIPT asociacijos neformaliojo švietimo programos apima įvairaus amžiaus suaugusiųjų mokymą skaitmeninio raštingumo pagrindų. Per visą gyvavimo laikotarpį įvairiuose mokymuose dalyvavo apie 10 000 Lietuvos gyventojų.
Universalieji daugiaviečiai centrai	Steigiami kaimo vietovėse. Viena iš jų veiklos sričių – neformalusis suaugusiųjų švietimas. Tikslines grupes nustato savivaldos institucijos pagal vietos bendruomenės poreikius.
Suaugusiųjų mokymosi informacinė sistema	Interaktyvi elektroninio mokymosi paslauga sudaranti sąlygas kuo didesnei gyventojų daliai elektroniniu būdu gauti neformaliojo švietimo ir tęstinio mokymosi paslaugas. Teikia kompetencijų tobulinimo programas – užsienio kalbų, gimtosios ir valstybinės kalbos, kompiuterinio ir skaitmeninio raštingumo, verslumo, teisinio raštingumo, pilietinio ir politinio raštingumo, tarp asmeninio ir tarpkultūrinio komunikavimo, sveikatingumo, meninės raiškos ir kita. http://www.smis.lt
Bibliotekos	Visos bibliotekų veiklos kryptys skatina gyventojų įsitraukimą į mokymąsi visą gyvenimą.
Profesinio mokymo įstaigos	Sudaro galimybes į mokymosi veiklas įsitraukti bedarbiams, ypač, tiems kurie yra ne kvalifikuoti ar turi darbo rinkoje neperspektyvią kvalifikaciją.

4 pav. Lietuvos suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą galimybių įvairovės laukas („Švietimo problemų analizė“, ŠMM, 2015 m.)

Išnagrinėjus Neformalų suaugusiųjų švietimą organizuojančių ir teikiančių įstaigų įvairovę ir jų vietą švietimo sistemoje, matyti, kad Lietuvoje išplėtotas nemažas suaugusiųjų mokymosi galimybių tinklas. Tikėtina, kad visi suaugusieji, norintys mokytis, tobulinti savo profesines ir asmenines kompetencijas, įsitvirtinti darbo rinkoje ir neiškristi iš jos, turi galimybę mokytis neformaliojo suaugusiųjų švietimo centrų siūlomose įvairių formų programose ir užsiėmimuose. Taigi, neformalaus suaugusiųjų mokymo/si patrauklumą lemia suaugusiojo asmeniniai motyvai (socialiniai, profesiniai ir individualūs). Vedinas motyvų ir turėdamas siekį tobulėti asmuo renkasi iš gausybės švietimo paslaugas teikiančių įstaigų. Norėdamas patenkinti savo poreikius jis pasirinks sau patraukliausią ir priimtinausią mokymo įstaigą ir jos teikiamas paslaugas.

NEFORMALIOJO SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO ORGANIZAVIMO TEISINĖS PRIELAIDOS BEI PATIRTIS LIETUVOJE.

Mokymasis visą gyvenimą tampa reikšmingu veiksmu siekiant užtikrinti visų piliečių saviraišką, socialinių ir profesinių lūkesčių įgyvendinimą, tvarų ekonomikos klestėjimą ir galimybių įsidarbinti užtikrinimą, kartu formuojant demokratines vertybes, socialinę sanglaudą, aktyvų pilietiškumą ir kultūrų dialogą. Todėl mokymosi visą gyvenimą sistemai ir suaugusiųjų mokymuisi skiriama daug dėmesio naujausiuose ES ir Lietuvos švietimo dokumentuose. Suaugusiųjų ugdymas yra sudėtinė Lietuvos švietimo sistemos dalis, kurios veikla reglamentuojama, nes žmonių teisė į mokymąsi ir jo vertinimą bei pripažinimą turi būti užfiksuota įstatymuose ir kituose dokumentuose. Ugdyti (mokyti, šviesti, auklėti, lavinti) suaugusiųjų visuomenę – ne utopinė ir ne nauja idėja. Tuo įvairiais laikotarpiais, įvairiuose kraštuose, įvairiose kultūrose rūpinosi valstybė ir darbdaviai. Kiekviena epocha ne tik leido visuomenei gyventi senomis geromis idėjomis, bet ir skatino naujas. (Raggatt, Edwards, Small, 1996, p. 30).

Europos Sąjungos šalys, veikdamos per Europos Sąjungos struktūras, bendrai tariausi, kokie turėtų būti suaugusiųjų švietimo prioritetai, ir įsipareigoja juos įgyvendinti. Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginė programa „ET 2020“ ir jos keturi tikslai, susiję su mokymusi visą gyvenimą ir judumu, kokybe ir veiksmingumu, vienodomis galimybėmis, socialine sanglauda ir aktyviu pilietiškumu, taip pat su kūrybingumu ir novatoriškumu, yra aktualūs ir suaugusiųjų mokymuisi. 2012 m. parengtame naujame Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymo projekte aiškiai nusakoma, kas sudaro Neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemą, taip pat apibrėžiamas Neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizavimas. Įstatymo projekte akcentuojamas neformaliojo suaugusiųjų švietimo kokybės užtikrinimas. Švietimo ir mokslo ministras įpareigojamas nustatyti neformaliojo suaugusiųjų švietimo kokybės užtikrinimo tvarką ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir savišvietos būdu įgytų bendrųjų bei specialiųjų kompetencijų pripažinimo tvarką. Siūloma vykdyti neformaliojo švietimo teikėjų veiklos įsivertinimą, išorinį vertinimą bei dalyvių pažangos ir pasiekimų įsivertinimą. Pagal naujos redakcijos Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymą numatomas sisteminis neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimas ir įvedamas neformaliojo suaugusiųjų švietimo krepšelis. Dirbantiems asmenims siūloma suteikti penkių darbo dienų papildomas mokamas atostogas dalyvauti neformaliojo suaugusiųjų švietimo programose ir projektuose. Taip pat didinamas savivaldybės vaidmuo įgyvendinant neformalų suaugusiųjų švietimą. Nežiūrint į tai, vyresnieji ir darbingo amžiaus suaugusieji nevienodai įsitraukia į mokymosi veiklas. Norint suprasti, kodėl taip yra verta atkreipti dėmesį į Lietuvos valstybės ir savivaldybių vykdomas intervencijas ir ES struktūrinių investicijų panaudojimą. Valstybės

kontrolės neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros audito ataskaita atkreipė dėmesį į tris trūkumus:

- nacionaliniu lygmeniu NSS plėtrai trūksta politinio palaikymo;
- savivaldybėse NSS plėtojamas nepakankamai ir netolygiai;
- skirstant ES paramą, nepagrįstai ignoruojamas neformalusis neprofesinis suaugusiųjų švietimas.

Šios išvados bent teoriškai tapo nuo 2015 m. vykdomos neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemos reformos gairėmis. *Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 6 d. nutarimu Nr. 347 buvo priimta Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016–2023 metų plėtros programa.*

5 pav. Teisės aktai ir strateginiai dokumentai, reglamentuojantys suaugusiųjų švietimą.

Vienas iš pirmųjų dokumentų, kuriame buvo apibrėžti suaugusiųjų mokymosi prioritetai ES kontekste 1997 m. Hamburge vykusios Penktosios UNESCO šalių tarptautinės suaugusiųjų švietimo konferencijos gairės, siekiant išryškinti suaugusiųjų švietimo reikšmę ir paskatinti pasaulio visuomenę plėtoti suaugusiųjų švietimą bei tęstinį mokymąsi visą gyvenimą. Visą gyvenimą trunkančio mokymosi prioritetai šiame dokumente suprantami kaip mokymasis – žinoti, veikti, būti ir gyventi drauge (*Linkaitytė ir kt., 2011*). Šios konferencijos nuostata mokymosi atžvilgiu vėliau detalizuota Europos Tarybos 2000 m. Lisabonos Mokymosi visą gyvenimą memorandume, kuriame viena iš pagrindinių mokymosi veiklos kategorijų – neformalusis švietimas, vykstantis greta pagrindinių švietimo ir mokymo sistemų. Šiame Memorandume suaugusiųjų švietimui priskiriamas nuolatinio/permanentinio mokymosi terminas taip atkreipiant dėmesį į jo procesualumą: į mokymąsi per visą gyvenimą be pertraukų arba periodiškai (*Linkaitytė ir kt., 2011*). Memorandume teigiama, kad mokymasis visą gyvenimą jau neturi būti kaip vienas iš švietimo ir mokymo aspektų, jis turi tapti, pagrindine dalyvavimo visoje švietimo sistemoje ir pasirengimo ateičiai gaire. Tokiu būdu Europos Taryba 2000 metais patvirtino Lisabonos strategiją, kurios esminis tikslas, paversti ES ekonomiką dinamiškiausia ir konkurencingiausia žiniomis grįsta ekonomika pasaulyje, kurioje būtų suderinta darni ekonominė plėtra su didesniu ir geresnės kokybės užimtumu bei tvirtesne socialine sanglauda (tai išlieka ir Europe 2020 dokumente).

Kaip tik, atliepian Lisabonos strategijos tikslus, Mokymosi visą gyvenimą memorandumas (2000) tapo priemone, padedančia ES šalyse įgyvendinti permanentinio mokymosi strategiją (*Kuncaitis, 2009*). Šiame dokumente pabrėžiamos galimybės mokytis įvairiais būdais, įvairiais gyvenimo tarpsniais, kad būtų patenkinti kiekvieno poreikiai tobulėti; formuluojami būdai, kaip skatinti suaugusiuosius suvokti individualaus tobulėjimo naudą, suprasti, kad tęstinis mokymasis būtinas norint sėkmingai socializuotis šiuolaikiniame pasaulyje (*Kuncaitis, 2009*). Jame teigiama, kad visi Europos gyventojai turi turėti lygias galimybes prisitaikyti prie socialinių ir ekonominių pokyčių ir aktyviai kurti Lietuvos ateitį. Tam pasiekti nacionaliniuose švietimo įstatymuose bei teisiniuose ir strateginiuose dokumentuose buvo adaptuotos šešios Memorandumo tezės, numatančios pagrindines tobulinimo vietas:

- pirmoji tezė kreipia į tai, kad pagrindinių įgūdžių mokymasis turi būti prieinamas visiems;
- antroji tezė kalba apie didesnes investicijas į žmogiškuosius išteklius – centre yra žmogus ir jo poreikis tobulėti;
- trečioje tezėje nurodoma naujovių švietimo procese diegimo svarba ir būtinybė;
- ketvirtoji tezė akcentuoja naujų mokymosi neformaliuoju ir savaiminiu būdu mechanizmų pripažinimo reikšmę, tokiu būdu atkreipiant ypatingą dėmesį į socialiai atstumtųjų socialines grupes;

- penktoje Memorandumo tezėje išskiriamas švietimo prieinamumas besimokantiems jų gyvenamosios vietos požiūriu;

- šeštoji, kaip ir penktoji tezė, taip pat pabrėžia vietos svarbą, ypač bendruomenių aktyvų įsijungimą bei išnaudojimą užtikrinant mokymosi visą gyvenimą įgyvendinimo strategiją.

Šiuo metu Lisabonos strategijos tam tikra atmaina ir patobulintas politinis strateginis Europos Sąjungos plėtros bei vystymosi dokumentas laikomas Europe 2020, kuriame įsidarbinimas, produktyvumas ir socialinė sanglauda laikomi kertinėmis tolesnės Europos vystymosi gairėmis/kryptimis. Numatomas šalių augimas įžvelgiamas per šiuos strateginius komponentus/siekinius:

- sumanumą – vystant žinias ir inovacijas;
- tvarumą, grįstą ekologiškesne, mažiau išteklių naudojančia ir konkurencingesne ekonomika;
- įtraukimą, nukreiptą stiprinti įsidarbinimo politiką bei socialinės sanglaudos ir inkluzijos procesus (Europe 2020, COM 2010).

Nuolatinio suaugusiųjų švietimo svarba pabrėžiama ir 2006 m. Europos Komisijos priimtame komunikate „Suaugusiųjų mokymasis: mokytis niekada ne vėlu“. Europos Sąjungos valstybės raginamos didinti suaugusiųjų mokymosi prieinamumą ir kokybę, daugiau investuoti į besimokantiems suaugusiesiems pritaikytų mokymo metodų ir medžiagos gerinimą, kelti su suaugusiaisiais dirbančių mokytojų kvalifikaciją, įdiegti neformaliojo ir savaiminio mokymosi įteisinimo ir pripažinimo sistemas. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo prieinamumas, mokymosi visą gyvenimą svarba ir kiti neformaliojo švietimo veikloje įgyjamų kompetencijų svarbos aspektai atsispindi ES strateginiuose dokumentuose. Europos Sąjungos taryba, nustatė bendrus prioritetus, kuriems turi būti skiriamas dėmesys suaugusiųjų mokymosi srityje, sukurtas pagrindas aktyvesniam įvairių suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimui Europos mastu, nustatyta strategija „Europa 2020“, kurios tikslai, susiję su mokymosi visą gyvenimą ir judumu, kokybe ir veiksmingumu, vienodomis galimybėmis, socialine sanglauda ir aktyviu pilietiškumu, taip pat su kūrybingumu ir novatoriškumu, yra vienodai svarbūs suaugusiųjų mokymuisi. Vienas iš šio strateginio vystymosi dokumento tikslų 2020 metams yra numatymas, kad didės suaugusių besimokančiųjų skaičius iki 40 %. Kalbant apie suaugusiųjų švietimą, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad pagrindinis tikslas yra kiek galima labiau atitikti besimokančiojo poreikius, suderinti laiką, vietą ir tempą. Kita vertus, negalima pamiršti, kad mokymasis trunka visą gyvenimą – žmogus tobulėja visą laiką. Suaugusiųjų švietimo institucija, norėdama geriausiai atitikti egzistuojančius potencialių jos klientų poreikius, turi atsižvelgti į veiksnius, lemiančius suaugusiųjų mokymo(si) prieinamumą. ES dokumente apie bendradarbiavimą švietimo ir mokymo srityje Europa 2020 numatoma pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija (dar vadinama ET 2020)

apibrėžiamos esminės gairės nacionalinių švietimo sistemų plėtotei. *2014–2020 m. Nacionalinės pažangos programos (2012)* vienas iš uždavinių – sukurti suaugusiųjų mokymosi sąlygas ir – paskatas. Tam būtina stiprinti mokymosi motyvaciją, didinti prieinamumą (paklausą) ir gerinti mokymosi paslaugų kokybę: susieti lėšas su besimokančiojo poreikiais, daug dėmesio skirti dirbantiems ir socialinę atskirtį patiriantiems, vyresnio amžiaus, kaimo vietovių žmonėms, diegti neformaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemą, sukurti lanksčias ir prieinamas neformalaus mokymosi priemones, skirtas kūrybiniam gebėjimams ir asmenybei visapusiškai tobulinti, diegti lanksčias ir prieinamas mokymosi formas, sudaryti galimybę siekti kvalifikacijos dalimis. *Valstybinės švietimo 2013–2022 m. strategijos (2013)* vienas iš strateginių tikslų – garantuojant švietimo sistemos veiksmingumą, sukurti paskatų ir vienodų sąlygų mokytis visą gyvenimą sistemą, grįstą veiksminga pagalba atpažįstant save ir renkantis kelią veiklos pasaulyje: skatinti mokymosi visą gyvenimą įvairovę, įtraukiant kultūros įstaigas ir verslo atstovus, kurti lankstesnę prieinamumo sistemą, organizuoti edukacinę pilietinę veiklą, stiprinti motyvaciją mokytis ir plėtoti mokymosi visą gyvenimą integralumą, sudaryti sąlygas savarankiškai valdyti karjerą, formuojant karjeros rinkimosi sąmoningumą ir ugdymosi tęstinumą, sukurti darnią suaugusiųjų švietimo sistemą, apimančią ir neformaliai įgytų kompetencijų pripažinimą. Lietuvoje formalusis ir neformalusis suaugusiųjų švietimas reglamentuojami Švietimo, Profesinio mokymo bei mokslo ir studijų įstatymais, kartu su LR Vyriausybės nutarimais bei Švietimo ir mokslo ministro įsakymais. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas (1998) atvėrė naujas paramos formas švietimui. 1998 m. ir 1999 m. priimti papildantys teisės aktai, įsteigiantys įstatymu numatyta Neformaliojo suaugusiųjų švietimo tarybą, nustatantys teisės į suaugusiųjų neformalųjį švietimą įgijimą, valstybės užsakomų neformaliojo suaugusiųjų programų ir tikslinių projektų finansavimo bei konkursų organizavimo tvarką. Nauja „Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymo“, kuris suteikia teises garantijas įgyvendinti ir užtikrinti mokymąsi visą gyvenimą, redakcija įsigaliojo nuo 2015 metų sausio 1 d. Pirmą kartą šis įstatymas buvo išleistas dar 1998 metais, tačiau per kelis dešimtmečius Lietuvos suaugusiųjų švietimas plėtojosi, kūrėsi naujos institucijos, keitėsi suaugusiųjų besimokančiųjų poreikiai, kilo naujų iššūkių. Dėl šių priežasčių įstatymo atnaujinimo procesas tapo neišvengiamas ir atkreipė visuomenės dėmesį į primirštas suaugusiųjų švietimo problemas, bendrai diskusijai suvienijo Seimo narius, valdininkus, nevyriausybinės organizacijas, asociacijas, darbdavių atstovus ir suaugusiųjų ugdymo įstaigų bendruomenes. <http://www.suaugusiujušvietimas.lt/lt/suaugusiuju-svietimo-bukle/mokomieji-filmai/>

Lietuvoje mokymosi visą gyvenimą politikos formavimo, vykdymo, koordinavimo funkcijas atlieka Švietimo mokslo ir sporto ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM) bei joms pavaldžios institucijos, taip pat kitos ministerijos, savivaldybių administracijos. Švietimo

mokslo ir sporto ministerija rengia neformalųjį suaugusiųjų švietimą reglamentuojančius teisės aktus; koordinuoja valstybinių ir savivaldybių neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigų veiklą, nustato jų prioritetines kryptis, derindama jas su regioninės plėtros programomis; rengia neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigų sistemos plėtojimo ir jų finansavimo tobulinimo projektus; užsako ir finansuoja neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas, tikslinius projektus ir mokslinius tyrimus; organizuoja suaugusiųjų švietėjų kvalifikacijos tobulinimą, informuoja ir konsultuoja suaugusiųjų švietimu besidominčius juridinius ir fizinius asmenis.

Išskirtini šiuo požiūriu yra nacionalinio lygmens dokumentai, reglamentuojantys neformalųjį suaugusiųjų švietimą: Lietuvos švietimo koncepcija (1992), Lietuvos suaugusiųjų švietimo sistemos koncepcija (1993), LR Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas (1998), Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos 2003-2012 metai gairės, LR švietimo įstatymas (2011), Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija ir Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. (2004, 2008). Ją patvirtinus atsirado konceptualus pagrindas mokymosi visą gyvenimą srityje įgyvendinti konkrečius uždavinius. Tam ir buvo 2014 m. priimtas Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas, kurio paskirtis – suteikti teises garantijas įgyvendinti įgimtą teisę visą gyvenimą ugdyti savo asmenybę, laiduoti asmeniui galimybę įgyti žinių ir gebėjimų, atrasti naujų gyvenimo prasmų, skatinti ne tik gerinti profesinius įgūdžius, bet ir kurti prasmingą laisvalaikį, būti aktyviu demokratinės visuomenės nariu.

Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ apibrėžiama valstybės vizija, raidos prioritetai ir jų įgyvendinimo kryptys iki 2030 metų. Joje vienu iš svarbiausių veiksnių, lemiančių visuomenės vystymosi procesus, nurodoma gerai išvystyta ir sėkmingai veikianti mokymosi visą gyvenimą sistema. Šios strategijos įgyvendinimui skirtoje 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programoje pabrėžiamas vienas iš tikslų – skatinti mokytis visą gyvenimą, o šį tikslą įgyvendinti planuojama didinant švietimo prieinamumą ir paslaugų įvairovę. Valstybės pažangos strategijoje „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ numatytas sumanios visuomenės pažangos rodiklis, atskleidžiantis mokymosi visą gyvenimą lygį visuomenėje. 2020 metais siekiama, kad pagal šį rodiklį Lietuva užimtų 18 vietą, o 2030 m. – ne žemesnę negu 17 vietą tarp visų Europos Sąjungos šalių. *Suaugusiųjų švietimo plėtotė Lietuva 2030 (2012)* strateguoja veiksmingą mokymosi visą gyvenimą sistemą, efektyviai pritaikančią informacinių ryšių technologijų galimybes, užtikrinančią dinamiškai visuomenei būtinų žinių bei gebėjimų įgijimą ir tobulinimą.

Viena iš svarbių veiklos sričių plėtojant mokymosi visą gyvenimą galimybes vyresnio amžiaus asmenims – programų trečiojo amžiaus asmenims įgyvendinimas. Tokio pobūdžio mokymosi institucijos mūsų šalyje perspektyvios, kasmet daugėja besimokančiųjų skaičius šiose įstaigose. Veiklos pobūdžio prasme, vieni Lietuvoje veikiantys universitetai aiškiai orientuoti į akademinę (paskaitų) veiklą, kituose TAU kartu su akademinė veikla plačiai vystoma ir kultūrinė,

daugiau į aktyvų laisvalaikį nukreipta veikla. Tačiau tyrimų rezultatai rodo (*TAU sistemos veiklos analizė, 2012; TAU Lietuvoje: situacijos analizė ir plėtros gairės, 2014*), kad TAU Lietuvoje dažniausiai orientuojasi į vietinių poreikių tenkinimą, mažai skatinamas platesnis, europine perspektyva paremtas požiūris į TAU misiją ir veiklos tikslus.

2011 m. atliktas „Taikomasis suaugusiųjų švietimo tyrimas“ atskleidė, kad Lietuvoje yra beveik du šimtai tūkstančių besimokančiųjų (55–74 metų amžiaus) asmenų, kurių mokymosi poreikiai patenkinami iš dalies. 2012 m. vykdant projektą „Suaugusiųjų švietimo sistemos plėtra suteikiant besimokantiems asmenims bendrąsias kompetencijas“ sudaryta galimybė pagal neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas mokytis vyresnio amžiaus asmenims. Taigi atsižvelgiant į šį didėjančių suaugusiųjų mokymosi poreikių kontekstą Švietimo ir mokslo ministerija inicijavo ir kartu su partneriais – Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija ir pedagogų profesinės raidos centru įgyvendino projektą „Suaugusiųjų mokymo galimybių plėtra: andragoginės literatūros portfelis.“ (terminas *andragogika* reiškia mokslą apie suaugusiųjų mokymą, o *andragogas* – tai suaugusiųjų mokytojas, asmuo, kuris užsiima suaugusiųjų švietimu.) Vykdant šį projektą išleista 18 suaugusiųjų švietimo serijos knygų, kurių naudą pajuto tūkstančiai asmenų: dėstytojų, andragogų, neformaliai besimokančiųjų suaugusiųjų.

Dar visai neseniai palyginti retai buvo susimąstoma, tiriama ar rašoma apie suaugusiųjų mokymąsi. Tai įdomus faktas, turint omeny, kad žmonija taip ilgai suka galvą dėl suaugusiųjų švietimo. Ir visgi daugelį metų suaugęs besimokantysis buvo išties apleista rūšis.

Šios srities trūkumas itin stebina žinant, kad visi didieji senųjų laikų mokytojai – Konfucijus ir Lao Dze Kinijoje, hebrajų pranašai ir Jėzus bibliniais laikais, Aristotelis, Sokratas ir Platonas senovės Graikijoje bei Ciceronas, Evelidas ir Kvintilianas senovės Romoje – buvo suaugusiųjų, o ne vaikų mokytojai. Jų patirtis aprėpė suaugusiuosius, todėl jie sukūrė mokymo(si) proceso koncepciją, smarkiai besiskiriančią nuo tos, kuri vėliau vyravo formaliajame švietime. Šie žymūs mokytojai mokymąsi suvokė kaip protinio tiriamojo darbo procesą, o ne pasyvų perduodamo turinio priėmimą. Taigi jie išrado metodus, kaip įtraukti besimokančiuosius į tyrinėjimą. Senovės kinai ir hebrajai išrado tai, ką dabar *vadiname atvejo tyrimo metodu*, kai vadovas ar kuris grupės narys nupasakoja situaciją (dažnai pasitelkdamas parabolės formą) ir kartu su grupe nagrinėja jos ypatumus ir galimas baigtis. Graikai išrado tai, ką dabar vadiname sokratiškuoju dialogu, kai vadovas ar grupės narys suformuluoja klausimą ar dilemą ir visi grupės nariai sutelkia draugėn mąstymą ir patirtį, kad rastų atsakymą ar sprendimą. Romėnams reikėjo daugiau konfrontacijos: jie išskeldavo problemas ar iššūkius, kurie priversdavo grupės narius išdėstyti savo pozicijas, o paskui jas apginti.

Foley, Griff pabrėžė radikalius suaugusiųjų mokymosi pokyčius. Trys iš jų itin svarbūs. Pirma, „suaugusiųjų švietimą“ pakeitė specializuotos sritys: profesinis lavinimas, žmogiškųjų

išteklių raida, bendruomenės švietimas. Antras, tapo daug sudėtingesnė tarptautiniu mastu besiplėtojanti suaugusiųjų švietimo teorija bei moksliniai darbai. Trečia, vis labiau pripažįstamas lemiamas mokymosi vaidmuo mūsų gyvenime. Suaugusiųjų mokymosi tyrimai nėra tokia sritis, kurioje ekspertai būtų sutarę dėl tikslų ir tyrimų metodų. Dabartiniams suaugusiųjų mokymo tyrimams būdinga:

- Tyrimai gali būti atliekami įvairiomis formomis. Griežtas tam tikrų tyrimo metodo formų laikymasis gali ir nebūti toks naudingas, kaip buvo manoma anksčiau.
- Tyrimo forma didele dalimi turi priklausyti nuo konteksto, teorinio tyrėjo pagrindo, partnerių ir institucijų interesų bei konkrečios iškilusios problemos.
- Tyrimai yra ir politinis, ir praktinis procesas; tyrėjo tiriamasis darbas apima įvairias veiklas, tarp jų bendradarbiavimą, kurios leidžia atsižvelgti ir į kitų požiūrį.

(Foley, Griff Suaugusiųjų mokymosi metmenys. Suaugusiųjų švietimas globalizacijos laikais.- Vilnius: Kronta, 2007)

S. Knowles, F. Holton III, A. Swanson tyrinėja naujus požiūrius į andragogiką. Taip pat didelį dėmesį skiria suaugusiųjų mokymosi poreikių išryškiniui. A. Pentland (1997) išsiaiškino keturias populiariausias priežastis, kodėl suaugusieji pasirenka savarankišką mokymąsi. Daroma prielaida, kad besimokantysis: 1) gerai žino savo poreikius, 2) gali tiksliai įvertinti kokių specialiųjų žinių jam reikia, 3) turi pakankamai motyvacijos imtis reikalingo mokymosi, 4) turi pakankamai motyvacijos imtis reikiamo, net ir baimę keliančio mokymosi. Atlikę eksperimentinius tyrimus, S. Rosenblum ir G. G. Darkenwaldas (1983) priėjo išvados, kad stipri motyvacija gali laiduoti didelį pasitenkinimą ir pasiekimus.

Suaugusiųjų švietimo teorijas, jų aprėptį, kryptis, pakraipas išsamiai nagrinėja H. Siebert. Mokslininkas teigia, kad teoriniai svarstymai suaugusiųjų švietimo tema aprėpia tik autoriaus pasirinktus aspektus. Praktika yra daug spalvingesnė, įvairesnė, nenuspėjama ir tik su tam tikromis išlygomis įspaudžiama į mokslinių sąvokų rėmus. Suaugusiųjų švietimo ir mokymosi sąvokas nagrinėja Tight. Ji teigia, kad visi, kurie dirba suaugusiųjų švietimo ir rengimo srityje susiduria su daugeliu šiai sričiai svarbių idėjų ir sąvokų. Jos gali atsirasti ir išnykti, besikeičiant epochos madoms.

Pietraβ grindžia susidomėjimą medijomis suaugusiųjų švietimo ugdyme, dalijasi medialia pasaulio patirtimi, medijų dimensija, bei skatina suaugusiųjų medijų švietimą. Brandžiame amžiuje medijų kompetencija įgyjama vartojant medijas, pvz. televizijos, žanrų pažinimas, tokių kaip patikimų, kokybiškai menkaverčių ir t.t. Čia įgytų įgūdžių vartotojui pakanka apskritai, o poreikis mokytis pastebimas tuomet, jei jam pritrūksta žinių. Vis dėl to kokių žinių trūksta ir kaip jų reikia semtis iš medijų, vartotojas sprendžia savo nuožiūra, o tai pagrindžia medijų pedagogikos

reikalingumą. Poreikis tobulinti medijų vartojimo įgūdžius atsiranda plintant technikos naujovėms, reikalaujančioms mokėti jomis naudotis ir jas pritaikyti.

Manoma, kad yra trys svarbūs veiksniai, skatinantys mokytis visus, o ypač tuos, kurie nenori mokytis ir nesistengia nugalėti kliūčių: tai nuoširdus sutikimas, saugi aplinka, teigiamas esamų įgūdžių bei gebėjimų pripažinimas ir skatinimas mokytis toliau. Todėl Europos Komisijos memorandumas skelbia: *jeigu žmonės nori mokytis, jie planuoja nuolat mokytis ir mokosi visą savo gyvenimą. Jie nenorės mokytis, jei jų ankstesnė patirtis mokykloje nebuvo teigiama ar buvo asmeniškai nesėkminga. Jie nenorės toliau mokytis, jei jiems nebus prieinamos tinkamos mokymosi galimybės, todėl turime atsižvelgti į jų laiką, mokymosi tempą, vietą bei paslaugų perkamumą.* Taip apie mokymosi visą gyvenimą, švietimo kaitą XXI amžiuje teigia N. Longworth.

Lietuvoje rašomi moksliniai straipsniai apie besimokančias organizacijas, besimokančias įmones, besimokančios visuomenės problemas. Mokslininkai pabrėžia, kad besimokanti visuomenė yra tokia, kuri yra persismelkusi mokymosi, tobulėjimo idėja (Ranson, 2000; Carney, 2008 ir kt.), ieško naujų kelių plėtojant mokymosi visą gyvenimą idėją, analizuojant jos įgyvendinimą įvairiose pasaulio šalyse. Kolbas išsamiai pateikė mokymosi stilių modelį. Jo tyrimai rodo, kad mokydamiesi pereiname keturias fazes:

- konkrečiosios patirties, kai tyrinėjame aplinką savo jutomis,
- reflektivaus stebėjimo, kai apmąstome tai, ką jaučiame,
- abstraktaus konceptualizavimo, kai darome išvadas ir kuriame naujas idėjas, koncepcijas,
- aktyvaus eksperimentavimo, kai naujas idėjas išmėginame praktiškai.

Svarbi Kolbo išvada, kad norint efektyviai mokytis reikia pereiti visą ratą. Efektyviai mokomės, jei gebame: visiškai atvirai, be išankstinių nuostatų spręsti įvairiausias situacijas ir įgyti naujos patirties, stebėti save iš šalies, pažvelgti į savo patyrimą, jį apmastyti, formuoti sąvokas ir principus, apibendrinančius tai, kas buvo stebima, pritaikyti teorines žinias problemoms spręsti, bei naujai patirčiai įgyti.

Mokslininkai ypač domėjosi suaugusiųjų mokymosi motyvacija, profesinių kompetencijų plėtojimu, tirtas neformalusis suaugusiųjų ugdymas. Atlikti tyrimai, kuriais siekta aiškintis suaugusiųjų mokymo situaciją Lietuvoje. Suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi visą gyvenimą veiklose kol kas yra vienas žemiausių tarp ES šalių (21 vieta) – 2014 m. tik 5 % Lietuvos suaugusiųjų buvo įsitraukę į mokymosi veiklas (ES vidurkis 2014 m. – 10,7 %). Lietuva turi puikias galimybes plėtoti tolesnį suaugusiųjų mokymąsi – tarp ES šalių Lietuvoje mažiausia dalis suaugusiųjų (6,6 %) yra įgiję žemesnį nei vidurinį išsilavinimą (ES šalių vidurkis – 24,8 %), tačiau kol kas sunkiai sekasi į suaugusiųjų švietimą įtraukti ir jame išlaikyti suaugusiuosius iš socialiai pažeidžiamų grupių.

2005-siais Neformaliojo švietimo būklę ir darbdavių požiūrį į neformalųjį švietimą tyręs T. Tamošiūnas teigė, kad atlikto tyrimo statistikos duomenys rodo, kad tik „arti ketvirtadalio suaugusiųjų Lietuvos gyventojų nori ir dalyvauja neformaliuose mokymuose tobulindami savo profesinę kvalifikaciją ir atitinkamai penktadalis tai daro savišvietos srityje“ (Tamošiūnas, 2005). M. Teresevičienės, V. Zuzevičiūtės, R. Kuncaičio, A. Rutkienės atliktas tyrimas „Suaugusiųjų mokymasis Lietuvoje: aprėptis, poreikiai ir pasiūla.“ Ataskaitoje ESF/2004/2.4.0-K01-083/SUT-237-04 buvo siekta išsiaiškinti realią neformaliojo švietimo padėtį Lietuvoje, visuomenės ir darbdavių požiūrį į neformalųjį švietimą, andragogų pasirengimą profesionaliai dirbti. Žinomi ir kiti T. Tamošiūno, A. M. Juozaičio bei kitų mokslininkų atliekami tyrimai. 2013 metais EPAL – Europos suaugusiųjų mokymosi elektroninėje platformoje skelbiami suaugusiųjų mokymosi politikos analizės duomenys per keturias savaites rodo, kad Lietuvoje dirbančių asmenų, dalyvaujančių švietimo ir mokymo veikloje, procentas – 6,7; bedarbių, dalyvaujančių švietimo ir mokymo veikloje procentas – 3,2. Apie 30 % mokymo centrų regionuose mano, kad viskas yra gerai, naujovių nenusimato, jos ir nepageidaujamos. Tuo tarpu gyventojai norėtų lankyti Trečiojo amžiaus universitetą, mokytis užsienio kalbų (34,9 %), kompiuterinio raštingumo (30 %), teisės pagrindų (14,9 %), psichologijos (13,3 %), projektų rengimo (4,3 %), literatūros, meno (2,7 %) užsiėmimus (*Projektas „Suaugusiųjų švietimo plėtra...“*, 2008). Svarbiausias uždavinys turėtų būti – sužadinti piliečių domėjimąsi mokymosi visą gyvenimą koncepcija, sudaryti sąlygas (ypač regionuose) laiku gauti informaciją. Svarbiausia – padėti suaugusiesiems susikurti savo mokymosi, savišvietos strategiją, suteikti galimybių mąstyti, diskutuoti, teorines žinias susieti su gyvenimiškąja praktika. Organizuoti veiklą taip, kad ji skatintų nuolatinį žinių, atradimų, diskusijų, naujų patirčių, savasties suvokimo ir įprasminimo troškimą. Išskirtinas dėmesys skiriamas profesijos mokymui, profesiniam kvalifikacijos tobulinimui, perkvalifikavimui, tačiau neskiriamas dėmesys visapusiškam asmenybės ugdymui, auklėjimui, platesniam švietimui, savaiminio mokymosi vertybinei sferai.

Išanalizavus mokslinius darbus ir tyrimus neformaliojo suaugusiųjų švietimo, priimtus dokumentus ir ataskaitas, pateikiamą praktinį jų realizavimą, mokymo(si) visą gyvenimą turinyje neakcentuojami šie svarbūs tikslai: asmens tobulėjimas; suaugusiųjų gyvenimo situacijos ir jų pasirengimo mokytis kintamumas, vadovavimas ir parama besimokančiajam, patirtinis mokymasis; socialinis piliečio brendimas (pilietinė sąmonė, komunikavimas, pasaulio pažinimas, tautinio mentaliteto puoselėjimas, tarpkultūrinio konteksto vertinimas ir kt.); intelekto lavinimas (naujos žinios, kritinis mąstymas, kūrybingumo ugdymas, etinė sąvimonė, individualybės gebėjimų puoselėjimas); emocinio intelekto puoselėjimas (estetinė sąmonė, meniniai gebėjimai), savimonės, savasties analizė ir savo asmenybės strategijos kūrimas bei įprasminimas. Apibendrinus išanalizuotą Europos Sąjungos ir Lietuvos švietimo politiką ir ją reglamentuojančius suaugusiųjų

švietimo dokumentus, galima pastebėti, kad pagrindinė strateginė švietimo kryptis – dinamiška ir atvira švietimo erdvė, telkianti piliečių bendruomenę, skatinanti nuolat atnaujinti profesinius įgūdžius ir žinias, tobulinti asmenines kompetencijas.

DALYVAVIMO NEFORMALIAJAME SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIME TENDENCIJOS

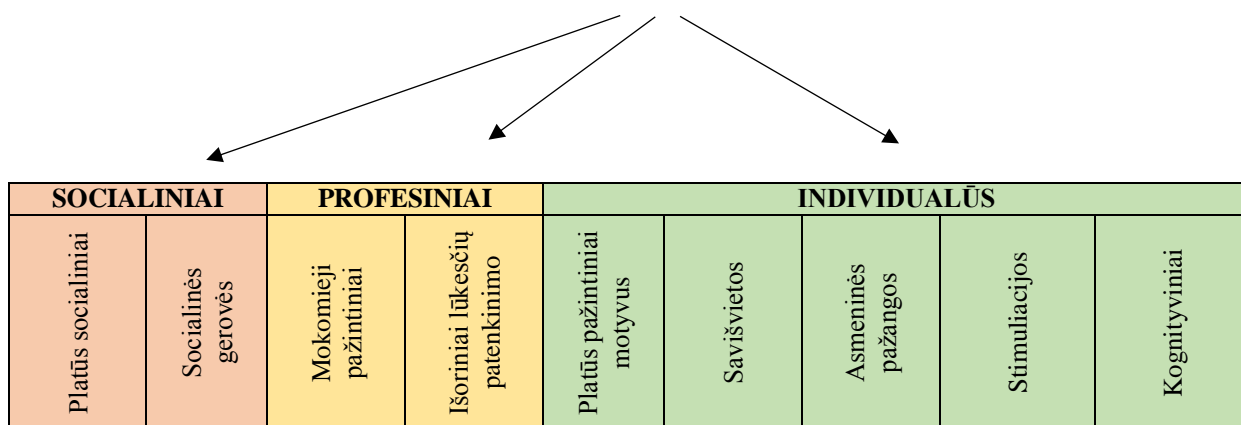
Suaugusiųjų gyvenimas sparčiai vystantis komunikacinėms ir informacinėms technologijoms sudėtingėja, ateitis dažnai yra nenuspėjama, nauji iššūkiai keičia suaugusiųjų požiūrį į mokymąsi, skatina juos ieškoti naujų mokymosi galimybių. Siekiant tyrime atskleisti subjektyvius veiksnius įtakančius suaugusiųjų mokymąsi – motyvus, skatinančius suaugusiuosius mokytis ir problemas, su kuriomis jie susiduria siekdami tobulintis, reikia apžvelgti pačios motyvacijos sampratą. Motyvacija – tai procesas, reguliuojantis asmenybės veiklą ir santykius su aplinka motyvų kaitos pagrindu (Jovaiša, 1993). Motyvacija – paaiškina, kas gali elgesį pastiprinti, orientuoti į tikslą ir kodėl atitinkamai laiko yra skiriama vienai ar kitai užduočiai (Gage, Berliner, 1994). Motyvacija apima asmenybės įsisąmonintus norus, polinkius, vertybes, poreikius, troškimus bei pažiūras. Motyvacijos branduolį sudaro kryptingumas ir veržlumas, susijęs su stipriu poreikiu (Butkienė, Kepalaitė, 1996). Apibendrinant mokslininkų pateiktas motyvacijos sąvokos aiškinimo apibrėžtis galima teigti, kad motyvacija yra teigiamas reiškiny, vienas iš svarbiausių žmogaus elgesį lemiančių veiksnių.

Mokymosi motyvaciją lemia poreikių, tikslų ir motyvų turinys bei visuma ir jų tarpusavio sąveika. Kiekvieno žmogaus tikslai yra skirtingi, todėl ir suaugusiųjų motyvacija skiriasi. Kyla klausimas, kokie gi poreikiai lemia suaugusiųjų mokymosi motyvaciją? Akivaizdu, kad suaugusieji labiau motyvuoti mokytis tą, kas jiems padeda spręsti problemas arba suteikia vidinį atpildą. Taigi aktyvios mokymosi veiklos šaltiniai yra intelektualios veiklos, pažinimo, įdomaus darbo poreikis, saviraiškos bei savęs pažinimo poreikis, noras bendrauti, vystyti savo išskirtinumą bei individualumą. Šie poreikiai vadinami fundamentaliais mokymosi motyvaciją lemiančiais poreikiais. Galima suvokti, kad vieni besimokantieji mokosi tam, jog įgytų prestižinę specialybę, kiti nori pažinti aplinkinį pasaulį, o tretieji – nenori mokytis, tačiau juos skatina ar verčia aplinkiniai, tėvai, bendraamžiai, visuomenė. Nuo šių veiksnių priklauso atskiro žmogaus mokymosi motyvacijos ypatumai. Mokymosi motyvacija, anot G. Butkienės ir A. Kepalaitės (1996), padeda žmogui orientuotis į tikslą ir suvokti, kiek laiko reikės tam tikslui pasiekti. Pažymėtina ir tai, kad organizuojant suaugusiųjų mokymąsi, visuomet vertėtų atsižvelgti į jų poreikius. Suaugęs žmogus jausdamas, kad jis negali tinkamai aktualizuoti savęs kaip asmenybės, eina mokytis toliau – jis renkasi ar jam derėtų įgyti papildomų žinių, atnaujinti informaciją. Kitu atveju suaugusysis mokosi vien tik saviugdosi tikslais, kai to reikalauja hobiai, nori bendrauti su žmonėmis ar ugdyti save kaip asmenybę. G. Linkaitytė ir V. Širvaitytė (2000) teigia, kad, vienas iš poreikių, skatinančių suaugusių žmogų mokytis – siekimas išvengti senėjimo ir „išėjimo iš vartojimo“. Šis poreikis atsiranda dėl to, kad dauguma suaugusiųjų mokėsi tik jaunystėje ir tikėjo,

kad įgytų ir sukauptų žinių mokykloje užteks visam likusiam gyvenimui, bet greitai besikeičianti visuomenė įrodė, jog tai neįmanoma. Suaugusiųjų mokymosi motyvaciją taip pat lemia nuolatinė gaunamų žinių analizė ir palyginimas su jau turimomis žiniomis. Tuo atveju, jei suaugusieji jaučia, kad gaunamos žinios nėra pakankamos, neatitinka jų poreikių, mažėja motyvacija ir didėja nepasitenkinimas. Tikslinga išsiaiškinti besimokančiojo poreikius, priežastis paskatinusias mokytis, mokymosi motyvaciją lemiančius veiksnius bei svarbu aptarti anksčiau patirtus mokymosi sunkumus ir leisti pirmiausia pačiam daryti išvadas. Motyvacija yra neatsiejama nuo tikslo ir poreikio. Ji yra svarbi ne vien dėl to, jog nulemia, kas gali pastiprinti elgesį, motyvacija yra reikalinga ir tam, kad kiekvieno suaugusiojo elgesys būtų orientuotas į tikslą. Tam, kad suaugusiųjų mokymo procesas būtų efektyvus, nepakanka vien žinoti, kokie veiksniai motyvuoja suaugusiuosius mokytis. Būtina suprasti, kaip galima sudominti suaugusiuosius mokytis, kaip skatinti motyvaciją ir ją stiprinti. Remiantis R. J. Wlodkowski (1996) atliktais tyrimais, galima išskirti penkis pagrindinius aspektus, kuriais galima pasinaudoti stiprinant suaugusiųjų mokymosi motyvaciją. Pirmiausia, žmones visuomet valdo motyvai ir jie yra atsakingi už juos. Mokymo procesą reikia organizuoti taip, kad suaugusiesiems jis būtų naudingas, patrauklus ir skatinantis mokytis. Nėra universalus suaugusiųjų mokymo metodo, nes mokymas priklauso nuo daugybės aplinkybių ir veiksnių. Kai suaugusysis jaučia, kad jis negali iki galo savęs išreikšti kaip asmenybė, neturėdamas pakankamai žinių, mokėjimų ir įgūdžių jis nori mokytis toliau. Pastebėtina, kad suaugusiųjų motyvai mokytis gali būti vidiniai ir išoriniai.

Suaugusiųjų motyvai mokytis

Vidiniai

6 pav. Vidiniai motyvai skatinantys suaugusiuosius mokytis

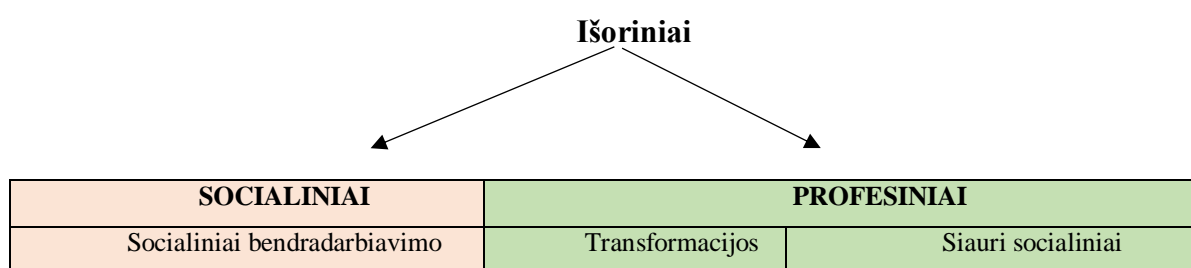
(G. Kondratavičiūtė)

Vidinė motyvacija gali būti labai įvairi. Smalsumas yra suvokiamas kaip poreikis suprasti, sužinoti. Vidinis pastiprinimas – džiaugsmas, lydintis suaugusiųjų išmokimą. Mokymosi motyvacija yra susijusi su gyvenimo prasmės ir žmogiškųjų vertybių įsisąmoninimu. Šiame

lygmenyje labai svarbu, kad žmogus pats išsikelia tikslą, deda pastangas jam realizuoti ir kontroliuoja, kaip jam pavyko ir koks yra pasiektas rezultatas. Kontaktų siekimas su kitais žmonėmis, noras būti pripažintam taip pat priklauso vidinei motyvacijai. Savigarba, kaip vienas iš pačių svarbiausių suaugusiųjų mokymosi motyvų, stimuliuoja aktyvumą, siekiant mokymosi rezultatų. Šiai motyvacijai priklauso lūkesčiai ir laimėjimai, kurie padeda paskatinti suaugusįjį mokytis. Vidinė motyvacija yra neatsiejama ir nuo kompetencijos, kurią žmogus gali įgyti tik esant mokymosi motyvacijai.

Vidiniai socialiniai motyvai apima plačiuosius socialinius ir socialinės gerovės motyvus. Tai reiškia, kad asmenį mokytis skatina pareiga ir atsakomybė prieš kitus, socialinio reikšmingumo suvokimas bei noras pagerinti socialinę gerovę. Vidiniai profesiniai motyvai – mokomieji pažintiniai ir išoriniai lūkesčių patenkinimo skatina individą mokytis, nes jis galvoja apie savo darbą. Savo iniciatyva jis nori patobulinti turimus įgūdžius arba įgauti naujus, nori pažinti mokomąsias programas, kurios gelbės ateityje būnant konkurencingu darbo rinkoje. Vidiniai individualūs motyvai apima viską, ką žmogus daro savo iniciatyva norėdamas tobulėti: domėjimasis aplinka, pasitenkinimas mokymosi veikla, orientacija į papildomą žinių įgijimą, žinių siekimą savo paties labui, žingeidaus proto galimybių tenkinimui.

Suaugusiųjų motyvai mokytis

7 pav. Išoriniai motyvai skatinantys suaugusiuosius mokytis

(G. Kondratavičiūtė)

Išoriniai socialiniai veiksniai skatinantys suaugusįjį mokytis apima socialinius bendravimo motyvus. Tai reiškia, kad mokytis skatina savo vaidmens bei pozicijos grupėje įtvirtinimas, orientacija į įvairius bendravimo su aplinkiniais būdus. Išoriniai profesiniai motyvai suaugusįjį skatina mokytis per transformacijos ir siaurus socialinius motyvus. Tai reiškia, kad suaugusiuosius motyvuoja siekis ateityje užimti tam tikrą padėtį visuomenėje, būti pripažintam, gauti atitinkamą atlygį, noras sumažinti rutiną panaikinti nuobodulį profesinėje veikloje. Kodėl suaugusieji pasirenka neformalaus mokymo paslaugas teikiančias institucijas iš dalies galima sakyti lemia jų motyvai ir švietimo paslaugos patrauklumas. Ekonominių elementų savybės, apibūdinančios neformalaus suaugusiųjų mokymo/si patrauklumą apibrėžiamos kaip prieinamumas, finansiniai ištekliai (mokamas/nemokamas) bei mokymosi ištekliai. Jie išskirti remiantis LR švietimo

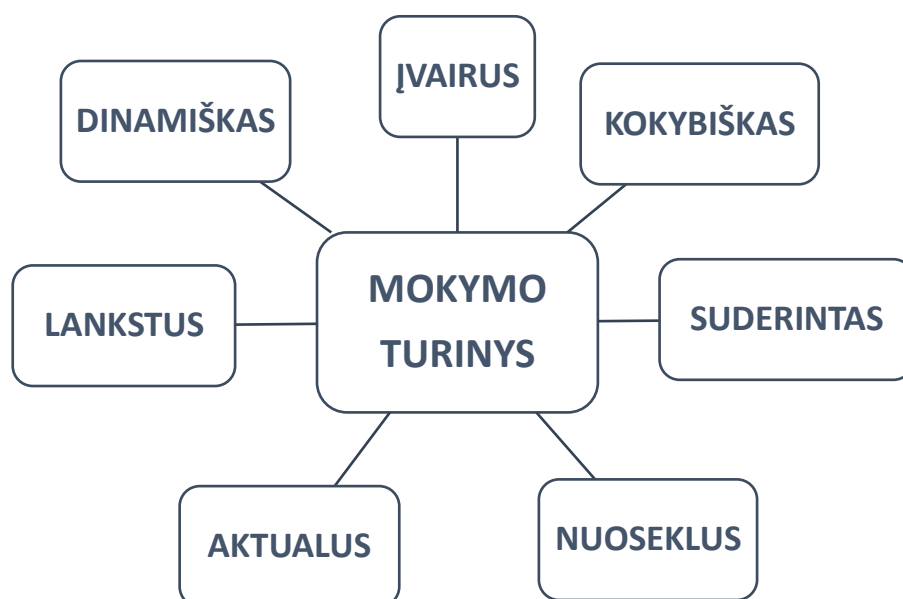

įstatymu (2011), R. Kuncaičio įžvalgomis (2009), Aikos duomenimis (2014), S. Gedeikienės įžvalgomis (2010).

Suaugusieji išorinės motyvacijos veikiami dažniausiai mokosi, kai to reikalauja darbdavys arba į mokymo kursus nukreipia valstybinės darbo biržos. Taigi, išorinė motyvacija yra trumpalaikė, išnykstanti kartu su išorinio stimulo dingimu. E. Trečiokienė (1993) išskiria tris pagrindinius suaugusiųjų mokymosi motyvus tokius kaip individualusis, profesinis, socialinis. Individualusis motyvas yra susijęs su estetinėmis vertybėmis bei asmenybės ugdymosi procesu. Profesinis motyvas būdingesnis tiems, kurie nori įsigyti ar pakeisti profesiją, pagilinti turimas žinias. Socialinis motyvas yra suvokiamas kaip žmogaus komunikacinių poreikių tenkinimas, kai jis ne tik mokosi, bet ir patiria bendravimo džiaugsmą. Pažymėtina, kad suaugusiųjų motyvai mokytis tarpusavyje yra susiję, pavyzdžiui, individualusis ir profesinis, kadangi žmogus mokosi, nes ne tik stengiasi spėti kartu su rinkos keliamais reikalavimais, bet ir nori pelnyti pripažinimą ir pagarbą. Galima daryti prielaidą, jog suaugusiųjų motyvacija priklauso nuo daugelio veiksnių. Labai svarbu stiprinti teigiamas mokymo ir mokymosi motyvacijos puses. Suaugusieji turi būti tikri, kad ką jie sako bus išgirsta ir mokymosi procese jie bus lygiai taip pat svarbūs kaip ir jų ugdytojai. Pagrindinis veiksnys yra laipsniškai paveikti asmenybę, kad ji prisiimtų atsakomybę už savo mokymąsi. Sudėtingas suaugusiųjų mokymosi problemas gali padėti išspręsti tik jų motyvų žinojimas bei mokslinis tyrimas. Neformalusis suaugusiųjų švietimas gali pasiekti suaugusiuosius, atverdamas mokymosi pasaulį daugeliui žmonių. Norint sudominti suaugusius neformaliojo švietimu, būtina atsižvelgti į jų poreikius ir reikalavimus. Mokymosi pritaikymas yra gyvybiškai svarbus. Įvairūs gerosios praktikos pavyzdžiai pateikia daug inovatyvių būdų, kaip dirbti su skirtingų poreikių besimokančiais, kaip skatinti jų motyvaciją mokytis. Į suaugusiųjų švietimo paslaugų teikėjų įstaigas susirenka labai skirtingos motyvacijos besimokantieji. Vieni iš jų ateina paskatinti vidinės motyvacijos, patys nori tobulėti, kelti kvalifikaciją, lavinti turimus ar įgyti naujų įgūdžių. Tačiau yra ir tokių, kuriuos mokytis atsiuntė darbdavys ar darbo birža. Žemesnę motyvaciją mokytis turintiems asmenims reikėtų sudaryti sąlygas įsijungti į mokymosi procesą skiriant užduotis grupėse, įtraukiant aktyvesnius besimokančiuosius, o kartais, atvirkščiai, – pasyvesnius pabandyti prakalbinti individualaus darbo metu. Galima teigti, kad vienas iš motyvacijos veiksnių gali būti suaugusiųjų kvalifikacijos tobulinimas, kurio paskirtis – padėti asmeniui įgyti, keisti ar tobulinti kvalifikaciją ir pasirengti dalyvauti kintančioje darbo rinkoje ir visuomeniniame šalies gyvenime. Galimas mokymas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas. Tai įvairūs parengiamieji ir profesiniai kursai, nuotolinis mokymas, neformaliojo ugdymo institucijų veikla. Didėjantys profesiniai reikalavimai skatina suaugusiuosius nuolat tobulinti kvalifikaciją, sugebėti savarankiškai, kokybiškai ir kūrybiškai veikti tam tikroje aplinkoje, atitinkančioje to meto

pokyčius. Mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo procesas suprantamas kaip visuma tam tikrų institucijoje vykdomų mokymo proceso etapų, kurie tarpusavyje sąveikauja ir veikia vienas kitą siekiant bendro tikslo – užtikrinti efektyvų darbuotojų mokymą ir jų kvalifikacijos tobulinimą. Siekiant užtikrinti sėkmingą ir efektyvų mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo procesą institucijoje, turėtų būti sistemiškai nustatomi mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo poreikiai bei tikslai, tinkamai įgyvendinamos bei nuolat vertinamos mokomosios programos. Savo ruožtu kvalifikacijos tobulinimo sistemos misija – laiduoti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi darbo vietai. Sisteminiu požiūriu kiekvienas kvalifikacijos tobulinimo sistemos struktūrinis elementas, t. y. konkreti švietimo įstaiga, atsižvelgiant į savo vietą tarp kitų kvalifikacijos tobulinimo institucijų, gali turėti skirtingus savo veiklos tikslus, tačiau turi atliepti bendrą visos kvalifikacijos tobulinimo sistemos misiją ir kartu įgyvendinti jai iškeltą tikslą (-us). Suaugusių žmonių kvalifikacijos tobulinimo sistema funkcionuoja per aukštojo mokslo ir profesinio rengimo institucijas, suaugusiųjų neformaliojo mokymo skyrius ir pan. Suaugusiųjų nuolatinio mokymosi poreikiai yra tenkinami įvairių švietimo sistemos posisteminių bei jos struktūrinių elementų, t. y. švietimo įstaigų, kurios gali būti valstybinės ir nevalstybinės, apimančios suaugusiųjų neformalųjį švietimą. Įrodyta, kad patekę į mokymosi aplinką, suaugę besimokantieji jaučia stipriausią motyvaciją, kai tiki, kad gali įsisavinti naują medžiagą ir šios žinios padeda spręsti svarbią jų gyvenime problemą ar klausimą.

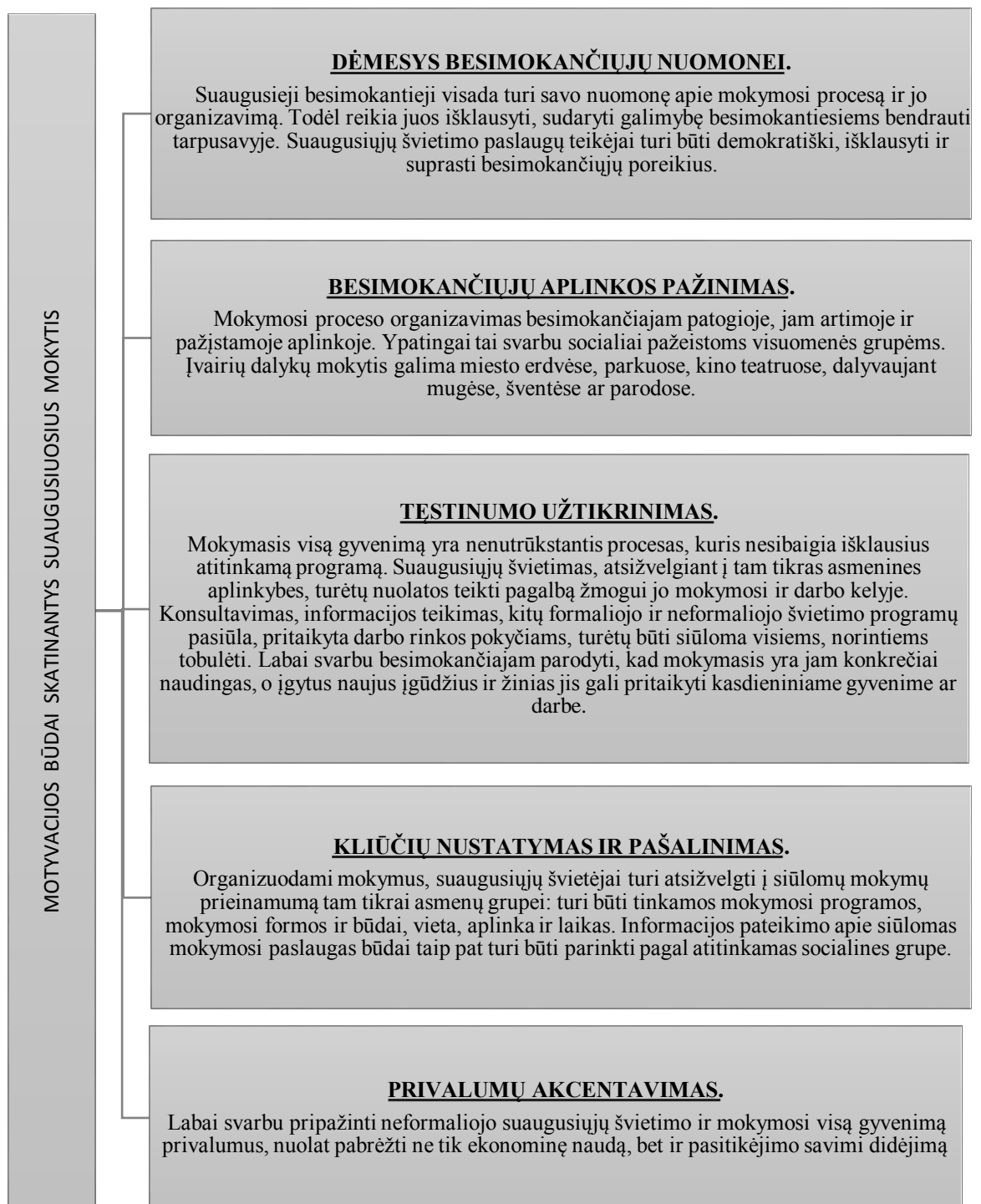
Siekiant motyvuoti suaugusiuosius mokytis suaugusiųjų neformaliojo švietimo įstaigose reikia Suaugusiųjų neformalų mokymą ir mokymąsi padaryti patraukliu. Kad suaugusieji susidomėtų mokymo(si) visą gyvenimą svarba, pasitelkiamos įvairios programų turinio, programų kokybiškumo, lankstumo, dinamiškumo, įvairumo, aktualumo rengimo ir įgyvendinimo priemonės ir elementai.

8 pav. Mokymo turinio savybės

Neformaliojo švietimo turinio ypatybės – tai naujos žinios, įgūdžiai, supratimas, sudarantys mokymosi proceso pagrindą. Šiuolaikiniame suaugusiųjų mokymesi išskiriamos keturios suaugusiųjų mokymosi programų kryptys: programos, nukreiptos į žinių perteikimą; programos nukreiptos į įgūdžių plėtojimą; programos nukreiptos į praktinės veiklos tobulinimą; programos skatinančios dalyvių refleksijos gebėjimus. Suaugusiųjų mokymosi programų turinys labai įvairus. Jos yra nukreiptos į praktinius veiklos aspektus, į įgūdžių plėtojimą ir tiesioginį besimokančiųjų poreikių tenkinimą, į praktinės veiklos tobulinimą. Pastaruoju metu, pripažįstant suaugusiųjų kompetentingumo reikšmę, vis svarbesnę vietą užima į refleksiją nukreiptos suaugusiųjų mokymosi programos.

Metodinėje priemonėje andragogams „*Engaging New Learners in Adult Education. Short guide for policy-makers and adult educators*“ „*Naujų besimokančiųjų įtraukimas į suaugusiųjų švietimą. Trumpas vadovas politikos formuotojams ir suaugusiųjų švietėjams*“ (2014) pateikiamos rekomendacijos, padedančios sudominti suaugusiuosius ir kviečiančios juos mokytis:

9 pav. Motyvacijos būdai skatinantys suaugusiuosius mokytis

2016 metais Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu buvo parengta Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016–2023 metų plėtros programa, kurioje iškeltas labai aktualus suaugusiųjų bendruomenėms uždavinys – plėtoti mokymosi visą gyvenimą paslaugas, ypač asmenims, gyvenantiems mažuose miesteliuose ir kaimuose, Lietuvos

Respublikos Vyriausybės nustatytose teritorijose, kuriose didžiausi socialiniai, ekonominiai netolygumai. Numatyta skirti neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi koordinatorius savivaldybėse. Savivaldybių koordinatoriai dirba palankioje terpėje – veikia ilgalaikę neformaliojo suaugusiųjų švietimo patirtį turintys centrai, bibliotekos, muziejai, kitos valstybinės ir nevyriausybinės organizacijos. Koordinatoriai taip pat turi daug neišnaudotų galimybių savo veiklos tobulinimui – kurti Patariamąsias Tarybas, plėsti partnerystę ir drauge su partneriais spręsti aktualias suaugusiųjų besimokančiųjų problemas, įsijungti į savivaldybės strateginio planavimo procesus. Galimybės stiprina naujaisi strateginiai nacionaliniai ir municipaliniai dokumentai. Tačiau konstatuojama, kad savivaldybėse neformaliojo suaugusiųjų švietimo reforma susiduria su daugybe iššūkių. Pagal Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymą savivaldybių tarybos tvirtina neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi veiksmų planus. Pagrindinis nuo 2015 m. vidurio savivaldybėse pradėto diegti neformaliojo suaugusiųjų švietimo koordinatorių tinklo tikslas yra plėtoti mokymosi visą gyvenimą paslaugas regionuose. Kita vertus, Švietimo NVO tinklo surengtos ekspertų diskusijos metu pastebėta, jog nacionaliniu lygmeniu nėra institucijos, kuri prisiimtų atsakomybę už tinklo koordinavimą. Visų pirma daugeliui koordinatorių neformalusis suaugusiųjų švietimas dažnai yra viena iš daugelio be papildomo finansavimo priskirtų funkcijų.

Gyventojų neformaliojo suaugusiųjų švietimo poreikių analizė vyksta tik nedaugelyje savivaldybių, dažniausiai asmeninės koordinatorių iniciatyvos dėka. (D. Penkauskienė 2017) Taigi koordinatoriams veikiant tokiomis sąlygomis, abejotina, kad užtikrinamas efektyvus ir tolygus neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemos vystymasis. (*Neformaliojo vyresniųjų suaugusiųjų švietimo Lietuvoje situacijos analizė ir rekomendacijos Švietimo politikos apžvalga Nr. 1 2019 m. vasario mėn. 2019-03-08*)

Lietuvos Valstybės kontrolės neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros audito ataskaitos atskleidė, kad 78 % savivaldybių netiria gyventojų neformaliojo švietimo poreikių, 91 % lėšų skiriama siauros tikslinės grupės (savivaldybės administracijos, įstaigų darbuotojų ir pedagogų mokymams, o vienam gyventojui NSŠ reikmėms skiriamos lėšos skiriasi iki 11 kartų. Buvo nustatytas netinkamas struktūrinės ES paramos paskirstymas. Auditas atskleidė esminius šios srities finansavimo ir koordinavimo trūkumus, lėmusius, kad politiniai siekiai (pavyzdžiui, tikslas, kad kasmet mokytųsi ne mažiau kaip 15 % darbingo amžiaus šalies gyventojų, užsibrėžtas Valstybinėje švietimo 2003–2012 metų strategijoje) nebuvo įgyvendinti. (*ŠMM, „Švietimo problemos analizė“, 2015 birželis, Nr. 6 (130), ISSN 1822-4153*) 2015 m. Valstybės kontrolės neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros audito ataskaitoje teigiama, kad savivaldybėse dėmesys neformaliam suaugusiųjų švietimui nėra pakankamas. Tik 10% savivaldybių koordinatorių pagrindinė funkcija yra suaugusiųjų neformalusis švietimas, 20% – skirtas

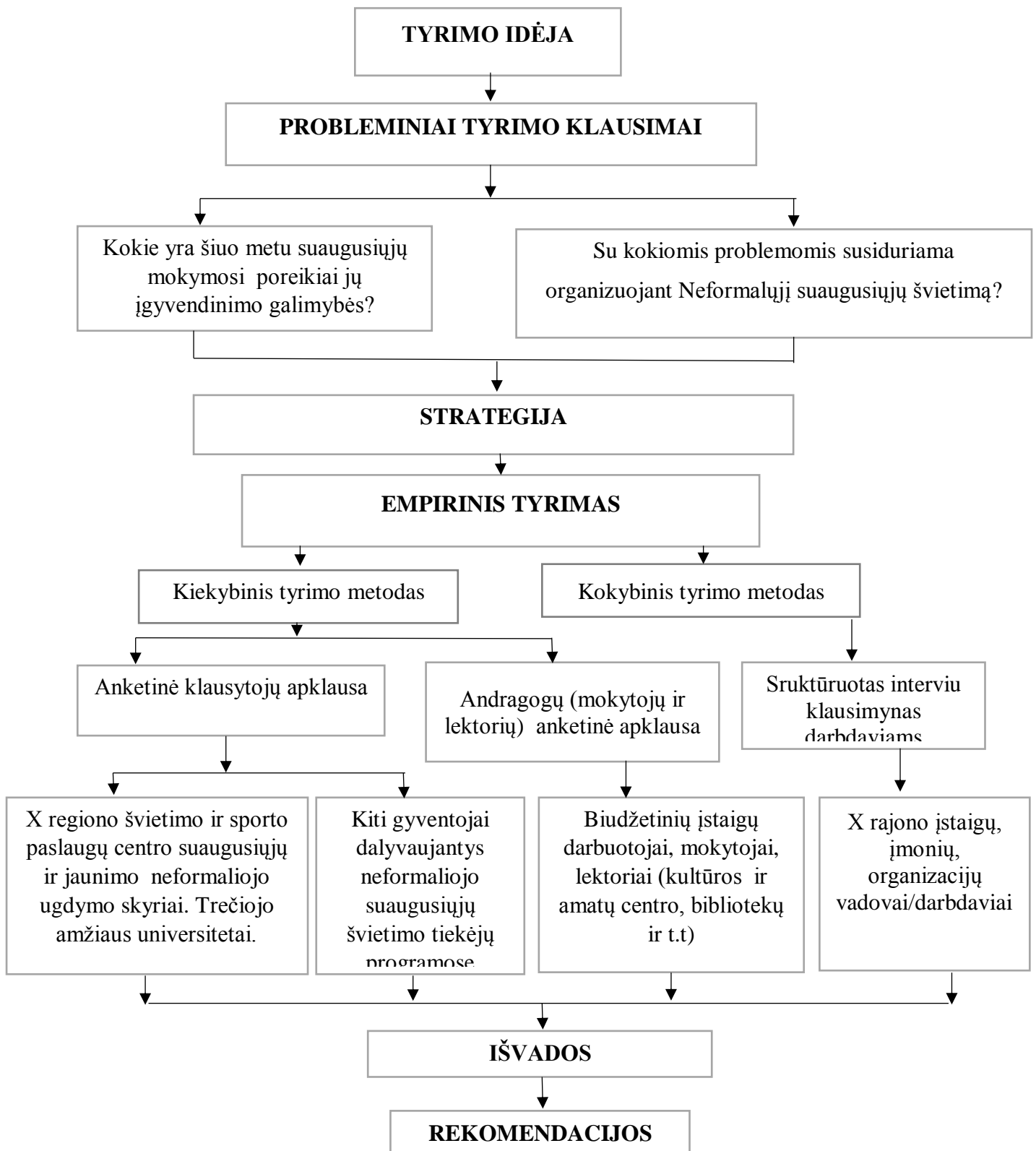
finansavimas. 34 savivaldybės pažymėjo, kad buvo atliekama analizė arba tyrimas aiškinantis Neformaliojo švietimo poreikį ir net du trečdaliai savivaldybių koordinatorių pažymėjo, kad savivaldybė yra nusistačiusi prioritetingas neformaliojo suaugusiųjų švietimo kryptis, tačiau planas dažnai remiasi ne realia poreikių analize ar tyrimu, bet atskirų grupių ir teikėjų interesų suderinimu ir savivaldybės biudžeto galimybėmis. Dauguma savivaldybių nerenka informacijos ir neviešina teikėjų įgyvendinamų programų, ypač jei jos įgyvendinamos pasinaudojant ne valstybės ir savivaldybių finansavimo šaltiniais. Kai kurios savivaldybės pažymėjo, kad informacijos sklaida vyksta per įvairias asociacijas, visuomenines organizacijas, tačiau dažniausiai tai daro patys teikėjai, koordinuojanti institucija neretai apsiriboja gautos informacijos įkėlimu į savo arba savivaldybės tinklą. Iš esmės koordinatoriai nerenka informacijos apie Neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu asmenų įgytų kompetencijų pripažinimą. Tai daro maža dalis koordinatorių. Didžioji dalis apklausos dalyvių pažymėjo, kad informuoja ir konsultuoja teikėjus apie finansavimo galimybes, kuriomis galima pasinaudoti įgyvendinant programas. (*G. Steponavičius Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklės savivaldybėse apžvalga KPMPC, 2018-09-19*) Iš 2015 metų Valstybės kontrolės Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros auditų išvadų matyti, kad Lietuvoje neformaliajam suaugusiųjų švietimui, išskyrus kvalifikacijos tobulinimą, valstybės institucijos, o juo labiau savivaldybės, neskiria reikiamo dėmesio. Iki šiol nėra nei aiškios politikos, nei jos įgyvendinimo strategijos. Nevyriausybinė NSS paslaugų teikėjų veikla neišplėtotą, dažnai yra trumpalaikė, nepajėgi patenkinti suaugusiųjų poreikių kiekybiniais ir kokybiniais požiūriais. Dažnu atveju NSS, o ypač neformalusis vyresniųjų suaugusiųjų švietimas, yra grindžiamas nevyriausybinių organizacijų savanoriška iniciatyva. O kvalifikacijos tobulinimo srityje skiriant didžiules lėšas iš ES struktūrinių fondų darbuotojų kvalifikacijos kėlimui ir perkvalifikavimui, organizuojamų mokymų paskirtis, kokybė ar įgytos kompetencijos išvis nevertinama. (*Siūlymai dėl Neformaliojo suaugusiųjų švietimo. Švietimo NVO tinklas, 2018*) „Dažnai kalbame apie tai, ko reikėtų, kad vyresniųjų suaugusiųjų neformaliojo švietimo situacija pasikeistų, bet deja iki šiol nėra didesnių pokyčių, tik fragmentiniai veiksmai. Norime keisti situaciją iš esmės. Tačiau tam, kad šie pokyčiai atlieptų pačių vyresniųjų suaugusiųjų poreikius, prie vieno stalo turi susėsti visos pusės - ir sprendimų priėmėjai, ir įgyvendintojai, ir patys programų dalyviai“ (*Švietimo NVO tinklo koordinatorė J. Akromienė. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklės savivaldybėse tyrimai...smpf.lt › uploads › Pranešimai*)

Taigi, siekiant pagerinti žmonių informuotumą ir neformalaus mokymo(si) galimybes, kliūtis trukdančias mokytis, sparčiai ekonomiškai besivystančioje Lietuvoje, tikslinga ištirti neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklę ir gyventojų bei darbdaviu požiūrį į neformalų suaugusiųjų švietimą. Norint efektyviai informuoti apie suaugusiųjų neformalų švietimą ir planuojant investicijas į suaugusiųjų mokymą(si) ir atsižvelgiant į šiandieninę šalies situaciją,

reikia išanalizuoti darbuotojų bei darbdavių neformaliojo švietimo patirtį, jos veiksmingumą ir naudingumą jų pačių indėlį ir pastangas įsitraukti į neformalųjį švietimą(si). Pagrindinė įžvalga sąsajose su suaugusiųjų mokymusi yra tai, kad pastarasis tapo nedaloma darbo rinkos ir jos politikos dalimi. Dėl šios priežasties net progresyviausia švietimo sistema negali užtikrinti mokymosi visą gyvenimą vien tik švietimo darbuotojų – andragogų, pastangomis. Todėl būtinas dialogas, sąjunga su politikais, darbo rinkos atstovais, o taip pat įvertinimas kasdieninių suaugusiųjų darbo ir mokymosi situacijų bei pačių dalyvių požiūrių.

Išnagrinėjus suaugusiųjų motyvacijos skatinimo būdus, išorinius bei vidinius suaugusiųjų mokymosi motyvus išsiaiškinta, kad suaugusiųjų pasirinkimą lemia ne tik vidiniai, bet ir išoriniai elementai: ekonominiai, mokymo turinio ir konteksto, bei ateities galimybių elementai. Ekonominius elementus apibūdina prieinamumo, mokumo/nemokumo, gausių išteklių savybės. Tikėtina, kad jei įstaiga bus strategiškai patogioje vietoje, mokymai bus nemokami ir įstaiga turės puikius materialinius išteklius, asmeniui ši mokymosi forma ir įstaiga bus patraukli. Galima teigti, kad suaugusiųjų mokymosi motyvacijos, poreikių ir kvalifikacijos tobulinimo dermė sėkmingai gali būti įgyvendinama bendradarbiaujant visoms suaugusiųjų mokymosi institucijoms, derinant suaugusiųjų poreikius ir kvalifikacijos tobulinimo neišvengiamumą. Apibendrinant galima daryti išvadą, jog savivaldybių lygmeniu suaugusiųjų neformalusis švietimas dar nefunkcionuoja kaip vieninga sistema. Norint kad visi priimti sprendimai apie suaugusiųjų mokymąsi visą gyvenimą būtų sėkmingai įgyvendinami, reikia, kad sprendimų priėmėjai, programų dalyviai, teikėjai ir darbdaviai dirbtų ne fragmentiškai, o nuolat bendraujant ir bendradarbiaujant visais suaugusiųjų neformaliojo švietimo klausimais. Ypač didelis dėmesys turėtų būti skiriamas savivaldybių institucijų sėkmingai veiklai, nes jos yra arčiausiai savo bendruomenių ir geriausiai žino jų poreikius. Šioje situacijoje pagrindinį vaidmenį turėtų atlikti neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi koordinatoriai, paskirti pagal 2016–2023 metų plėtros programos nuostatas.

TYRIMO DIZAINAS

10 pav. Tyrimo dizainas

TYRIMO METODOLOGIJA

Siekiant ištirti suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimo ir įgyvendinimo problemas, jų sprendimo galimybių ypatumus išnagrinėti dokumentai, reglamentuojantys suaugusiųjų neformalųjį švietimą, mokslinė literatūra, tiriamieji darbai susiję su neformaliuoju suaugusiųjų švietimu. Atlikus teorinę analizę, pasirengta tyrimui: numatyti kriterijai, kuriais remiantis buvo suformuotos anketinės apklausos suaugusiesiems ir andragogams bei struktūruotas interviu darbdaviams. Tyrimo pabaigoje buvo atlikta gautų duomenų analizė ir interpretavimas, pateiktos apibendrinančios išvados ir pasiūlymai. X apskrities įmonėse/įstaigose atliktas kiekybinis ir kokybinis tyrimas leido atskleisti suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime organizavimo problemas, klūtis, bei jų sprendimo galimybių įgyvendinimo aspektus.

Tyrimo metodologijos pagrindimas.

Suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime problemų ir jų sprendimo galimybių vertinimo tyrimo metodologija grindžiama šių autorių mokslinių publikacijų ir dokumentų pagrindu. Dauguma Lietuvos ir užsienio autorių nagrinėjo suaugusiųjų neformaliojo švietimo tendencijas, strategiją, nuostatas. apie neformaliojo suaugusiųjų švietimo strategiją teigiama LR Seimo patvirtintoje (2013-12-23) Valstybinėje švietimo 2013-2022 metų strategijoje; Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ apibrėžiama valstybės vizija, raidos prioritetai ir jų įgyvendinimo kryptys iki 2030 metų; G. Steponavičius, 2018 Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklės savivaldybėse apžvalga; Knowles, 1990; Žemaitaitytė, 2003, 2007; Augustinaitis, 2004, 2010; Barros, 2012; Jovaiša, 2012; Colletta, 1996) nagrinėjo asmenybės tobulėjimą ir aktyvų pilietiškumą, žmonių integravimosi į darbo rinką problemas; Colletta, 1996; Žemaitaitytė ir kt., 2003, nagrinėja neformaliojo švietimo kompetencijas padedančias sėkmingiau įsitvirtinti darbo rinkoje; LR švietimo įstatymas (2011), R. Kuncaitis (2009) ir S. Gedeikienė (2010) savo darbuose nagrinėjo neformalaus suaugusiųjų mokymo/si patrauklumą prieinamumą, finansinius išteklius (mokamas/nemokamas) bei mokymosi išteklius; E. Trečiokienė (1993) tyrė suaugusiųjų mokymosi motyvus; S. Zičkienė, R. Bakutyte, E. Musneckienė nagrinėjo neformaliuoju ir savišvietos būdais įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo procedūrų realizavimo patirtis; B. Spencer, K. Forrester, L. Field, D. Anderson, M. Brown, P. Rushbrook, P. Stephenson, V. Galloway nagrinėjo neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizavimo metodus. Darbe taip pat remtasi T. Tamošiūno tiriamaisiais darbais apie suaugusiųjų neformaliojo švietimo būklę ir gyventojų bei darbdavių požiūrį į neformalųjį suaugusiųjų švietimą; Tyrimo „Suaugusiųjų mokymasis Lietuvoje: aprėptis, poreikiai ir pasiūla“ ataskaita; J. Butvilienės įžvalgomis apie neformalųjį suaugusiųjų švietimą Lietuvoje sprendžiant švietimo paslaugų prieinamumo problemas kaimo vietovėje; A. Šileikienės ateities kūrimo prielaidomis Lietuvos suaugusiųjų

švietime; Gage, Berliner, 1994 ir R. J. Wlodkowski, 1996 atliktais tyrimais, apie suaugusiųjų mokymosi motyvacijos stiprinimą.

Tyrimo metodologinės nuostatos:

Biheivoristine pedagogikos koncepcija remtasi siekiant išsiaiškinti suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime motyvus.

Konstruktivistinė mokymosi teorija leidžia išsiaiškinti suaugusiųjų norą tobulėti, derinant turimą patirtį su naujomis įgytomis žiniomis.

Socialinio konstruktyvizmo teorija išryškina suaugusiųjų siekį mokytis bendraujant ir bendradarbiaujant taip akcentuojant suaugusiųjų savirealizacijos poreikį.

Visuotinės kokybės vadybos filosofija vadovaujama empiriškai grindžiant suaugusiųjų, paslaugų teikėjų ir darbdavių atliekamo vaidmens svarbą sprendžiant neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizavimo problemas.

Realistinė pedagogikos koncepcija remiamasi analizuojant neformaliojo suaugusiųjų švietimo poreikius ir jų prieinamumą, tikslus, norą realizuoti savo asmenines ir socialines kompetencijas.

Mišrią tyrimo strategiją (trianguliacija) naudotasi empiriniame tyrime siekiant pagrįsti neformaliojo suaugusiųjų švietimo problemas poreikių tenkinimo, prieinamumo, suderinamumo, skatinimo aspektais.

Siekiant išsiaiškinti suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimo problemas ir jų sprendimo galimybes buvo naudojami šie tyrimo metodai:

Teoriniai: mokslinės literatūros, švietimą reglamentuojančių dokumentų analizė.

Empiriniai: apklausos metodas – anketavimas, interviu. Kiekybinis (anketa) ir kokybinis (interviu).

Statistinė duomenų analizė Excel programa, 2013. Kokybinio tyrimo content analizė.

Metodologiniu požiūriu šis tyrimas yra grindžiamas empirinio socialinio tyrimo mokymu apie kokybinį bei kiekybinį tyrimus ir jų derinimo principą – trianguliaciją (Šaparnis, Šaparnienė, 2004). Minėti metodai magistro darbe derinami dėl šių priežasčių: norint įveikti atskirų metodų trūkumus, surinkti įvairesnę, turtingesnę empirinę medžiagą, pagrįsti tyrimo rezultatus skirtingais duomenų šaltiniais ir formomis. Skirtingi metodai derinami taip, kad vienu metodu surinkti arba išanalizuoti duomenys detalizuotų, papildytų, praplėstų kitais tyrimo metodais gautus duomenis (Morkevičius, 2011).

Suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime problemų ir jų sprendimo galimybių tyrimas buvo atliekamas taikant nuosekliųjų procedūrų strategiją. Tyrimas buvo pradėtas analizuojant mokslinės literatūros šaltinius, dokumentus, reglamentuojančius suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimą (dokumentų turinio analizę); po to buvo atliekamas

kiekybinis tyrimas siekiant išsiaiškinti, įvertinti suaugusiųjų ir andragogų/lektorių požiūrį apie mokymo(si) organizavimo problemas ir jų sprendimo galimybes. Remiantis fenomenologine tyrimo filosofija ir Martin Heideggerio pozicija „rūpestis ir baimė dėl gyvenimo tampa prieinamas žmogaus jėgoms“ bei T. Tamošiūno tiriamaisiais darbais apie suaugusiųjų neformaliojo švietimo būklę ir gyventojų bei darbdavių požiūrį į neformalųjį suaugusiųjų švietimą; J. Butvilienės įžvalgomis apie neformalųjį suaugusiųjų švietimą Lietuvoje sprendžiant švietimo paslaugų prieinamumo problemas kaimo vietovėje buvo pasirinktas kokybinis tyrimas. Siekiant surinkti įvairesnę, turtingesnę empirinę medžiagą ir pagrįsti tyrimo rezultatus buvo atliktas struktūruotas interviu su darbdaviais, kuris yra esminis duomenų rinkimo metodas fenomenologiniam tyrimui atlikti.

Duomenų apdorojimas

Statistinė kiekybinio tyrimo tyrimo duomenų analizė atlikta Microsoft Office Excel programa, 2013; funkcija CORREL pateikia koreliacijos koeficientą, norint nustatyti ryšį tarp dviejų ypatybių. Tyrimo duomenų analizė pateikiama lentelių, teksto bei paveikslų forma. Statistinė duomenų analizė atlikta suaugusiųjų neformaliojo švietimo dalyvių ir andragogų/lektorių požiūriu į neformaliojo suaugusiųjų švietimo problemas. Atliekant kokybinį tyrimą duomenų turinio (content) analizės metodu išskiriami andragogų atvirų klausimų ir darbdavių struktūruoto interviu prasminiai vienetai, jų vartojimo dažnis, tirti respondentų elementų ryšiai, stebint prasminių vienetų pasikartojimus viename ar kitame tyrime. Tai įrodo tyrimo reikšmingumą. Interviu metu gauti duomenys buvo apdorojami content analizės metodu. Pasak V. Žydžiūnaitės (2004) kokybinė content analizė yra kokybinis diagnostinis instrumentas, kuris apima tam tikrus keturis žingsnius: daug kartų perskaitomi informantų atsakymų aprašai, išskiriant esmines kategorijas pagal tam tikrus „raktinius“ žodžius; identifikuojami prasminiai elementai, kai kurių kategorijų turinys yra skaidomas išskiriant pagrindinius elementus; prasminiai elementai išskiriami į subkategorijas bei interpretuojami turinio duomenys (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008). Taigi, minėtų metodų naudojimas ir derinimas tarpusavyje padėjo atskleisti suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime organizavimo aspektus bei identifikuoti pagrindines problemas ir jų sprendimo galimybes.

Tyrimo procedūra

Duomenų fiksavimas: Kiekybinio tyrimo dalyviai pildė anketas internetinėje erdvėje. Kokybinio tyrimo dalyviams sutikus, duomenys buvo fiksuojami raštu. Interviu fiksuotas tiksliai jį užrašant. Kokybinio tyrimo eiga: kiekvienam interviu ruošiasi iš anksto, t. y., elektroniniu paštu arba telefonu buvo suderintas laikas, data bei vieta, kurioje vyks interviu. Informantai susipažino su sutikimo dalyvauti tyrime forma, aptartas jos gavimas žodžiu. Tyrimo dalyviai buvo supažindinti su galimybe susipažinti su tyrimo ataskaita elektroniniu paštu individualiai.

Kiekybinio tyrimo metodika

Kiekybinis tyrimas atliktas 2020 m. sausio – kovo mėn. Anketinės apklausos vykdytos dalyviams patogiu laiku, internetinėje erdvėje. Respondentams pateiktos klasikinio tipo anketos: įvadinė dalis, demografinė dalis, pagrindinė dalis (Martišius, 2002). Įvadinėje anketų dalyje nurodoma, kas organizuoja apklausą, paaiškinamas tyrimo tikslas, organizuojamos apklausos svarba, išdėstomos taisyklės, kaip užpildyti anketą, užtikrinamas atsakymų anonimiškumas. Siekiant išsiaiškinti suaugusiųjų nuomonę apie jų mokymosi poreikius, galimybes, motyvus, problemas pateikti mišraus tipo (uždaro ir atviro) klausimai. Tyrimas buvo atliekamas pildant elektroninę klausimyno formą Google diske (Google Drive). Anketos pildymas vidutiniškai užtrunka 15-20 minučių. Tyrimas grįstas nuostata, kad respondentų atsakymai, nuomonė ir vertinimas leidžia susidaryti realią nuomonę apie regiono suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimą, suaugusiųjų poreikius, mokymosi galimybes ir problemas. Respondentai pasirinkti tikslinės patogiosios atrankos būdu, t. y. kai į imtį įtraukiami populiacijos elementai, patogūs, arčiausiai esantys ir lengviausiai prieinami tyrėjui. Tyrimo Suaugusiųjų apklausos anketą sudaro 21 klausimas. Anketos pradžioje yra sociodemografiniai klausimai: anketos duomenys analizuojami atsižvelgiant į respondentų gyvenamąją vietą, amžių, lytį, išsilavinimą, profesinę kvalifikaciją, darbinę padėtį (1,2,3,4,5,6 klausimai). Pirmoje anketos dalyje aiškinamasi respondentų paskatos ir veiksniai, motyvuojantys suaugusiuosius mokytis (7, 8, 9, 13 klausimai); antroje anketos dalyje iškeliami suaugusiųjų mokymosi poreikiai (11, 15, 17, 18 klausimai); trečiojoje dalyje analizuojami suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimo aspektai (12, 19 klausimai); ketvirtojoje anketos dalyje akcentuojamos besimokančiųjų suaugusiųjų patirtys (14,16 klausimai), penktoje anketos dalyje siekiama išsiaiškinti respondentų lūkesčius (21, 22 klausimai) ir šeštoje dalyje išryškintos neformaliojo suaugusiųjų švietimo problemos ir kliūtys (10 klausimas). Andragogų apklausos anketoje pateikti mišraus tipo uždari ir atviri klausimai. Atsakydami į daugumą iš jų (6, 7, 8, 9, 10, 11, 12) respondentai galėjo pasirinkti keletą jiems tinkančių variantų. Atviro tipo klausimai (10, 11) leido respondentams laisva forma išreikšti savo nuomonę apie pagrindines problemas, organizuojant suaugusiųjų mokymąsi ir motyvus, kurie skatina rengti ir įgyvendinti suaugusiųjų neformaliojo švietimo programas. Anketos pradžioje yra sociodemografiniai klausimai, respondentų duomenys analizuojami atsižvelgiant į jų amžių, lytį, išsilavinimą, profesinę kvalifikaciją, darbo stažą (1, 2, 3, 4, 5 klausimai). Klausimus hipotetiškai galima suskirstyti į tris dalis, nors anketoje tie klausimai nėra atskirti. Viena dalis klausimų skirta išsiaiškinti, kaip respondentai supranta savo profesines kompetencijas (6, 7, 11 klausimai). Kita dalis orientuota į suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizuojamus užsiėmimus (8, 9, 12 klausimai) ir trečioje dalyje analizuojamos neformaliojo suaugusiųjų švietimo problemos (10

klausimas). Tyrimas buvo atliekamas pildant elektroninę klausimyno formą Google diske (Google Drive). Anketos pildymas vidutiniškai užtrunka 10–15 minučių. Klausimynai buvo sudaryti remiantis suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus vadovų, neformaliojo suaugusiųjų švietimo metodinėmis rekomendacijomis, magistriniais darbais (2014, 2017 m.). Anketų sudarytuose klausimuose nebuvo galima įžvelgti tyrėjo nuomonės, buvo siekiama sužinoti tik tiriamojo nuomonę. Klausimų tikslas – kuo nuodugniau pažinti tiriamus reiškinius, gauti išsamesnės informacijos apie tyrimo objektą. Atliekant kiekybinį tyrimą, respondentams buvo pateikti įvairūs teiginiai, kurie turi skirtingas pabaigas. Dalyvavusieji apklausoje turėjo išrinkti ir pažymėti atsakymo variantus, kurie labiausiai atitinka jo asmenybinius interesus. Užpildžius atsakymų lapę esančią lentelę, skiltyje esantys atsakymai suskaičiuoti Excel programa, 2013. Kiekybinio tyrimo metodui pasirinkta anketinė apklausa leido sužinoti individualią respondentų nuomonę apie tiriamąjį objektą. Anketos anoniminės, siekiant, atsakymų atvirumo, teisingumo. Anketinės apklausos išsiuntinėtos į suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyrių elektroninius paštus. Elektroninė anketa yra patogi tuo, kad nereikia atsakymų rašyti ranka, užtenka kompiuterio ekrane pažymėti atsakymų variantus, o kur reikia įrašyti tekstinį atsakymą. Elektroninis apklausos būdas leido nepaisyti vietos apribojimų. Siekiant padidinti anketų grįžtamumą, praėjus savaitei po pirmojo išsiuntimo, buvo siunčiami priminimai. Kiekybinei analizei, kuri čia ir naudojama, būdingas duomenų apibendrinimas. Surinkta gausi statistinė medžiaga atskleidė realią padėtį. Atsakymai klasifikuoti, duomenys lyginti. Tyrimo rezultatai pateikiami lentelėse, vaizduojami, iliustruojami grafiškai, aprašomi. Tyrimo atlikimo trukmė 2020 sausio – 2020 balandžio mėnesiai. Atliekant tyrimą analizuoti Lietuvos Respublikos Seimo, Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Lietuvos švietimo ir sporto ministerijos strateginiai dokumentai, nubrėžiantys suaugusiųjų neformaliojo švietimo funkcijas, finansavimo gaires, suaugusiųjų mokymosi principus, formas, būdus ir kt.

Kokybinio tyrimo metodika

Šio tyrimo tikslas buvo išsiaiškinti darbdavių požiūrį į darbuotojų mokymąsi, kvalifikacijos tobulinimą, asmeninio įnašo į darbą ir profesinio meistriškumo naudą organizacijai. Domino ir kokiais kriterijais bei būdais vadovaujasi darbdaviai nustatydami darbuotojo poreikį mokytis, kaip sudaromos galimybės mokytis, kokias problemas patiria darbdaviai skatindami darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą. Interviu vykdyti tyrimo dalyviams patogiu laiku, jų pasirinktoje aplinkoje. Interviu truko nuo 15 iki 20 minučių.

Prieš pradėdant vykdyti interviu buvo imtasi organizacinių priemonių: pasirinkti informantai, jie supažindinti su interviu planu, bei struktūruotais klausimais, suderinta susitikimo

data ir laikas, interviu trukmė. Informantai supažindinti su tyrimo etikos principais: geranoriškumo, privatumo, anonimiškumo, pagarbos, informacijos tikslumo ir kt. Atliekant kokybinį tyrimą buvo naudojamas struktūruotas interviu raštu metodas su darbdaviais. Pokalbiui iš anksto pasiruošta, numatyta jo struktūra, procedūros, parengti interviu klausimai. Kadangi tai buvo struktūruotas interviu raštu remtasi iš anksto paruoštu interviu planu, kuriame numatytos konkrečios klausimų formuluotės, bei nustatyta griežta klausimų pateikimo seka. Interviu metu buvo užduodami tik tokie klausimai, tik tokia seka ir tik tokia formuluote, kokia pateikta interviu plane. Užtikrinant tyrimo patikimumą, struktūruoto interviu raštu atveju visi respondentai gavo vienodus klausimus, vienodomis formuluotėmis ir vienoda seka. Klausimų formuluotės sudarytos nedviprasmiškai ir reiškė tą patį visiems respondentams. (*Apklausa interviu būdu (struktūruotas ir nestruktūruotas ...www.mokslomedis.lt > strukturuotas-ir-nestrukturuotas-interviu*).

Tyrimo etikos principai

Vykdamas tyrimą, kiekvienam informantui buvo užtikrinami etikos principai: privatumas, anonimiškumas, konfidencialumas, sąžiningumas ir dalyvavimo savanoriškumas. Pradedant kiekybinį tyrimą anketose buvo nurodytas respondentų anonimiškumo garantavimas, kokybiniam tyrimui gauti žodiniai tiriamųjų sutikimai, užtikrinamas duomenų slaptumas bei informacijos skleidimas kitiems dalyviams. Siekiant anonimiškumo, nebuvo naudojami tiriamųjų asmeniniai duomenys. Tyrimo pradžioje buvo aptariamas konfidencialumo klausimas: informantams paaiškinta, kad paslapyje bus laikoma visa informacija, kam reikalingas tyrimas; kas jį atliks, kas apdoros duomenis, kam naudos. Siekiant sąžiningumo principo, buvo darbu pateikiami tik tie duomenys, kurie buvo gauti iš tikrųjų, duomenys nebuvo „tikslinami“ ar „taisomi“. Tyrimo dalyviai laisva valia ir savo noru sutiko dalyvauti bei dalyvavo tyrime, taip pat turėjo galimybę pasitraukti iš tyrimo.

Tyrimo imtis

Kiekybinio tyrimo imtis. Siekiant išsiaiškinti suaugusiųjų neformaliojo švietimo dalyvių bei andragogų/lektorių požiūrį į suaugusiųjų mokymosi poreikius, mokymo(si) organizavimo problemas ir kliūtis bei problemų sprendimo galimybes, reikėjo apklausti kuo didesnę respondentų skaičių. K. Kardelio (2002) teigimu, empiriniuose tyrimuose labai svarbus imties tūris ir jo parinkimo būdas. Vienas svarbiausių imties sudarymo reikalavimų – reprezentatyvumas, nes būtent ši charakteristika lemia, ar ištyrus imtį galima padaryti patikimas išvadas apie visą populiaciją. Imties reprezentatyvumas susijęs su imties didumu. Tačiau labai didelės imtys naudojamos retai, kadangi panašaus patikimumo informaciją galima gauti ir iš vidutinio didumo imčių, nes reprezentatyvumas priklauso ne tik nuo imties didumo, bet ir nuo jos sudarymo metodo (Čekanavičius, Murauskas, 2002). Suaugusiųjų besimokančiųjų ir andragogų reprezentatyvios imties dydžiui apskaičiuoti naudota V. I. Paniotto formulė (Kardelis, 2005): $n=1/(\Delta^2+1/N)$

n – reikalingas apklausti respondentų skaičius;

Δ – leistina paklaida, kadangi reikia skaičiuoti 95% patikimumo lygmeniu, tai leistinoji paklaida šiame tyrime neviršija 5%;

N – tiriamos visumos narių skaičius.

Pagal šią formulę apskaičiuota, jei tiriamuosiuose X apskrities savivaldybių neformaliojo suaugusiųjų centrų skyriuose mokosi 500 suaugusiųjų, iš jų reikia apklausti 222. Buvo elektroniniu paštu išsiuntinėtos 222 suaugusiųjų anketos, grįžo užpildytos 189. Andragogų/lektorių skaičius tiriamosiose savivaldybėse 90, tai pagal V.I. Paniotto formulę reikėtų apklausti 73 respondentus. Buvo išsiųstos 73 anketos, grįžo užpildytos 66. Kadangi anketos buvo pildomos Google diske (Google Drive), jas buvo galima užpildyti respondentams patogiu jiems laiku. Svarbus apklausos kokybinis rodiklis – anketų grįžtamumo kvota. Ji žymi po pildymo atgal sugrįžusių anketų procentą, kuris skaičiuojamas nuo bendro išplatintų anketų skaičiaus. Jei šis rodiklis tėra 50 % ar dar mažiau, tai nėra geras apklausos kokybės rezultatas (Merkys, 1995). Šio tyrimo metu buvo išdalinta 295 anketos, sugrįžo 255 anketos. Anketų grįžtamumo kvota 86% - tai pakankamai geras rodiklis atlikti tyrimą. Kiekybinio tyrimo duomenys buvo apdoroti Microsoft Excel 2013 kompiuterine programa. Taikyti šie statistinės analizės metodai: aprašomoji statistika, lentelės, diagramos. Aprašomasis statistikos metodas, anot J. Jokubausko (2003), per vaizdines diagramas tiksliausiai atskleidžia duomenų esmę.

Kokybinio tyrimo imtis. Kokybinis tyrimas – sisteminis situacijos, įvykio, grupės ar individo tyrimas, kuriuo siekiama išsamiai suprasti žmonių elgesį ir jo priežastis. Tirama kodėl ir kaip priimami sprendimai, o ne tik objektyvūs duomenys. Tokiam tyrimui dažniausiai reikalinga mažesnė, bet tiksli imtis. Kaip atrankos būdas, tyrimo imčiai sudaryti, buvo pasirinkta tikslinė netikimybinė atranka. Tai atranka kuomet, pasak Žukauskienės (2008), į atrankinę visumą tyrėjas atranka elementus priklausomai nuo tyrimo tikslų. Remiantis Kardeliu (2002), nedidelės apimties tyrimuose tiriamųjų grupės yra formuojamos nepilnai laikantis atsitiktinumo principo. Siekiant tyrimo tikslo – išryškinti darbdavių požiūrį į darbuotojų mokymosi perspektyvas Lietuvos suaugusiųjų švietime, pagrindiniai tyrimo dalyvių atrankos kriterijai – darbdaviai. Šie pasirinkti informantai ir sudaro tyrimo imtį. Šiame tyrime buvo pasirinkti penki darbdaviai. Jų veiklos sektoriai įvairūs: kultūros (1), švietimo (2), socialinės srities (1) ir prekyba miško, sodo, daržo technika (1). Informantų įstaigose/įmonėse dirba nuo keturių iki šimto dvidešimt dviejų (122) darbuotojų. Iš viso trys šimtai keturiasdešimt aštuoni (348) darbuotojai. Atliekant kokybinį tyrimą, imties dydis neturi griežtų reikalavimų, nėra aiškių imties dydžio nustatymo taisyklių, todėl neįmanoma iš anksto numatyti informantų skaičiaus. Siekiant detalai iširti reikšmingą pasirinkta mažesnė imtis, gilinamasi į įvairius patirties aspektus. Tyrimo pasirinkti įvairių veiklos sričių

informantai, taip norint išsiaiškinti nuomonių įvairovę apie neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizavimo problemas ir jų sprendimo galimybes.

Demografinis respondentų pasiskirstymas.

Suaugusiųjų, andragogų/lektorių ir darbdavių anketinio tyrimo metu respondentams buvo pateikti penki demografinio pobūdžio klausimai, kuriais siekta nustatyti respondentų amžių, lytį, darbo stažą, išsilavinimą, profesinę kvalifikaciją. Darbdavių demografiniai duomenys fiksuoti interviu metu. Tyrimo dalyvavo 225 moterys 86,5% ir 35 vyrai, kurie sudarė 13,4 % visų respondentų. Tiek suaugusiųjų, tiek andragogų/lektorių tiek darbdavių imtyje akivaizdžiai dominuoja moterys. Besimokančiųjų suaugusiųjų, andragogų/lektorių ir darbdavių pasiskirstymas lyčių aspektu parodytas 2 lentelėje.

2 lentelė. Suaugusiųjų, andragogų/lektorių ir darbdavių pasiskirstymas pagal lytį (N) (%)

Lytis	Besimokantieji suaugusieji		Andragogai/ lektoriai		Darbdaviai	
	N	%	N	%	N	%
Moterys	161	85,2	60	90,9	4	80
Vyrai	28	14,8	6	9,1	1	20

Tai, jog tyrimo imtyje daugiausia respondenčių moterų (86,5%), parodo visiems žinomas „moteriškėjimo tendencijas“ (G. Šaparnis 2000) švietimo sistemoje. Darbdavių populiacijoje dauguma atsakiusių į anketos klausimus taip pat moterys (80%), kas leistų teigti, kad jos sugeba vadovauti įvairių veiklos sričių įmonėms/įstaigoms. Vykdyto tyrimo respondentų pasiskirstymas lyties aspektu labai skirtingas: vyrai sudarė 14,6 % (35), moterys – 85,3% . (225). Tai rodo, kad moterys aktyvesnės mokymo(si) programų dalyvės, palaikančios mokymosi visą gyvenimą idėją ir labiau reaguojančios į gyvenimo sąlygų pokyčius. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad didžiausią dalį sudarė moterys nuo 60 metų 62,75 % (N=156). Demografiniai besimokančiųjų suaugusiųjų, andragogų/lektorių duomenys pagal amžių parodyti 3 lentelėje.

3 lentelė. Suaugusiųjų ir andragogų/lektorių pasiskirstymas pagal amžių (N) (%)

Amžius /metai	Besimokantieji suaugusieji		Andragogai/ lektoriai	
	N	%	N	%
18-28	0	0	1	1,5
29-39	6	3,2	5	7,6
40-50	14	7,4	10	15,2
50-60	24	12,6	17	25,8
nuo 60	145	76,8	33	50

Kaip parodyta 3 lentelėje, besimokančiųjų suaugusiųjų ir andragogų/lektorių pasiskirstymas pagal amžių atskleidė, kad tyrime daugiausiai dalyvavo respondentai, kuriems virš 60 metų N=178 (69,8%). 50–60 metų respondentai tyrime dalyvavo N=41 (16%), 40–50 metų respondentų skaičius N=24 (9,4%), 29–39 metų respondentų skaičius N=11(4,3%). Vienas 18–28 metų tyrimo respondentas N=1(0,4%). Iš tiriamųjų demografinio pasiskirstymo pagal amžių matyti, kad daugiausia neformaliojo suaugusiųjų švietimo domisi asmenys nuo 60 metų. Galima daryti prielaidą, kad mokyti pagal suaugusiųjų neformaliojo ugdymo programas daugiausia siekė vyresniojo amžiaus žmonės. Tikėtina, kad tokia situacija rodo, jog vyresnio amžiaus žmonės siekia daugiau bendrauti, save realizuoti, įgyti naujų žinių ir patirčių. Šią prielaidą patvirtina ir jų atsakymai į suaugusiųjų apklausos anketos 8, 9 klausimus ir TAU (Trečiojo amžiaus universitetų) duomenys. (*Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras trečiojo amžiaus universitetai Lietuvoje. 2018 m. situacija. Albinas Kalvaitis*). Aiškinantis respondentų pasiskirstymą pagal amžių nustatyta tokia padėtis: respondentai pagal amžių atspindi ganėtinai platų respondentų lauką: jauniausi 29–39 metų, vyriausi virš 60 metų, dauguma respondentų nuo 60 ir daugiau. Respondentų amžiaus vidurkis yra apytikriai apie 60 metų.

4 lentelė. Suaugusiųjų ir andragogų/lektorių pasiskirstymas išsilavinimo aspektu (N) (%)

Išsilavinimas	Besimokantieji suaugusieji		Andragogai/ lektoriai	
	N	%	N	%
Aukštasis	155	82,1	61	92,4
Aukštesnysis	30	15,8	5	7,6
Vidurinis	3	1,6	0	0
Pagrindinis	1	0,5	0	0

Kaip parodyta 4 lentelėje andragogų išsilavinimo statistika vienareikšmiška, dominuoja asmenys, turintys aukštąjį išsilavinimą – 92,4 % (N=61). Aukštesnįjį išsilavinimą 7,6 % (N=5) turintys suaugusiųjų neformaliojo švietimo andragogai/lektoriai. Išsilavinimo požiūriu tyrimo dalyviai andragogai/lektoriai didžiąja dalimi reprezentuoja aukštąjį mokslą baigusiujų nuomones. Daugumos suaugusiųjų respondentų išsilavinimas aukštasis 82,1 % (N=155) ir tik 15,8 % (N=30) – aukštesnysis. Galima konstatuoti, kad tiek andragogų, tiek besimokančiųjų suaugusiųjų išsilavinimas aukštasis 84,7 % (N=216).

Susipažinus su andragogų/lektorių išsilavinimo duomenimis siekta sužinoti jų profesinę kvalifikaciją.

5 lentelė. Suaugusiųjų ir andragogų/lektorių pasiskirstymas kvalifikacijos aspektu

(N) (%)

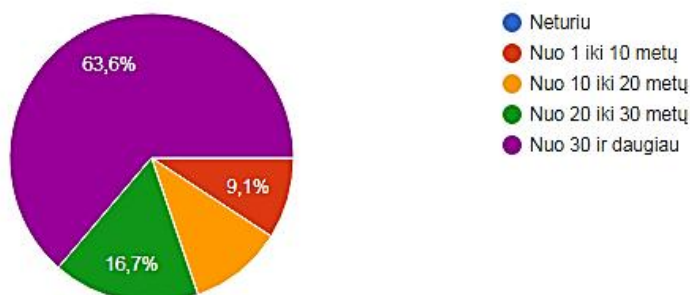
Eil. Nr.	Profesinė kvalifikacija (specialybė)	Respondentų skaičius			
		Andragogai		Suaugusieji	
		N	%	N	%
1.	Pedagogai	31	46,9	66	34,9
2.	Ekonomistai	4	6,06	18	9,5
3.	Dėstytojai	4	6,06	0	0
4.	Logopedai	3	4,5	6	3,2
5.	Bibliotekininkai	3	4,5	3	1,6
6.	Zootechnikai	3	4,5	3	1,6
7.	Gydytojai	3	4,5	8	4,2
8.	Inžinieriai	2	3,03	28	14,8
9.	Įmonių ir įstaigų administratoriai	2	3,03	0	0
10.	Buhalteriai/ Finansininkai	2	3,03	15	7,9
11.	Aktorė	1	1,5	0	0
12.	Verslo vadyba	1	1,5	6	3,2
13.	Dizainerė	1	1,5	0	0
14.	Soc. m. dr. / edukologija, profesorė	1	1,5	0	0
15.	Socialiniai darbuotojai	0	0	7	3,7
16.	Technologai	0	0	5	2,6
17.	Radžio/telemechanikai	0	0	5	2,6
18.	Psichologas	0	0	2	1,05
19.	Prekyba	0	0	2	1,05
20.	Metalo apdirbėjas	0	0	1	0,53
21.	Miško technikas	0	0	1	0,53
22.	Logistika	0	0	1	0,53
23.	Architektas	0	0	1	0,53
24.	Geležinkelio eksploatacija	0	0	1	0,53
25.	Teisininkas	0	0	1	0,53
26.	Automechanikas	0	0	1	0,53
27.	Mikrobiologas	0	0	1	0,53
28.	Veterinarijos gydytojas	0	0	1	0,53
29.	Statybininkas	0	0	1	0,53
30.	Kita (neįvardijo)	5	7,5	5	2,6
	Iš viso	66		189	

Kaip parodyta 5 lentelėje andragogų, rengiančių suaugusiųjų mokymosi programas profesinė kvalifikacija (specialybė) įvairialypė. Dominuoja pedagogai 46,9 % (N=31). Toks platus respondentų-andragogų specialybių spektras leidžia daryti prielaidą, kad jie yra parengę ir įgyvendina programas, pagal kurias suaugusieji gali tenkinti įvairius savo mokymosi poreikius: mokytis pagal finansinio raštingumo, meninės saviraiškos, sveikos gyvensenos, ekonomikos ir verslumo, bendravimo ir bendradarbiavimo ir kita.

Didžioji dalis respondentų, dalyvaujančių suaugusiųjų neformaliojo švietimo užsiėmimuose yra pedagogai/mokytojai – 34,9 % (N=66). Kita didesnė respondentų dalis – tikslųjų mokslų atstovai. Tai inžinieriai – 14,8 % (N=28), ekonomistai – 9,6 % (N=18), buhalteriai – 5,8 % (N=11). Kitų specialybių respondentų yra mažiau tikėtina dėl to, kad jų sociokultūrinėje aplinkoje jų profesijos mažesnė paklausa darbo rinkoje. Iš įdomesnių specialybių respondentų galima paminėti: architektas (N=1), geležinkelio eksploatacija (N=1), mikrobiologas (N=1), logistika (N=1) ir kt.

(duomenys 5 lentelėje). Tai, galbūt, sąlygoja šių specialybių paklausą tiriamajame regione. Respondentų (tiek andragogų/lektorių, tiek besimokančiųjų suaugusiųjų) duomenys apie jų specialybę išryškino tendenciją, kad abiejose tiriamųjų grupėse vyrauja pedagogai.

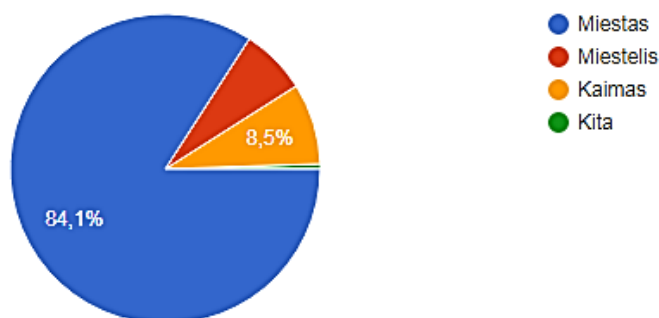
Pagal darbo stažą respondentai – andragogai/lektoriai pasiskirstė taip (9 paveikslas).

11 pav. Andragogų/lektorių pasiskirstymas pagal darbo stažą

Daugiausia žmonių dirbančių suaugusiųjų neformaliojo švietimo srityje yra didžiausią darbo stažą turintys respondentai. Didžiosios dalis šios srities specialistų darbo stažas siekia nuo 30 ir daugiau metų 63,3 % (N=42). Šis skaičius koreliuoja su respondentų amžiumi (žr. 3 lentelę) Kita dalis respondentų dalis žymiai mažesnė – 16,7 % (N=11) darbo stažą skaičiuoja nuo 20 iki 30 metų. Galima teigti, kad jų nuomonių spektras apie suaugusiųjų mokymo organizavimą yra pakankamas tyrimui.

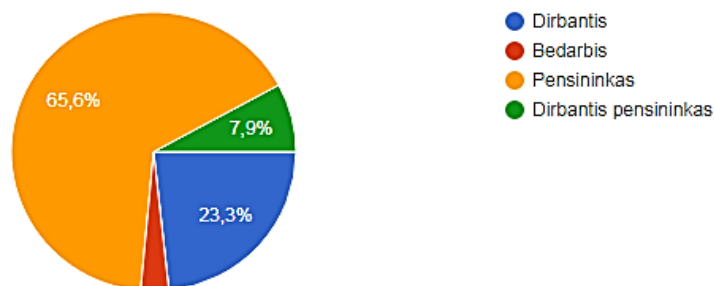
Pagal gyvenamąją vietą respondentai – besimokantys suaugusieji pasiskirstė taip (10 paveikslas).

12 pav. Suaugusiųjų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą

Iš respondentų pasiskirstymo pagal gyvenamąją vietą matyti, kad 84,1 % apklaustųjų gyvena mieste, 8,5 % apklaustųjų gyvena kaimiškoje vietovėje, 5,1 % miestelyje, kita – 1 %.

Suaugusiųjų pasiskirstymas pagal dalyvavimą darbo rinkoje.

13 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbinę padėtį

Suaugusiųjų respondentų buvo prašoma nurodyti apie dalyvavimą darbo rinkoje. Dauguma jų savo socialinį statusą nurodė kaip pensininkai 65,6 % (N=112). Iš jų dirbantys pensininkai – 7,9 % (N=15). Mažiausias respondentų procentas bedarbiai – 3,2 % (N= 6). Lytis, amžius, gyvenamoji vieta, išsilavinimas ir socialinis statusas tyrime svarbūs tuo aspektu, jog analizuojant tyrimo rezultatus, galima pastebėti, kaip skirtingos lyties ir/ar amžiaus, skirtingose vietose gyvenantys, turintys skirtingą išsilavinimą ir socialinį statusą respondentai vertina neformalaus suaugusiųjų mokymo/si, reikalingumą, motyvaciją, užsiėmimų lankstumą, institucijų prieinamumą, patrauklumą; nuodo dalyvavimo neformaliajame švietime kliūtis ir jų sprendimo galimybes.

Interviu klauimyne darbdaviams buvo siekiama išsiaiškinti informantų įmonių /įstaigų veiklos sritis, jų pareigas ir žmonių skaičių dirbančių jų įmonėje.

6 lentelė. Darbdavių duomenys pagal veiklos sritis, pareigas ir darbuotojų skaičių (N)

Darbdaviai	Įmonės/įstaigos veiklos sritis	Pareigos įmonėje/įstaigoje	Žmonių dirbančių įmonėje/įstaigoje skaičius
1 darbdavys	Švietimas /gimnazija	Direktorė	91
2 darbdavys	Švietimas/ gimnazija	Direktoiaus pavaduotojas	122
3 darbdavys	Kultūra / biblioteka	Direktorė	40
4 darbdavys	Socialinė sritis/senelių globos namai	Direktorė	61
5 darbdavys	Prekyba miško, sodo daržo technika	Įmonės vadovas	4

Darbdavių pasiskirstymo pagal įmonių/įstaigų veiklos sritis, pareigas ir dirbančiųjų įmonėje/įstaigoje darbuotojų skaičių duomenys parodyti 6 lentelėje. Šie duomenys tyrime svarbūs tuo aspektu, jog norėta sužinoti ir didelių įmonių/įstaigų vadovų ir smulkiu verslu užsiimančių darbdavių nuomonę apie darbuotojų dalyvavimą neformaliajame suaugusiųjų švietime, jo organizavimo galimybes, lėšų skyrimą mokymuisi, požiūrį į darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą ir problemas susijusias su suaugusiųjų mokymusi.

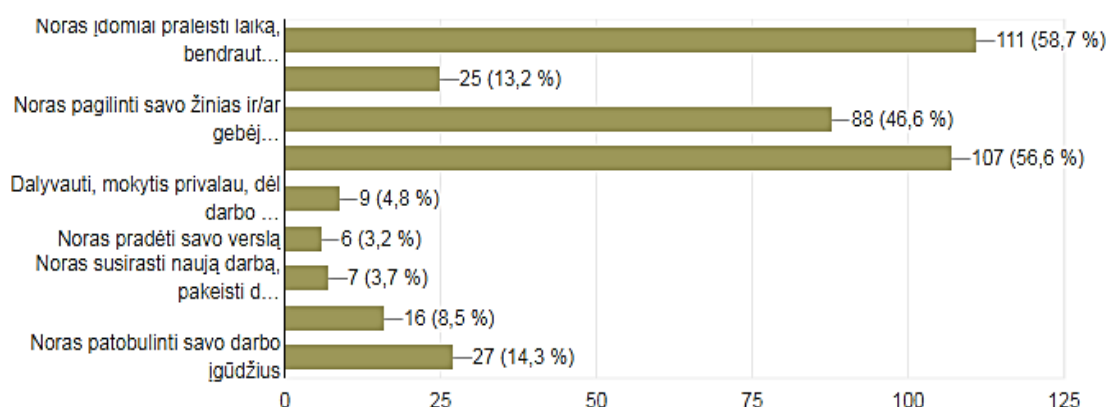
TYRIMO DUOMENŲ ANALIZĖ

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo dalyvių mokymo(si) poreikių, motyvų, problemų ir jų sprendimo galimybių tyrimų analizė.

Suaugusiųjų požiūrio į neformaliojo švietimo organizavimo problemas, lūkesčius, motyvus tyrimų analizė. Siekiant įgyvendinti metodologinėje tyrimo dalyje iškeltus anketinės suaugusiųjų dalyvaujančių neformaliajame švietime apklausos tyrimo tikslus, respondentams buvo užduoti klausimai, suskirstyti į šešis blokus. **Paskatos ir veiksniai, motyvuojantys suaugusiuosius mokytis.**

Teorinė tyrimo dalis atskleidė, kad suaugusiųjų mokymasis yra tam tikro amžiaus asmenų ar bazinį išsilavinimą įgijusių asmenų mokymasis, kurio pagrindinis tikslas – pagerinti besimokančiojo žinias, įgūdžius ir kompetencijas asmeniniu, pilietiniu, socialiniu ir profesiniu aspektais, atitinkančias šiuolaikinį mokslo, technologijos, ekonomikos ir kultūros lygį (Vaicekauskienė, 2007).

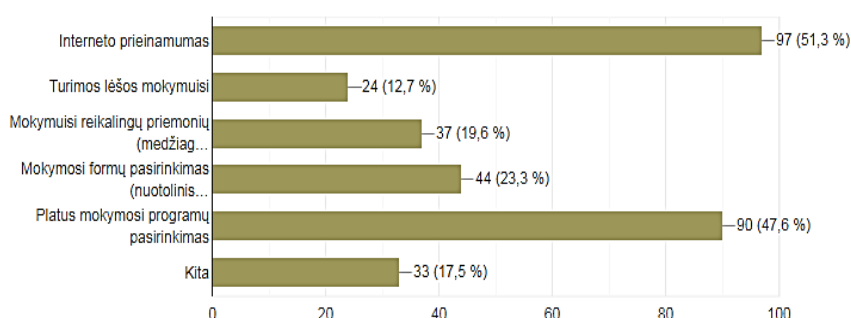
Šiame klausimų bloke išskirti keturi klausimai, kuriais siekiama išsiaiškinti suaugusiųjų dalyvaujančių neformaliajame švietime priežastis ir priemones, paskatinusias mokytis. Domino ir suaugusiųjų nuomonė, kas konkrečiai paskatino juos mokytis. Teorinė tyrimo dalis atskleidė, kad suaugusiųjų mokymasis yra veiksmingas tada, kai suaugusįjį veikia išoriniai bei vidiniai mokymosi motyvai, kai suaugusieji tiki, kad gali įsisavinti naują medžiagą ir šios žinios padeda spręsti svarbią jų gyvenime problemą ar klausimą. Todėl anketine apklausa siekta sužinoti kokie motyvai skatina juos mokytis.

14 pav. Suaugusiųjų mokymosi motyvai

Galima teigti, kad daugumos respondentų dalyvavimą suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizuojamose veiklose lemia noras įdomiai praleisti laiką, bendrauti, susipažinti su žmonėmis 58,7 % (N=111). Žinant respondentų amžių galima daryti prielaidą, kad vyresniojo amžiaus

žmonėms svarbus yra bendravimas ir asmeninių poreikių tenkinimas (žr. 3 lentelę). 56,6 % (N=107) respondentų svarbia priežastimi skatinančia juos mokytis įvardina norą įgyti žinių ir gebėjimų, naudingų kasdieniame gyvenime, tobulėti, plėsti akiratį. Respondentų atsakymai į šį klausimą rodo, kad juos mokytis motyvuoja ne tik socialiniai motyvai, bet ir individualūs - įgyti naujų žinių, tobulėti. 46,6 % (N=88) suaugusiųjų tikisi pagilinti savo žinias ar gebėjimus juos dominančioje srityje. Galima teigti, kad Lietuvoje, kurioje demografiniai veiksniai lemia tai, jog žmonės ilgiau lieka darbo rinkoje dėl sparčios technikos ir technologijų raidos reikia nuolat mokytis. Labai maža dalis tik 3,2 % (N=6) teigia, kad mokosi pagal suaugusiųjų neformaliojo švietimo programas tikėdami įgyti žinių pradėti savo verslą. Toks mažas procentas tikėtinas dėl respondentų amžiaus. (žr. 3 lentelę).

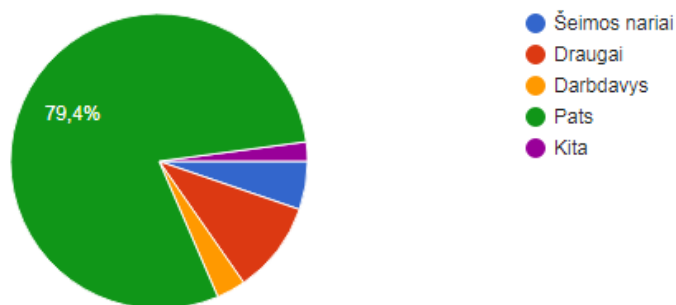
15 pav. Priemonės motyvuojančios mokytis

Kadangi respondentai daugiausia įvardino socialinius motyvus, skatinačius mokytis, buvo svarbu sužinoti, kokios priemonės skatino juos mokytis. Respondentų buvo prašoma nurodyti konkrečias priemones, kurios juos skatina dalyvauti neformaliajame švietime. Duomenys apie tai pateikiami 15 paveiksle.

Teorinėje tyrimo dalyje akcentuojama, kad darbuotojų mokymo(si) poreikiai yra glaudžiai susiję su motyvacija, nes darbuotojų poreikių tenkinimas yra svarbus vidinis motyvas, o nuo pačių asmenų motyvacijos ir suinteresuotumo mokytis priklauso ir mokymo(si) efektyvumas.

Analizuojant mokymosi priemones motyvuojančias suaugusiuosius mokytis išryškėjo tendencija, kad daugiausia respondentų siekia išmokti naudotis naujausiomis technologijomis. Net 51,3 % (N=97) suaugusiųjų nurodė interneto prieinamumą. Pagal oficialiosios statistikos portalo 2019 m. duomenis 82 % Lietuvos gyventojų turėjo interneto prieigą. Ne rečiau kaip kartą per savaitę internetu naudojosi 81% 16–74 metų amžiaus gyventojų iš 65–74 metų amžiaus – 40 % Didelę dalį respondentų motyvavo mokytis platus mokymosi programų pasirinkimas 47,6 % (N=90). Mažiausiai motyvuojančiu veiksmu mokytis buvo nurodytos turimos lėšos mokymuisi 12,7 % (N=24).

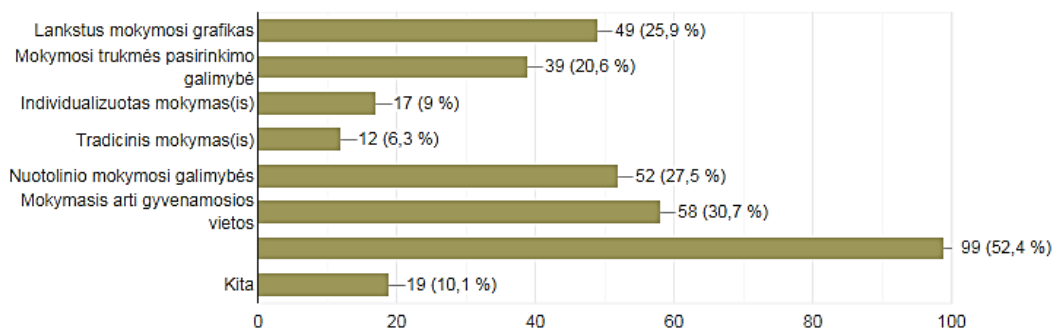
Siekiant išsiaiškinti, suguausiųjų mokymosi paskatas dalyvauti neformaliajame švietime, jų buvo klausta, kas paskatino juos mokytis? Duomenys apie tai pateikiami 16 paveiksle.

16 pav. Asmenų paskatos dalyvauti neformaliajame švietime

Daugiausia respondentai nurodė asmeninius motyvus, kuriuos galima suskirstyti į vidinius (socialinius, profesinius ir individualius) ir išorinius (socialiniai ir profesiniai). Tyrimo rezultatai liudija, kad pagrindiniai suaugusiųjų stimulai mokytis yra asmeniniai jų interesai: vidinis tobulėjimas, užsibrėžtų tikslų siekimas, noras būti naudingiems. Tai nurodė 79,4 % (N=150) respondentų. Iš jų pagal demografinius rodiklius daugiausia mokytis asmeninis motyvas paskatino moteris 73,5 % (N=139). Dominuoja miesto moterys, turinčios aukštąjį išsilavinimą, 50–60 metų amžiaus. Kaimo ir miestelio moterų pasirinkusių asmeninius motyvus mokytis skaičius vienodas, išsilavinimas pagal amžių mažai skiriasi. Vyrai, turintys aukštąjį išsilavinimą ir gyvenantys visose tiriamose vietovėse, nurodė asmenines paskatas, skatinančias mokytis neformaliai. Daugumos jų amžius nuo 60 metų. Kitos respondentų grupės nurodė, kad juos paskatino mokytis draugai 9,5 % (N=18), iš jų kaime gyvenantys 2 vyrai ir 2 moterys, bei 14 mieste gyvenančių moterų. Mokytis neformaliai paskatino šeimos nariai 5,2 % (N=10), iš jų – 7 moterys gyvenančios mieste, 2 miestelyje ir 1 vyras miesto gyventojas. Tyrimas išryškino, kad tik labai maža dalis darbdavių skatino darbuotojus tobulinti profesinius ir asmeninius gebėjimus 3,1 % (N=6). 3 – darbdavių paskatinti mokytis respondantai gyvena mieste, dvi iš jų moterys, vienas vyras. Išsiaiškinus ir įvertinus konkrečius veiksniai, motyvus paskatinusius suaugusiuosius dalyvauti neformaliajame švietime matyti, kad kai kurie respondantai į klausimus kokios priežastys, priemonės motyvuoja juos mokytis, atsakė kita.

Tyrimo tikslinga buvo sužinoti kokie veiksniai motyvuotų suaugusiuosius dalyvauti neformaliajame švietime. Duomenys apie tai pateikiami 17 paveiksle.

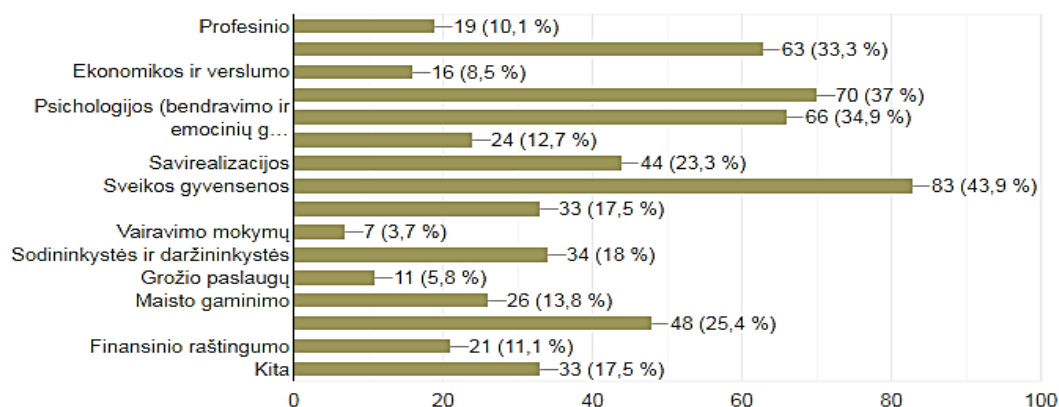
17 pav. Mokymosi paskatos

Kaip teigiama tyrimo teorinėje dalyje vienas iš pagrindinių suaugusiųjų mokymosi prieinamumą lemiančių veiksnių yra politinis, nes būtent šis veiksnys sąlygoja žmogaus teisę į mokymąsi. Lietuvos Respublikos įstatymai bei teisinė bazė nubrėžia aiškius mokymo prieinamumo principus. Daugumą respondentų motyvuotų dalyvauti neformaliajame suaugusiųjų švietime, jei būtų jų poreikius atitinkančios mokymosi programos 52,4 % (N=99). Reikia pažymėti, kad respondantai anketinėje apklausoje išryškino mokymosi prieinamumo svarbą, kad suaugęs galėtų mokytis arti gyvenamosios vietos 30,7 % (N=58) ir derinti mokymąsi su šeimos poreikiais. Suvokdami mokymosi svarbą respondantai norėtų mokytis nuotoliniu būdu 27,5 % (N=52) ir lanksčiu mokymosi grafiku 25,9 % (N=49). Šie teiginiai rodo, kad suaugusieji savo asmeninius poreikius galėtų derinti su mokymusi, jei būtų geras užsiėmimų prieinamumas. Kaip ir reikėjo tikėtis mažiausiai motyvuotų suaugusiųjų mokytis tradicinis mokymasis 6,3 % (N=12). Šie gauti duomenys leidžia daryti prielaidą, kad suaugusieji būtų suinteresuoti mokytis, jei mokymai būtų organizuojami arti gyvenamosios vietos, lanksčiu grafiku arba nuotoliniu būdu. O tai atliepia pagrindinius suaugusiųjų neformaliojo švietimo principus: prieinamumą ir lankstumą.

Suaugusiųjų mokymosi poreikiai

Kadangi magistrinio darbo vienas iš uždavinių yra nustatyti suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime motyvus, poreikius, galimybes šioje tiriamųjų anketinės apklausos dalyje respondantai nurodė juos dominančias mokymosi sritis, bei institucijas kuriose jie norėtų mokytis. Duomenys apie respondentus dominančias mokymosi sritis pateikiami 18 paveiksle.

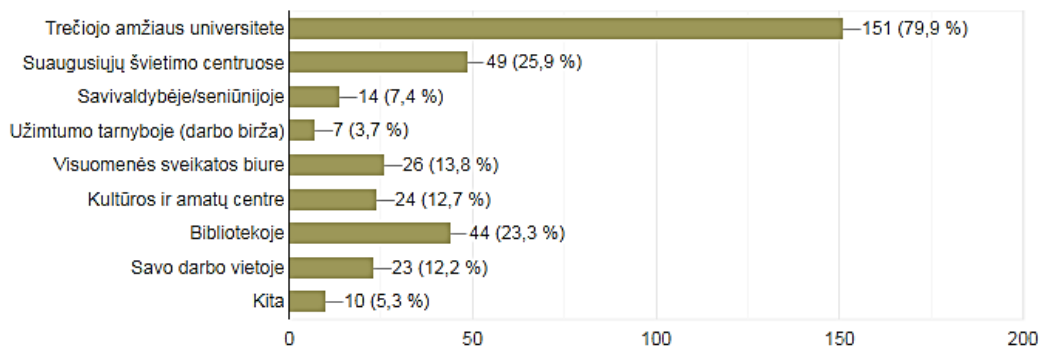

18 pav. Dominančios mokymo(si) sritys

Labiausiai dominanti mokymosi sritis - sveikos gyvensenos programos 43,9 % (N=83). Tikėtina, kad tai atliepia šiandieninio visuomenės gyvenimo požiūrį į sveiką gyvenimo būdą. Mokyti naujos užsienio kalbos arba tobulinti turimus užsienio kalbos įgūdžius norėtų 37 % (N=70) suaugusiųjų. Dominanti psichologijos sritis 37 % (N=70) patvirtina suaugusiųjų poreikį bendrauti, susipažinti su kitais žmonėmis, lavinti emocinius gebėjimus. (žr. 16 pav.) Ketvirtoje vietoje respondentai mini informacinių technologijų ir kompiuterinio raštingumo sritis 33,3 % (N=63). Žinant technologijų svarbą kasdieniame gyvenime, galima numanyti, kad jie norėtų gebėti naudotis elektroniniu paštu, elektronine bankininkyste, domėtis socialinių tinklų naujienomis, susirasti reikiamą informaciją, mokėti rengti dokumentus. Respondentų amžiaus cenzas patvirtina mažą profesinio kvalifikacijos tobulinimo programų poreikį 10,1 % (N=19). Tikėtina, kad šių programų pageidautų jaunesnio amžiaus (40-60 metų) dirbantys suaugusieji. Mažiausiai domina respondentus vairavimo mokymai 3,7 % (N=7). Moterų gyvenančių kaime pasirinkusių dominančią sritį informacines technologijas ir kompiuterinį raštingumą koreliacijos koeficientas pagal amžių ir išsilavinimą yra - 0,655 (neigiamas), koreliacijos koeficiento reikšmė pagal reikšmių skalę yra vidutinė. Moterų gyvenančių miestelyje koreliacijos koeficientas pagal amžių ir išsilavinimą yra 0,816 (teigiamas), koreliacijos koeficiento reikšmė stipri. Moterų gyvenančių mieste koreliacijos koeficientas pagal amžių ir išsilavinimą yra 0,999 (teigiamas), koreliacijos koeficiento reikšmė stipri. Moterų gyvenančių kaime, miestelyje ir mieste koreliacijos koeficientai ir reikšmė rodo tik egzistuojantį statistinį ryšį. Vyrų - respondentų yra per mažas skaičius koreliacijai ir ji yra netikslinga.

Duomenys apie institucijas, kuriose suaugusieji norėtų mokytis pateikiami 19 paveiksle.

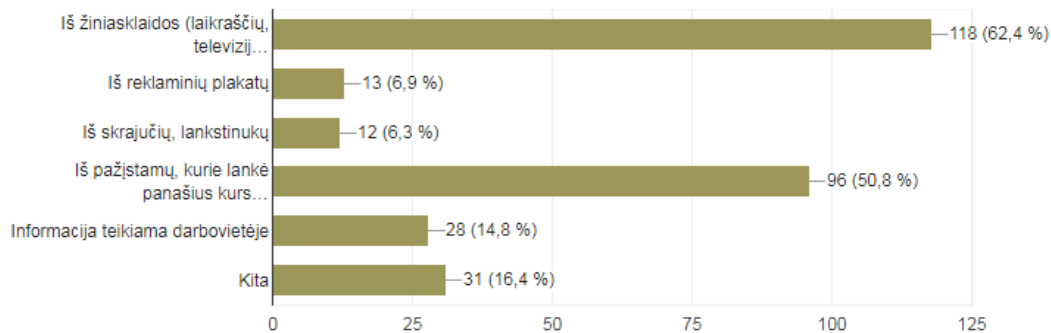

19 pav. Suaugusiųjų dominančios mokymosi institucijos

Suaugusiųjų tyrimo anketoje buvo pateiktos aštuonios neformaliojo suaugusiųjų mokymosi institucijos, kuriose respondantai pageidautų mokytis. Didžiausias respondentų skaičius – 79,9 % (N=151) norėtų mokytis Trečiojo amžiaus universitete (TAU). Tikėtina, kad tokį jų pasirinkimą lemia respondentų amžius (žr. 3 lentelę). Šie duomenys rodo, kad vyresniojo amžiaus suaugusieji TAU tikėtinai randa savirealizacijai tinkančias programas, susiranda bendraminčių, atitolina vienišumo, iškritimo iš sociumo jausmą. (žr. 24 pav.) Kaip rodo tyrimai TAU veiklos dėka, anot prof. N. Veličkienės, palaikoma vyresnės kartos žmonių sveikata, gerėja savijauta, stiprėja motyvacija dalyvauti socialiniame, kultūriniame ir politiniame gyvenime, o svarbiausia žmonės mokosi įveikti iššūkius ir išsaugoti ryšius, bei savojo gyvenimo kokybę. Respondentai neatmeta ir mokymosi suaugusiųjų švietimo centruose galimybės 25,9 % (N=49) bei bibliotekose 23,3 % (N=44). Mažiausiai suaugusiesiems mokytis tinkama institucija – užimtumo tarnyba 3,7 % (N=7). Šioje institucijoje mokytis norėtų 1 moteris gyvenanti mieste virš 60 metų, su aukštesniuju išsilavinimu. Turint informaciją apie institucijas, kuriose norėtų mokytis respondantai ir jų demografinius duomenis galima išsiaiškinti, dominančių mokymosi sričių pasirinkimą pagal lytį, gyvenamąją vietą ir išsilavinimą. Moterų išreiškusių norą mokytis TAU gyvenančių mieste koreliacijos koeficientas pagal amžių ir išsilavinimą yra 0,999 (teigiamas), koreliacijos koeficiento reikšmė pagal reikšmių skalę yra stipri. Egzistuoja tik statistinis ryšys. Moterų gyvenančių miestelyje ir kaime skaičius yra per mažas, todėl koreliacija yra netikslinga. Vyrų gyvenančių kaime ir mieste skaičius yra per mažas koreliacijai ir ji yra netikslinga.

Suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimo aspektai

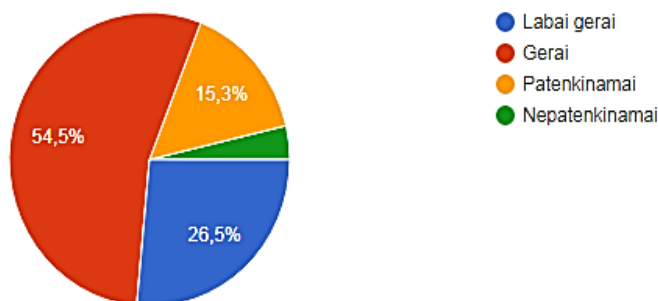
Turint informaciją kokiose institucijose ir kokių mokomųjų dalykų kompetencijas respondantai norėtų tobulinti tyrimo metu buvo siekiama sužinoti iš kur suaugusieji gauna informaciją apie mokymosi galimybes, kaip jie vertina mokymosi/tobulinimosi programų pasiūlą bei neformaliojo švietimo organizavimą jų gyvenamojoje vietovėje. Jų požiūris į suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimą analizuojamas šioje tyrimo dalyje. Duomenys apie tai, iš kur respondantai gauna informaciją apie neformaliojo suaugusiųjų švietimo galimybes pateikiami 20 paveiksle.

20 pav. Informacijos šaltiniai apie mokymo(si)/tobulinimo(si) galimybes suaugusiems

Iš tyrimo anketos duomenų pastebima, kad gauti informaciją apie mokymo(si)/tobulinimo(si) galimybes suaugusiems yra sudėtinga. Jie nurodo, kad daugiausia informacijos gauna iš žiniasklaidos, laikraščių, televizijos, radijo 62,4 % (N=118). Tikėtina, kad tai yra bendro pobūdžio informacija, kuri nesuteikia žinių apie respondento individualų konkretų mokymosi programų poreikį. Ieškodami konkretesnės informacijos apie mokymosi galimybes, programas respondentai linkę bendrauti su pažįstamais, draugais, kurie lankė panašius mokymus, kursus, seminarus 50,8 % (N=96). Tačiau yra respondentų kurie teigia, kad suaugusiųjų neformaliojo ugdymo skyriai nepakankami skiria dėmesio bendruomenių supažindinimui su mokymo programomis parengiant reklaminius plakatus 6,9 % (N=13), skrajutes, lankstinukus 6,3 % (N=12). Diagrama iliustruoja, kad 14,8 % (N=28) informacijos apie mokymosi galimybes suaugusiems yra pateikiama darbovietėse. Tą rodo ir tyrimo „Suaugusiųjų mokymasis Lietuvoje“ duomenys, kad informacijos sklaida yra pakankama, tačiau ji galėtų būti efektyvesnė.

Siekiant sužinoti kaip, respondentai vertina mokymosi/tobulinimosi programų pasiūlą jų gyvenamose vietovėse buvo pateikti šie vertinimo kriterijai: labai gerai, gerai, patenkinamai, nepatenkinamai. Duomenys apie mokymosi/tobulinimosi programų pasiūlos vertinimą pateikiami 21 paveiksle.

21 pav. Mokymo(si)/tobulinimo(si) programų vertinimas

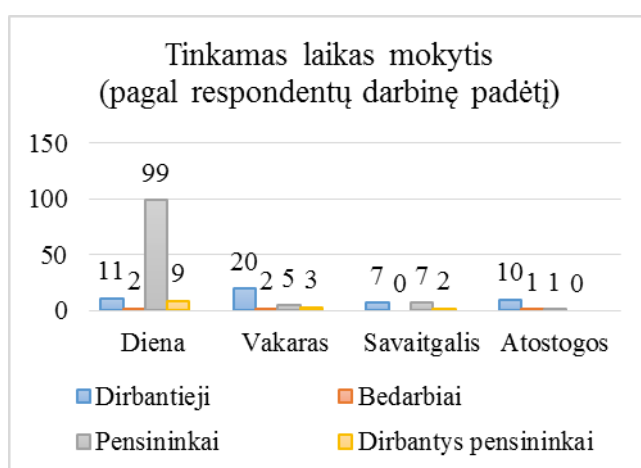
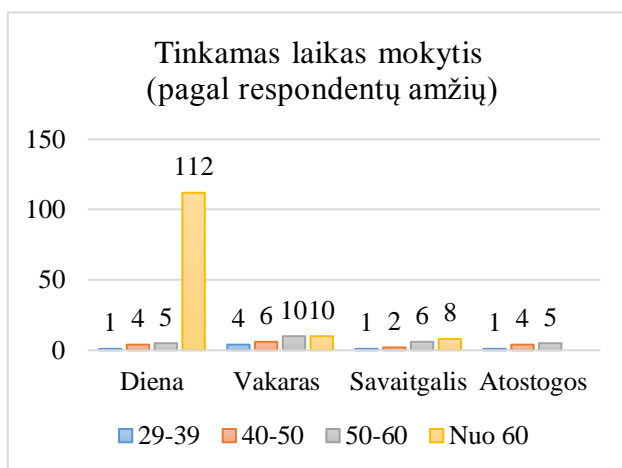
Analizuojant X regiono trijų savivaldybių suaugusiųjų neformaliojo švietimo centruose organizuojamų mokymosi programų pasiūlą, matyti teigiamas respondentų požiūris. (81 %)

suaugusiųjų tenkina centrų siūlomos programos, kurias jie įvertino gerai (54,4 %) ir labai gerai (26,5 %). Šie skaičiai leidžia daryti prielaidą, kad suaugusieji randa sau tinkamų mokymo programų pasiūlos įvairovę. Tačiau 3,7 % respondentų, išreiškė nepasitenkinimą mokymosi/tobulinimosi programų pasiūla. Teorinėje tyrimo dalyje buvo pabrėžta, kad pagrindinis suaugusiųjų neformaliojo švietimo tikslas yra, kiek galima labiau atitikti besimokančiojo poreikius, suderinti laiką, vietą. Norint išsiaiškinti respondentų nuomonę apie šias suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimo sąlygas, teirautasi, koks būtų tinkamiausias respondentams laikas mokytis ir kokia mokymosi trukmė juos tenkintų. Duomenys apie mokymosi/tobulinimosi organizavimo trukmę ir laiką pateikiami 7 lentelėje.

7 lentelė. Mokymo(si)/tobulinimo(si) organizavimas trukmės ir laiko aspektu (N) (%)

Mokymo(si)/tobulinimo(si) organizavimo trukmė			Mokymo(si)/tobulinimo(si) organizavimo laikas		
	N	%		N	%
Trumpalaikiai mokymai (nuo 1 iki 8 val.)	58	30,7	Diena	124	65,6
Vidutinės trukmės mokymai (2–5) dienos	46	24,3	Vakaras	29	15,3
Ilgalaikiai mokymai (2 ir daugiau savaičių)	54	28,6	Savaitgalis	17	9
Kita	31	16,4	Atostogos	13	6,9
			Laikas nesvarbu	42	22,2
			Kita	5	2,6

Analizuojant 7 lentelėje pateiktą respondentų atsakymų pasiskirstymą procentine išraiška apie mokymosi/tobulinimosi organizavimo trukmę matomas labai tolygus nuomonių spektras. Suaugusiesiems priimtini tiek organizuojami trumpalaikiai mokymai, tiek vidutinės trukmės tiek ilgalaikiai mokymai. 16,4 % respondentų šį klausimą vertino neutraliai. Tai rodo prielaidą, kad respondentams tyrimo anketoje nebuvo pateiktas jiems tinkamas atsakymo variantas. Apie neformaliojo mokymo(si) organizavimo laiką respondentai vienareikšmiškai nurodė, kad mokytis jiems patogiausias metas būtų diena. Šį tinkamiausią laiką mokytis pasirinktų 65,6 % (N=124) suaugusiųjų. Apie tai, kad jiems nesvarbu kokių laiku mokytis nurodė 22,2 % (N=42) respondentai. Savaitgaliais ir atostogų metų suaugusieji mokytis nepageidautų. Tikėtina, kad tokia suaugusiųjų nuomonė išryškėjo dėl jų amžiaus ir darbinės padėties. Daugiausia dieną mokytis norėtų asmenys virš 60 metų, senjorai. Nuostatą mokytis vakarais neatsitiktinai akcentuoja 29-39 amžiaus dirbantys suaugusieji reikia manyti dėl savo užimtumo. Respondentų nuomonė apie mokymuisi tinkamą laiką amžiaus ir darbinės padėties aspektu matoma diagramose (žr. 22, 23 pav.).

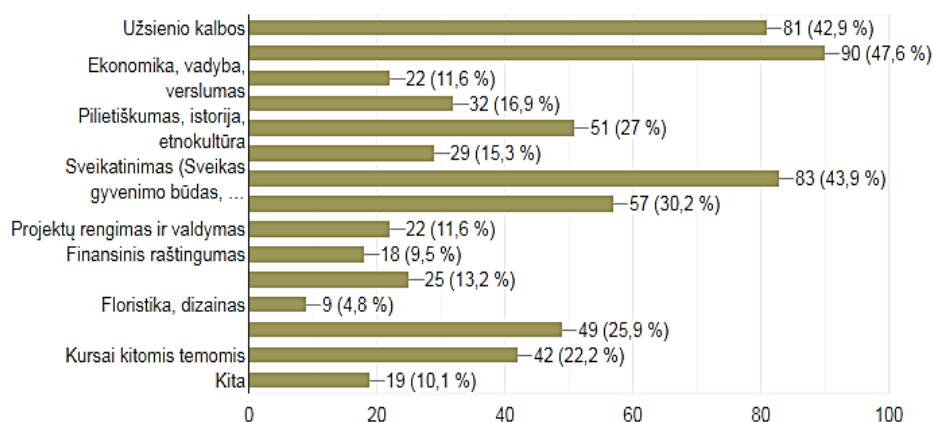

22 pav. Tinkamas laikas mokytis amžiaus aspektu **23 pav.** Tinkamas laikas mokytis užimtumo aspektu

Respondentų pasirinkimo laiko mokytis dieną koreliuojamas pagal respondentų amžių ir darbinę padėtį. Koreliacijos koeficientas – 0,289 (neigiamas) pagal reikšmių skalę yra silpnas, egzistuoja statistinis ryšys. Respondentų norinčių mokytis vakarais koreliacijos koeficientas – 0,698 (neigiamas) vidutinis. Respondentų pasirinkimo mokytis savaitgaliais koreliacijos koeficientas – 0,085 (neigiamas) yra labai silpnas. Mokymosi atostogų metu koreliacijos koeficientas yra – 0,328 (neigiamas) silpnas.

Besimokančiųjų suaugusiųjų patirtys

Norint tikslingai organizuoti suaugusiųjų švietimą didelę reikšmę turi asmenų, dalyvaujančių neformaliajame švietime patirtys. Teorinėje tyrime dalyje suaugusiųjų patirtys yra įvardijamos kaip to, kas jau buvo žinoma išplėtimas ir jo reikšmės supratimas (G. Linkaitytė, 2011). Duomenys apie respondentų dalyvavimą mokymuose, kursuose, seminaruose pateikiami 24 paveiksle.

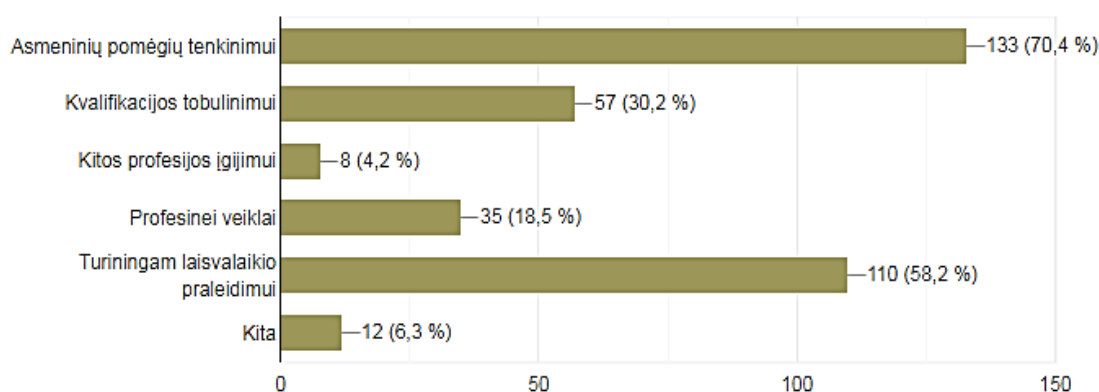

24 pav. Respondentų dalyvavimas mokymo(si)/tobulinimo(si) užsiėmimuose

Suaugusiųjų teiginiai apie jų lankytus mokymus, kursus, seminarus, užsiėmimus konstatuoja, kad siūlomos neformaliojo švietimo mokymosi programos atliepia šiandienos

aktualijas ir visuomenės poreikius. Iš diagramos matyti trys pagrindinės suaugusiųjų neformaliojo mokymosi sritys, kuriose dažniausiai jie mokėsi, tobulino kvalifikaciją: kompiuterinis – skaitmeninis raštingumas 47,6 % (N=90), sveikatinimas (sveikas gyvenimo būdas, sveikata) 43,9 % (N=83), užsienio kalbos 42,9 % (N=81). Šie rodikliai patvirtina, kad suaugusiuosius dominančios mokymosi sritys išlieka aktualios ir paklausios suaugusiųjų poreikiams. Reikia pažymėti, kad iš tyrimo apklausos anketoje pateiktų 14 mokymosi sričių visos buvo respondentų paminėtos. Galima teigti, kad suaugusieji įgijo patirties įvairiose veiklos srityse: vieni norėdami tobulinti savo turimus profesinius įgūdžius (ekonomika, vadyba verslumas 11,6 % (N=22), finansinis raštingumas 9,5% (N=18), profesinės kvalifikacijos tobulinimo kursai 25,9 % (N=49)); kiti patenkinti savirealizacijos poreikius (sceninė saviraiška 15,3 % (N=29), amatai 13,2 % (N=25)); tretieji siekdami praturtinti savo pomėgius (floristika, dizainas 4,8 % (N=9) .

Suvokiant įgytos patirties reikšmingumą tyrime siekta išsiaiškinti, kokią naudą lankyti užsiėmiamai turėjo respondentų tolesniam tobulėjimui. Duomenys apie įgytų žinių kursuose, seminaruose naudą pateikiami 25 paveikslas.

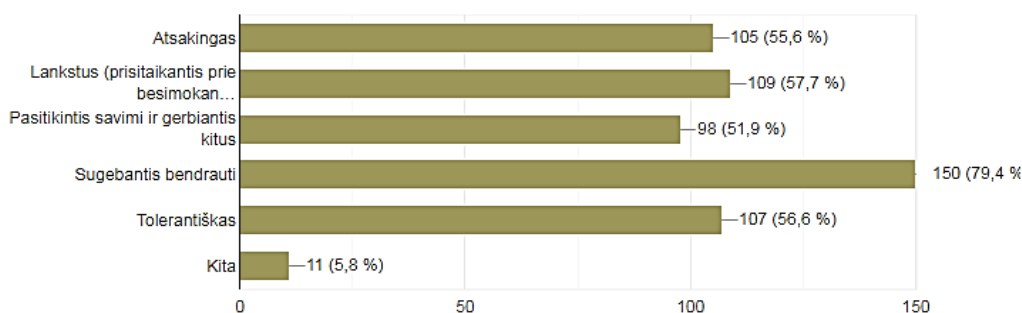

25 pav. Įgytų žinių kursuose, seminaruose ir kt. nauda

Apie neformaliojo suaugusiųjų švietimo renginiuose įgytų žinių, gebėjimų naudą asmeninių pomėgių tenkinimui pažymėjo 70,4 % (N=133) respondentų. 58,2 % (N=110) suaugusiųjų nurodė naudą turiningam laisvalaikio praleidimui. Galima teigti, kad šitokius atsakymus sąlygojo suaugusiųjų amžius, kad garbaus amžiaus respondentai gali mėgautis socialiniais ryšiais, (patenkinti asmeninio bendradarbiavimo poreikį), bendravimu su bendraamžiais, naujų iššūkių įsisavinimu, turiningai leisti savo laisvalaikį užsiimant mėgstama veikla kartu su kitais bendraminčiais. Žinant respondentų amžiaus duomenis (žr. 3 lentelę) tikėtina, kad kvalifikacijos tobulinimui ir profesinei veiklai kursuose, seminaruose įgytos žinios buvo naudingos pusei suaugusiųjų. Kursų metu įgytomis žiniomis kitos profesijos įgijimui pasinaudojo 4,2 % (N=8) respondentai.

Lūkesčiai

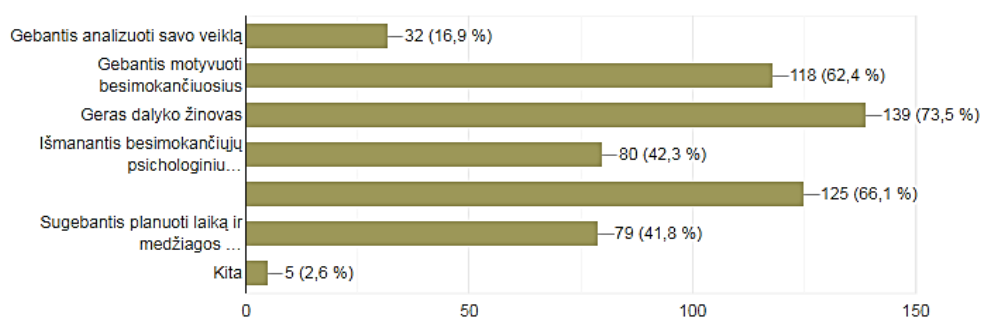
Ne mažiau svarbu suaugusiųjų mokymo organizavime respondentų lūkesčiai, ko jie tikisi iš asmenų, kurie organizuoja neformalųjį suaugusiųjų švietimą. Kokiomis asmeninėmis savybėmis turėtų pasižymėti žmogus mokantis suaugusiuosius, kaip jis juos galėtų motyvuoti mokytis. Veiksnius, darančius įtaką neformaliajam suaugusiųjų švietimui K. Cross įvardijo kaip suaugusiųjų lūkesčius. Apie šiuos lūkesčius suaugusieji respondentai išreiškė savo nuomonę tyrimo anketoje. Duomenys apie andragogų/lektorių asmenines savybes mokant suaugusiuosius pateikiami 26 paveiksle.

26 pav. Andragogų asmeninės kompetencijos

Respondentų nuomone žmogus, mokantis suaugusiuosius turi sugebėti bendrauti 79,4 % (N=150), būti lankstus, prisitaikantis prie besimokančiojo 57,7 % (N=109), tolerantiškas, pasitikintis savimi ir gerbiantis kitus. Tyrimo dalyvių suaugusiųjų atsakymai pasiskirstė tolygiai, tačiau išryškėjo, kad andragogo asmeninė kompetencija gebėjimas bendrauti yra svarbiausia dirbant su suaugusiaisiais. Tik 16,9 % (N=32) suaugusiųjų kaip vieną iš svarbiausių asmeninių andragogo savybių įvardijo gebėjimą organizuoti savo veiklą.

Nemažiau svarbūs, suaugusiųjų nuomone, andragogų/lektorių profesiniai gebėjimai. Tikėtina, kad įvardydami andragogų/lektorių profesinius gebėjimus, respondentai išsakė savo lūkesčius neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizavimui. Duomenys apie andragogų/lektorių profesines savybes mokant suaugusiuosius pateikiami 27 paveiksle.

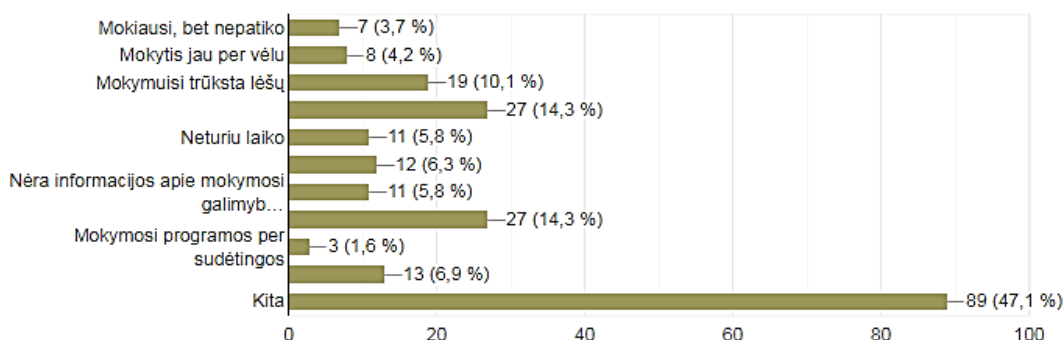

27 pav. Andragogų profesinės kompetencijos

Anketiniame tyrime respondentai neišryškino kurios nors vienos profesinės savybės, kurią turėtų turėti asmuo dirbantis neformaliajame suaugusiųjų švietime. Jų nuomone yra trys

pagrindinės andragogo profesijai būdingos savybės: geras dalyko žinovas 73,5 % (N=139), gebantis pasirinkti tinkamus mokymo metodus 66,1 % (N=125) ir motyvuoti besimokančius 62,4 % (N=118). Galima įžvelgti, kad tai turi būti žmogus profesionaliai išmanantis savo dalyką, turintis geras psichologines žinias apie suaugusiųjų mokymosi motyvaciją, bei metodus skatinančius mokytis suaugusiuosius. Tai reiškia, kad jis turi būti empatiškas, lankstus, gebantis teikti pagalbą besimokančiajam, skatinantis mokytis savarankiškai. Gauti rezultatai parodo, kad suaugusieji mokymo(si) procese nori dalyvauti kartu su andragogu/lektoriumi, dirbti komandoje sprendžiant mokymo(si) problemas, bei aktyviai dalyvauti formuojant mokymo(si) turinį. Andragogo/lektoriaus kūrybiškumas gali padėti labiau atskleisti besimokančiojo vidinį potencialą, surasti netradicinių, originalių su mokymu(si) susijusių problemų sprendimų.

Reikia pažymėti, kad šio tyrimo pagrindinis tikslas – įvertinti aktualiausias kliūtis ir problemas, trukdančias suaugusiesiems dalyvauti neformaliajame švietime. Išsiaiškinus respondentų lūkesčius andragogų/lektorių asmeninių ir profesinių savybių kontekste, tyrėją domino neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizavimo problemos. Tuo tikslu tyrimo anketinėje dalyje respondentams buvo pateiktas klausimas apie mokymosi kliūtis ir problemas, trukdančias jiems mokytis. Duomenys apie suaugusiųjų mokymosi problemas pateikiami 28 paveiksle.

28 pav. Suaugusiųjų mokymosi problemos

Beveik pusė respondentų 47,1 % (N=89) mokymosi problemų neįvardijo. Tikėtina, kad jie nesusidūrė su mokymosi problemomis, arba turėjo asmeninius motyvus, kurių neišsakė. Dalis respondentų kaip mokymosi kliūtis nurodė, jog jiems sudėtinga mokymąsi derinti su darbu 14,3 % (N=27). Taip pat kyla problemų dėl atstumo iki mokymosi vietos 14,3 % (N=27). Žinant respondentų išsilavinimo lygį (žr. 4 lentelę) galima teigti, kad mokymosi programų sudėtingumas 1,6 % (N=3) yra mažiausia kliūtis siekiant tobulinti asmenines ir profesines kompetencijas. Reikia paminėti, kad vieną iš mokymosi kliūčių respondentai nurodo informacijos apie mokymosi galimybes trūkumą 5,8 % (N=11). Išskiriant mokymosi kliūtis respondentai lėšų trūkumą mini tik ketvirtoje vietoje 10,1 % (N=19). Tuo tarpu 2014 metais „Kaip vieną pagrindinių kliūčių dalyvaujant neformaliajame švietime tyrimo dalyviai nurodė finansines problemas, t. y. dideles mokymų kainas...“ (J. Butvilienė, 2014). Šitokį rezultatą rodo respondentų demografinė padėtis (žr.

12 paveikslas) ir daugiafunkcinių centrų miestelių ir kaimų vietovėse reikalingumą. Tikėtina, kad organizuojant neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų įgyvendinimą finansavimui lėšų skiriama daugiau nei prieš šešis metus (*J. Butvilienė, 2014*)

Suaugusiųjų tyrimo anketinės apklausos apibendrinimas.

Atlikus neformaliojo suaugusiųjų švietimo dalyvių anketinę apklausą bei išnagrinėjus respondentų pateiktus teiginius, išryškėjo esminės suaugusiųjų švietimo organizavimo problemos:

- Darbo ir mokymosi suderinamumas, mokymosi programų sudėtingumas, informacijos apie mokymosi galimybes stoka, atstumas iki mokymosi įstaigos, lėšų trūkumas, nepasitikėjimas savo jėgomis.

- Išaiškėjo, kad suaugusieji apie mokymosi galimybes daugiausia sužino iš žiniasklaidos (62,4 %) arba iš pažįstamų, kurie lankė panašius kursus (58 %). Respondentai pasigenda informacijos apie esamas mokymosi galimybes ir suaugusiųjų ugdymosi poreikius iš lankstinukų, skrajučių, reklaminių plakatų, bei darbdavių. X regiono suaugusiųjų neformaliojo švietimo centrų skyriuose organizuojamas veiklas respondentai įvertino teigiamai, tačiau 19 % suaugusiųjų, neranda sau tinkamų mokymosi programų.

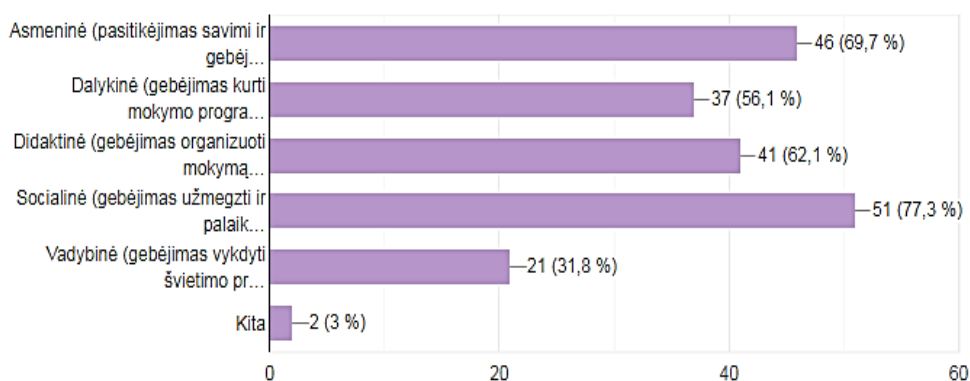
- Anketiniai tyrimo duomenys rodo, kad dažniausiai norima įgyti užsienio kalbų (37 %) ir kompiuterinio raštingumo žinių (33,2 %) Trečiojo amžiaus universitetuose. Tik 25,9 % suaugusiųjų nurodo, kad norėtų mokytis X regiono savivaldybių suaugusiųjų švietimo centruose. Tikėtina, kad tokį respondentų pasirinkimą lemia jų poreikius neatitinkanti siūlomų programų pasiūla, bei atstumai nuo gyvenamosios vietos iki mokymosi įstaigos. Taip pat programų sudėtingumas, nepasitikėjimas savo jėgomis.

- Suaugusiųjų respondentų dalyvavimo neformaliajame švietime lūkesčiai susiję su andragogų/lektorių asmeninėmis savybėmis ir profesiniais gebėjimais. Respondentai dalyvaujantys užsiėmimuose tikisi andragogų/lektorių tolerantiškumo, gebėjimo bendrauti, prisitaikyti prie besimokančiojo, profesionaliai išmanančio savo dalyką, gebančio motyvuoti besimokančius, turinčio geras psichologines žinias apie suaugusiųjų mokymosi motyvaciją.

- Suaugusiųjų apklausos tyrimo analizė atskleidė, kad paskatos ir motyvacija mokytis nėra pagrindinė problema dalyvauti neformaliajame suaugusiųjų švietime. Didžioji dalis respondentų poreikių ir motyvacijos skatinimo neįvardija kaip problemos, nes suaugusieji dažniausiai patys skatinami asmeninių motyvų siekia tobulėjimo įgyvendinant asmenines ambicijas, savirealizacijos bei bendravimo poreikius. Suaugusiųjų motyvaciją mokytis lemia asmeninio tobulėjimo (79,4 %) bei profesinių gebėjimų tobulinimas (56,6 %), taip pat interneto prieinamumas (51,1 %).

Andragogų/lektorių požiūrio į neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizavimo problemas ir jų sprendimo galimybes tyrimo analizė.

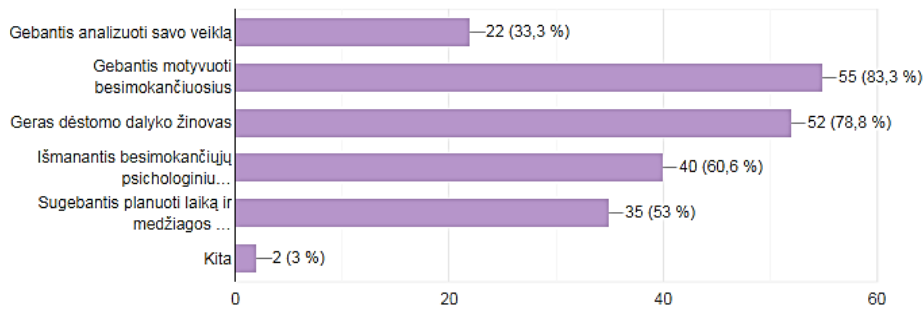
Išanalizavus suaugusiųjų požiūrį į neformaliojo švietimo organizavimą, siekta susipažinti ir įvertinti asmenų, organizuojančių neformalųjį suaugusiųjų švietimą, nuostatas šiuo klausimu. Tuo tikslu sudarytas klausimynas andragogams, teikėjams, mokytojams, kuris analizuojamas pagal sudarytą tyrimo modelį (žr. 7 priedą). Tyrimo anketinėje apklausoje respondentai turėjo galimybę išryškinti savo požiūrį į andragogų/lektorių profesines ir asmenines kompetencijas. Duomenys apie andragogų/lektorių kompetencijų sritis mokant suaugusiuosius pateikiami 29 paveiksle.

29 pav. Andragogų/lektorių kompetencijų sritys mokant suaugusiuosius

Respondentai nurodydami svarbiausias jų manymu kompetencijų sritis mokant suaugusiuosius pirmenybę teikia socialinei sričiai (gebėjimas užmegzti ir palaikyti žmogiškus santykius, organizuoti bendrą veiklą) 77,3 % (N=51). Šios srities svarbą akcentavo ir suaugusieji savo atsakymuose nurodydami, kad sugebantis bendrauti, tolerantiškas turėtų būti žmogus mokantis suaugusiuosius (žr. 26 pav.). Antroje vietoje respondentai išskiria - asmeninę sritį (pasitikėjimą savimi ir gebėjimą autentiškai, pagarbiai bendrauti) 69,7 % (N=46). Galima įžvelgti, jog respondentai patvirtino teiginį, kad asmeninė ir socialinė kompetencijos sudaro pagrindinę andragogo kompetencijos ašį (V. Zuzevičiūtė ir M. Teresevičienė). Trečioje vietoje respondentai išskiria didaktinę sritį (gebėjimą organizuoti mokymą(si) suaugusiųjų auditorijoje). Toliau nurodo dalykinę sritį (gebėjimą kurti mokymo programas) ir paskutinėje vietoje respondentai įvardija vadybinę sritį (gebėjimą vykdyti švietimo projektus bei organizacijos veiklą) 31,8 (N=21).

Duomenys apie andragogų/lektorių profesines kompetencijas pateikiami 30 paveiksle.

30 pav. Svarbiausi profesiniai gebėjimai mokant suaugusiuosius

Suaugusiųjų mokytojai, švietimo teikėjai, andragogai savo profesinėje veikloje vadovaujasi daugiausia edukacine sritimi. Respondentai teigia, kad žmogus mokantis suaugusius turi pasižymėti gebėjimu motyvuoti besimokančiuosius 83,3 % (N=55). Apie tai tyrime kalba ir besimokantys suaugusieji (žr. 27 pav.). Andragogai gerą savo dalyko žinojimą iškelia į antrąją vietą – 78,8 (N=52) , suaugusieji geras dalykines andragogų žinias vertina kaip svarbiausius profesinius gebėjimus ir iškelia juos į pirmąją poziciją (žr. 27 pav.). Didelį dėmesį andragogai skiria gebėjimams išmanyti besimokančiųjų psichologinius ypatumus 60,6 (N=40). Lyginant panašaus pobūdžio tyrimus ir mokslinius darbus šia tematika, pastebima, kad neformalusis suaugusiųjų mokymasis priklauso nuo lyderio: aktyviai klausinėdamas ir klausydamasis besimokančiųjų, skatindamas tarpusavio dialogą ir debatus, jis ne tik juos skatina mokytis, bet mokosi ir pats (S. Vyčiūtė, 2016). Andragogai/lektoriai neišryškino svarbios vadybinių gebėjimų vykdyti švietimo programas kompetencijos (31,8 %).

Išsiaiškinus kokiomis kompetencijomis ir profesiniais gebėjimais turi pasižymėti asmuo, mokantis suaugusiuosius, siekta nustatyti, kokie motyvai skatina andragogus/lektorius rengti ir įgyvendinti suaugusiųjų neformaliojo švietimo programas. Duomenys apie motyvus, pateikiami 8 lentelėje

8 lentelė. Motyvai, skatinantys rengti suaugusiųjų neformaliojo švietimo programas

(N)

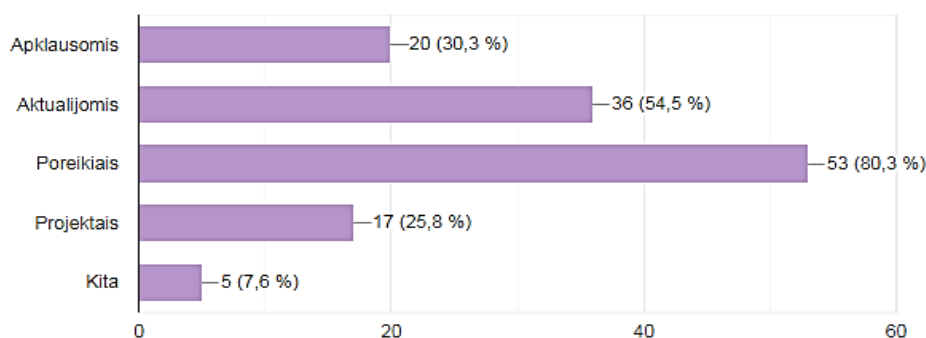
KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	TEIGINIAI	Atsakymų dažnis
Socialiniai bendradarbiavimo motyvai	Socialinės gerovės motyvai	<p><...>noras padėti žmonėms <...> norėjimas dalintis žiniomis ir patirtimis<...> norėjimas dalintis patirtimi<...>noras padėti žmonėms ir pelno siekimas<...>noras dalintis patirtimi <...> noras prisidėti prie senjorų mokymosi visą gyvenimą<...> suaugusiųjų noras mokytis<...>noras padėti žmonėms<...> noras padėti, nesustabarėti<...> <...> bendravimo poreikių patenkinimas <...>bendravimas su kitais asmenimis<...> bendrystės poreikiai <...> <...> altruizmas <...> <...> tikėjimas <...></p>	<p>(N=9)</p> <p>(N=3)</p> <p>(N=1)</p> <p>(N=1)</p>
	Platieji socialiniai motyvai	<p><...>siekis suteikti reikiamas žinias norintiems mokytis, tobulėti<...> galimybė perteikti žinias ir suteikti tobulėjimui platesnes gaires<...>noras suteikti galimybę vyresnio amžiaus žmonėms tobulėti, socializuotis<...>žinių perteikimas jaunesnėms kartoms<...>jaučiu, kad žmonėms reikia tų žinių, pamokų, susitikimų<...> <...>turima kompetencija, neišnaudoti profesiniai resursai, siekis būti reikalingu visuomenei<...> <...> nuolatiniai pokyčiai <...> <...>noras darbo rinkoje turėti labiau kvalifikuotus specialistus <...> <...>klausytojų paklausa grįžtamasis ryšys <...>klausytojų susidomėjimas, noras tobulėti<...></p>	<p>(N=5)</p> <p>(N=1)</p> <p>(N=1)</p> <p>(N=1)</p> <p>(N=2)</p>
Suaugusiųjų mokymo profesiniai motyvai	Vidiniai individualūs stimuliacijos motyvai	<p><...> noras dirbti <...>darbas<...> <...>noras tobulėti, nemiegoti veikti<...>nesustabarėti pačiai<...>neleidžia sustabarėti<...>neatitrūkti nuo gyvenimo tempo<...> <...> noras sudominti auditoriją <...>noras jomis sudominti senjorų auditoriją<...> <...>mokymasis visą gyvenimą<...>domėjimasis aktualijomis<...>mokymasis visą gyvenimą jau tapo poreikiu<...> <...>savirealizacijos galimybės<...>galimybės save realizuoti<...>savirealizacija<...>savęs įtvirtinimas<...> <...> Savimotyvacija. Noras darbinėje veikloje įgytomis žiniomis dalintis, ieškant naujų idėjų<...>Noras kuo ilgiau būti aktyviu, socialinių, bendruomeninių poreikių tenkinimas, turimų žinių išsaugojimas ir jų gilinimas, noras atitolinti senatvinę dimensiją<...></p>	<p>(N=2)</p> <p>(N=4)</p> <p>(N=2)</p> <p>(N=3)</p> <p>(N=4)</p> <p>(N=2)</p>
	Išoriniai profesiniai motyvai	<p><...>poreikis<...>suaugusiųjų mokymosi poreikis <...>mokymosi poreikis<...>poreikis<...>besimokančiųjų poreikis<...>žmonių poreikiai<...> <...> laikmetis <...> <...> atlygis <...> <...> kvietimas rengti programas <...>kvietimai<...> mes tik siūlome temas<...> <...> kolegos <...> <...> programų nerengiu <...>nerengiu<...> <...>Veikla Trečiojo Amžiaus Universitete (TAU)<...> Savivaldybės įsipareigojimai<...></p>	<p>(N=6)</p> <p>(N=1)</p> <p>(N=1)</p> <p>(N=3)</p> <p>(N=1)</p> <p>(N=2)</p> <p>(N=2)</p>

Kaip parodyta 8 lentelėje pagrindiniai, andragogų/lektorių motyvai rengti neformaliojo suaugusiųjų švietimo programos yra suskirstyti į dvi kategorijas: socialiniai bendradarbiavimo ir suaugusiųjų mokymo profesiniai motyvai. Daugiausia andragogus lektorius rengti programos motyvuoja socialinės gerovės (N=24) ir vidiniai individualūs stimuliacijos motyvai. Išryškėjo andragogų/lektorių noras padėti žmonėms, bendrystės poreikiai, noras būti naudingiems, savirealizacijos galimybės, laikmetis. Tačiau respondentams rengiantiems neformaliojo suaugusiųjų programos ne mažiau svarbus yra noro patiemis tobulėti (N=9), mokymosi visą gyvenimą (N=9) ir savęs įtvirtinimo pedagoginėje veikloje (N=10) motyvas. Taigi galima teigti, kad jiems svarbi yra mokėjimo mokytis kompetencija. Tik keletas Andragogų/lektorių neatmeta noro dirbti ir atlygio už darbą motyvus. (N=3). Dominuoja socialinio bendradarbiavimo motyvai.

Suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimas

Žinant andragogų nuomonę apie motyvus, skatinančius rengti suaugusiųjų neformaliojo švietimo programos, domino kuo jie vadovaujasi rengdami jas.

Duomenys apie programų rengimo kriterijus pateikiami 31 paveiksle

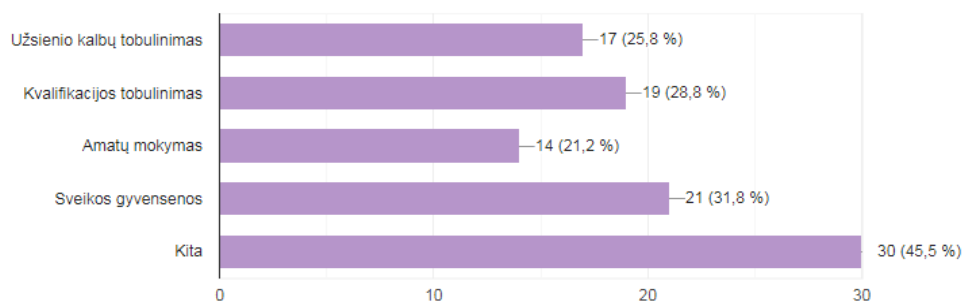

31 pav. Suaugusiųjų mokymo programų rengimo kriterijai

Rengiant suaugusiųjų mokymo(si) programas, kursus, seminarus vienareikšmiškai svarbiausi yra suaugusiųjų poreikiai 80,3 % (N=53). Į antrąją vietą respondentai iškelia aktualijų 54,5 % (N=36) svarbą suaugusiųjų mokymui(si). Galima daryti prielaidą, kad andragogai, lektoriai, programų teikėjai supranta suaugusiųjų mokymosi specifiką, jų poreikį tenkinti asmenines kompetencijas, norą neatsilikti nuo greitai besikeičiančios visuomenės, socialinių ir ekonominių inovacijų. Andragogai vertindami savo suaugusiųjų programų rengimo galimybes pažymėjo, kad mažiausiai vadovaujasi projektais 25 % (N=17). Tikėtina, kad tai yra mažesnių savivaldybių suaugusiųjų neformaliojo švietimo centrų problema.

Įvertinus, kokiomis asmeninėmis ir profesinėmis nuostatomis vadovaujasi asmenys, rengiantys suaugusiųjų mokymo programas, svarbu buvo išsiaiškinti, kokių sričių mokymai yra aktualiausi, paklausiausi, kokias mokymo paslaugas teikia andragogai.

Duomenys apie respondentų organizuojamus užsiėmimus (pagal programų turinį) pateikiami 32 paveiksle.

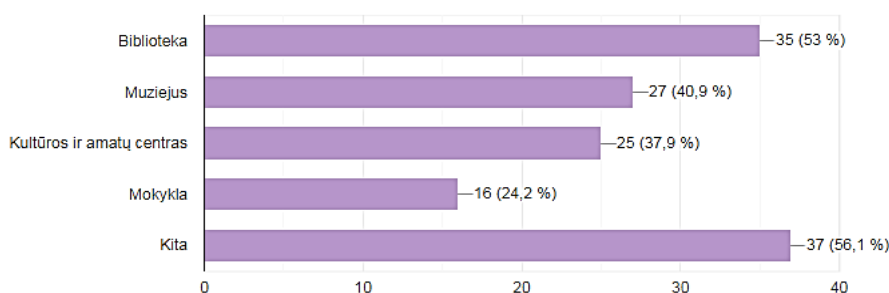

32 pav. Andragogų, teikėjų, lektorių organizuojami užsiėmimai (pagal programų turinį)

Analizuojant andragogų/lektorių organizuojamų programų suaugusiesiems rengimą galima teigti, jog dažniausiai rengiamos ir įgyvendinamos sveikos gyvensenos programos 31,8 % (N=21). Šių programų aktualumą akcentavo ir besimokantys suaugusieji 43,9 % (N=83) (žr. 18 pav.). Didžiausias organizuojamų užsiėmimų rodiklis – „kita“ – 45,5 % (N=30). Tenka apgailestauti, kad andragogai nenurodė kokias programas jie rengia. Galima tik numanyti, kad tai yra įvairios, atliepančios aktualius suaugusiųjų mokymosi poreikius. 28,8 % andragogų nurodė, kad jie teikia kvalifikacijos tobulinimo programas, tačiau nenurodė kokias.

Siekiant išsiaiškinti vieną iš svarbesnių organizavimo klausimų dėl aplinkų, kuriose andragogai norėtų organizuoti mokymus, skirtus neformaliajam suaugusiųjų mokymui buvo klausama kokiose aplinkose jie norėtų mokyti suaugusiuosius.

Duomenys aplinkų, kuriose andragogai/lektoriai norėtų organizuoti suaugusiųjų mokymus pateikta 33 paveiksle.

33 pav. Aplinkos, kuriose andragogai/lektoriai norėtų organizuoti suaugusiųjų mokymus

Vienas iš veiksnių motyvuojančių suaugusiuosius dalyvauti neformaliajame švietime, o andragogus/lektorius įgyvendinti parengtas mokymo programas yra aplinkos kuriose jie norėtų dirbti. Tyrimo dalyviams andragogams/lektoriams labiausiai priimtinos mokymui tinkamos aplinkos yra bibliotekos. Tai akcentavo 53 % (N=35) apklaustųjų, o tai sudaro didesnę pusę respondentų. Bibliotekų pranašumas lyginant su kitomis institucijomis yra galimai gerai veikiantis mokymosi institucijų tinklas, kuriame andragogams/lektoriams lengvai prieinama literatūra, informacinės technologijos. Muziejuose norėtų organizuoti užsiėmimus 40,9 % (N=27)

andragogų/lektorių, kultūros amatų centruose 37,9 % (N=25). Tikėtina kad, aplinkos kuriose gali būti organizuojami užsiėmimai siejamos su parengtų programų turiniu. Tikslī vieta nėra labai svarbi, tai gali būti biblioteka, mokykla, kultūros ir amatų centrai, seniūnija, svarbu, kad būtų patogū, galima pasinauditi mokymosi priemonėmis.

Suaugusiųjų neformaliojo mokymo organizavimo problemos andragogų požiūriu

Lietuvoje pasireiškia dalyvaujančiųjų neformaliajame švietime skaičiaus didėjimo tendencijos, tačiau organizuojant suaugusiųjų mokymus išskyla problemos, kurias spręsti privalu ne tik organizatoriams bet ir valstybiniu lygiu. Problemas įžvelgė ir akcentavo X regiono savivaldybių suaugusiųjų neformaliojo mokymo andragogai/lektoriai atsakydami į atvirą tyrėjo klausimą.

Duomenys apie andragogų/lektorių organizuojamų suaugusiųjų mokymų organizavimo problemas pateikiami 9 lentelėje.

9 lentelė. Suaugusiųjų neformaliojo mokymo organizavimo problemos andragoų

požiūriu (N)

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai	Dažnis
Suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimo problemos	Materialinės ir socialinės sąlygos mokymuisi	<p><...>laiko suderinimas <...>konstruktivaus laiko planavimo, lankomumo<...>pasirinkimas tinkamo laiko<...>darbo ir užsiėmimų suderinamumas<...> sunku suderinti visiems tinkamą laiką <...>laiko stoka</p> <p><...>patalpų trūkumas <...>didelis žmonių skaičius grupėse (idealu – 8 žmonės, susirenka – 25 – 30 žmonių) <...> priemonių ir medžiagų trūkumas praktiniams užsiėmimams<...>Norėčiau atskiros patalpos vien mano vedamiems užsiėmimams (bibliotekėlės - mokomosios medžiagos ir literatūros bei spaudos kaupimui) <...>mokymosi patalpos<...></p>	(N=5) (N=5)
	Finansai	<p><...> kaip savanoriška organizacija daug dėmesio, laiko ir energijos turime skirti žmogiškųjų, socialinių, finansinių ir materialinių išteklių paieškai. Tai sąlygoja neformalaus mokymosi programų rengimo, proceso organizavimo ir jo efektyvumo užtikrinimo problemas<...>Finansavimo stoka<...>piniginių lėšų stoka<...>lėšų nebuvimas<...>finansavimo<...>lėšų trūkumas<...>lėšų trūkumas<...>su priemonių įsigijimu, nes daugumos resursai riboti<...>finansiniais ištekliais<...>laiko stoka, finansai<...>lėšų trūkumas<...></p>	(N=11)
	Žmogiškieji resursai	<p><...>lektorių paieška<...>Nemokamų lektorių stygius Provincijoje Trečiojo amžiaus universiteto klausytojams trūksta kvalifikuotų lektorių, dėstytojų<...>lektorių paieška<...>lektorių paieška<...>dėstytojai nepasiruošę dėstyti vyr. amžiaus žmonėms, trūksta kvalifikacijos<...></p> <p><...>Jokių, bet... trūksta savanorių, žmonėms labai reikia nuolatinių savipagalbos grupių. Noras tobulėti, pažinti save – didelis poreikis senjorams.<...>rašome Erasmus+ projektus, bet pagal juos maža dalis lyderių gali tobulėti, keistis patirtimi. Tuo klausimu asociacija galėtų teikti didesnę pagalbą<...> kaip savanoriška organizacija daug dėmesio, laiko ir energijos turime skirti žmogiškųjų, socialinių, finansinių ir materialinių išteklių paieškai. Tai sąlygoja neformalaus mokymosi programų rengimo, proceso organizavimo ir jo efektyvumo užtikrinimo problemas<...> skirtingas žinių lygis. Mokymų programos sudarymas, nes susirenka skirtingo lygio žmonės <...></p> <p><...> skirtingi poreikiai <...>lektorių savanorių trūkumas, vietinio finansavimo poreikis<...>kvalifikuotų dėstytojų trūkumas<...>nemokamų lektorių stygius<...></p>	(N=14)
Suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime problemos socialiniu aspektu	Suaugusiųjų asmenų psichologinės nuostatos neformaliojo švietimo atžvilgiu	<p><...>negebėjimas tikslingai sukcentruoti dėmesį į aktualią informaciją ir nuolatinis laikymasis savo nuostatų, nors jos ir nėra teisingos<...>problemos susijusios su vyresniu amžiumi<...>suaugusiųjų asmenų susiformavusios nuomonės įtakojimas<...></p> <p><...> pažymėjimas svarbiau už turinį, galimą tobulėjimą ir panašiai <...></p>	(N=3) (N=1)
	Suaugusiųjų požiūris į neformalų mokymąsi	<p><...>motyvacijos trūkumas ir nepagrįsti lūkesčiai <...>pasyvumu<...>Neaktyvūs dalyviai <...>suaugusiųjų žmonių neatsakingumu<...>suaugusiųjų mokymų lankomumas<...>Skirtingas žinių lygis, motyvacija tik kursų pradžioje, visiems tinkamo laiko parinkimas užsiėmimams <...>motyvacija, kvalifikacija<...>motyvacija<...></p>	(N=8)

Kaip parodyta 9 lentelėje tyrimo anketinės andragogų/lektorių apklausos duomenys leidžia teigti, kad X regiono savivaldybėse neformaliojo suaugusiųjų švietimo aktualiausias organizavimo problemos yra šios: mokymosi prieinamumas, finansavimas, materialinė bazė, žmonių motyvacija, žmogiškieji resursai, suaugusiųjų asmenų psichologinės nuostatos, požiūris į neformalųjį švietimą. Ne visi respondentai įvardijo esant aktualių problemų, jie teigė <...> *problemų nėra, tegul tik būna pasiūla*<...> *nėra jokių problemų reikia tik noro*<...> *nesusiduriame*<...> *nėra, nes jie patys kviečiasi*<...> *neorganizuoju* (N=12).

Andragogų/lektorių tyrimo anketinės apklausos apibendrinimas

Atlikus neformaliojo suaugusiųjų švietimo dalyvių anketinę apklausą bei išnagrinėjus respondentų pateiktus teiginius, išryškėjo esminės X regiono savivaldybių neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizavimo problemos:

- Mokymosi prieinamumas. Žinant respondentų geografinę padėtį (žr. 12 pav.), gali būti susijęs ir su lėšų galimybėmis, nes darbo rinka kaimuose ir miesteliuose maža.
- Švietimo finansavimo problemą, tyrimo anketinėse apklausose išryškino tiek besimokantys suaugusieji tiek ir andragogai/lektoriai. Jie teigia, kad <...> *finansavimo stoka*<...> *sąlygoja neformalaus mokymosi programų rengimo proceso organizavimo ir jo efektyvumo užtikrinimo problemas*<...>.
- Apibendrinant andragogų/lektorių įvardintą žmogiškųjų resursų problemą, galima teigti, kad yra didelė problema <...> *nemokamų lektorių stygius provincijoje, TAU klausojams trūksta kvalifikuotų lektorių, dėstytojų*<...>. Taip pat respondentai pabrėžia, kad <...> *dėstytojai nepasiruošę dėstyti vyresniojo amžiaus žmonėms, trūksta kvalifikacijos* <...>. Kaip vieną iš neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizavimo galimybių andragogai/lektoriai iškelia lyderių ir savipagalbos grupių svarbą švietime.
- Aptardami materialines mokymosi sąlygas andragogai/lektoriai įvardina priemonių ir medžiagų trūkumą užsiėmimams, patalpų stoką, darbo ir užsiėmimų suderinamumą. Ši problema išsryškėjo ir suaugusiųjų tyrimo anketinėje apklausoje. (žr. 7 lentelę).
- Suaugusiųjų motyvacijos mokymosi problemą nemaža dalis respondentų įvardija kaip vieną iš svarbesnių. Nurodydami, kad suaugusieji, pasyvūs, neatsakingi, nenuosekliai lankantys užsiėmimus, turintys nepagrįstą lūkesčių.

Darbdavių požiūrio į darbuotojų neformaliojo suaugusiųjų mokymosi organizavimo problemas ir jų sprendimo galimybes tyrimo analizė

Struktūruotas interviu (žr. 3 priedą). Interviu buvo atliktas su penkiais darbdaviais. Jų veiklos sektoriai įvairūs: kultūros (1), švietimo (2), socialinės srities (1) ir prekyba miško, sodo, daržo technika (1). Informantų įstaigose/įmonėse dirba nuo keturių iki šimto dvidešimt dviejų (122) darbuotojų. Interviu tyrimo modelyje buvo išskirtos penkios kategorijos: darbdavių požiūris į neformalųjį darbuotojų mokymą(si) ir kvalifikacijos tobulinimo procesą (4, 5 klausimai); darbuotojų poreikių mokytis, tobulinti kvalifikaciją identifikavimas (9, 11, 12 klausimai); optimaliausios sąlygos neformaliojo suaugusiųjų mokymosi organizavimui (6, 7 klausimai); galimybių neformaliai suaugusiųjų mokymuisi sudarymas (8, 10, 13, 14 klausimai), suaugusiųjų mokymo(si) neformaliajame švietime problemos (15, 16 klausimai).

Interviu tyrimo duomenys analizuojami pagal sudarytą interviu tyrimo modelį. (žr. 8 priedą)

Atlikus struktūruoto interviu klausimyno raštu darbdaviams analizę išskirtos penkios kategorijos, kurios leido atskleisti darbdavių požiūrį į suaugusiųjų neformalųjį švietimą, jo organizavimo problemas ir pagalbą jas sprendžiant.

Duomenys analizuojami lentelėje išskiriant esminius informantų atsakymus (interviu tekstas netaisytas). Lentelė sudaryta iš penkių kategorijų, kurios apima pagrindines darbuotojų mokymo(si) ir kvalifikacijos tobulinimo galimybes, suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimo problemas. Šios kategorijos išskirtos į aštuonias subkategorijas pagal detalius klausimų blokus ir respondentų individualių atsakymų teiginius. Analizuojant lentelėje pateiktus interviu dalyvių teiginius, atliekama išsami duomenų analizė ir palyginimai, taip pat pateikiamas interviu tyrimo apibendrinimas.

10 lentelė. Darbdavių nuomonė apie suaugusiųjų mokymą jo organizavimą ir mokymosi galimybes (N)

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Darbdaviai apie suaugusiųjų dalyvavimą neformaliajame švietime	Darbdavių požiūris į suaugusiųjų neformalųjį švietimą ir dirbančiųjų gebėjimus.	<p><...> darbdaviai pritaria darbuotojų mokymui(si) <...> (N=3)</p> <p><...> skatina<...> (N=4)</p> <p><...> suteikia galimybę tobulinti kvalifikaciją<...> (N=4)</p> <p><...> tikisi inovacijų organizacijai<...> (N=5)</p> <p><...> trūksta noro tobulėti prisitaikyti prie naujovių<...> (N=1)</p> <p><...> priiminti savarankiškai sprendimus<...> (N=1)</p> <p><...> atsakomybės stoka<...> (N=2)</p> <p><...> bendradarbiavimo stoka<...> (N=2)</p> <p><...> gebėjimo analizuoti savo veiklą<...> (N=1)</p> <p><...> skaitmeninių technologijų valdymo<...> (N=1)</p> <p><...> personalizuoto ugdymo(si) strategijų kompetencijų<...> (N=1)</p> <p><...> patirtinio mokymo(si) metodikos kompetencijų<...> (N=1)</p> <p><...> pozityvios lyderystės kompetencijų<...> (N=1)</p> <p><...> emocijų ir streso valdymo kompetencijų<...> (N=1)</p> <p><...> kruopštumo<...> (N=1)</p>
	Įmonės/įstaigos darbuotojams reikalingi kursai, seminarai kvalifikacijos tobulinimui.	<p><...> savimotyvacijos tema<...>(N=1)</p> <p><...> prekių pardavimo ir klientų aptarnavimo mokymai<...>(N=1)</p> <p><...> ilgalaikių skaitmeninių technologijų įsisavinimui<...>(N=1)</p> <p><...> seminarų apie bendravimo ir bendradarbiavimo kultūrą<...>(N=2)</p> <p><...> seminarų apie savo veiklos vertinimą ir analizę<...>(N=1)</p> <p><...> personalizuoto ugdymo(si) strategijos<...>(N=1)</p> <p><...> emocijų ir streso valdymo kompetencijų<...>(N=1)</p> <p><...> kvalifikacinių, susijusių su darbu<...>(N=1)</p>
Darbuotojų poreikių mokyti, tobulinti kvalifikaciją identifikavimas	Poreikių tobulinti kvalifikaciją, mokyti nustatymo kriterijai.	<p><...> interviu su darbuotoju metu<...> (N=2)</p> <p><...> interviu su personalo vadovu<...> (N=2)</p> <p><...> realaus darbo peržiūrėjimu<...> (N=2)</p> <p><...> specialybės žinios<...> (N=3)</p> <p><...> domėjimasis inovacijomis<...> (N=4)</p> <p><...> požiūris į darbą<...> (N=1)</p> <p><...> darbo kokybė<...> (N=2)</p> <p><...> atsakomybė<...> (N=1)</p>
	Tikslai kurių siekia darbdaviai, skatindami savo darbuotojus tobulėti, mokyti.	<p><...> tobulėjimo galimybių didinimas<...> (N=5)</p> <p><...> pareigų keitimas<...> (N=1)</p>
Optimaliausios sąlygos neformaliojo suaugusiųjų mokymo(si) organizavimu	Mokymosi renginių (kursų, seminarų, projektų) trukmė, laikas, lėšos.	<p><...> dieną<...> (N=4)</p> <p><...> trumpalaikiai seminarai iki dviejų dienų<...> (N=3)</p> <p><...> atostogų metu<...> (N=2)</p> <p><...> savaitgaliais<...> (N=2)</p> <p><...> iki 500 eurų<...> (N=2)</p> <p><...> iki 4500 eurų<...> (N=1)</p> <p><...> iki 9000 eurų<...> (N=1)</p> <p><...> iki 10000 eurų<...>(N=1)</p>

10 lentelės tęsinys 84 psl.

10 lentelės tęsinys

<p>Galimybių neformaliajam suaugusiųjų mokymuisi sudarymas</p>	<p>Skatinimas Atostogos kvalifikacijos tobulinimui/ mokymuisi Apmokami seminarai, kursai, renginiai</p>	<p><...> apmokėdama mokymus<...> (N=1) <...> nemažai daliai mūsų įstaigos darbuotojų kvalifikacijos kėlimas numatytas teisės aktuose (pvz. socialiniai darbuotojai ar jų padėjėjai per metus turi būti išklaušę ne mažiau nei 16 ak. val.)<...> (N=1) <...> įstaiga skatina savo darbuotojus kelti savo profesinę kvalifikaciją organizuodama išvažiuojamuosius seminarus, taip pat pasikviisdama lektorius į pačią įstaigą, apmokėdama už juos<...> (N=2) <...> apmokami seminarai, kursai, dalyvavimas projektuose, apmokamos komandiruotės<...>(N=3) <...> darbuotojai turi galimybę rinktis seminarus, už kvalifikacijos kėlimą apmoka įstaiga, mokami kelionpinigiai, komandiruotės, apgyvendinimas (jei trunka daugiau nei 1 dieną). Organizuojami seminarai pačioje įstaigoje. Jei tai ne seminarai, o ilgalaikės studijos, darbuotojams sudaromos sąlygos išvykti į sesijas, mokant atlyginimo dalį<...>(N=3) <...> išleisdami darbuotojus į mokymus darbo metu<...> (N=2) <...> suteikiamos atostogos mokymui(si)<...>(N=2) <...> Gimnazija neturi plačių galimybių prisidėti prie materialinio pedagogų skatinimo, bet įvertina žmogiškųjų išteklių vertę įstaigos veikloje. Todėl aktyvūs ir iniciatyvūs pedagogai yra skatinami dalyvauti Erasmus+ pedagogų kvalifikacijos kursuose bei darbo stebėjimo vizituose kitose Europos šalių švietimo įstaigose (gimnazija aktyviai dalyvauja Erasmus+ veikloje, apie 30% gimnazijos mokytojų turi galimybę kiekvienais metais tobulinti kvalifikaciją užsienyje)<...>(N=1) <...> darbuotojai patys labai siekia tobulinimo(si)<...>(N=2)</p>
<p>Suaugusiųjų mokymo(si) neformaliajame švietime problemos</p>	<p>Darbdavių požiūris į suaugusiųjų neformaliojo švietimo problemas</p>	<p><...> vyresnio amžiaus darbuotojai, labai nori tobulėti ir sunkiau sekasi įsisavinti naujoves<...>gimnazijos pedagoginę bendruomenę sudaro vyresnio amžiaus mokytojai, kurie yra apie 55–60 metų, šioje grupėje pastebimas motyvacijos ir sąmoningumo mokytis ir tobulinti savo kompetencijas trūkumas. <...> (N=3) <...>problema yra ir lėšų kvalifikacijai kelti trūkumas – išaugusios kursų kainos neadekvačios įstaigai skirtoms lėšoms.(N=1) <...> noro kelti profesinę kvalifikaciją nebuvimas<...>(N=1) <...> darbuotojų motyvacijos mokytis stoka<...> (N=2) <...> naujų jaunų specialistų neigimas požiūris į kvalifikacijos tobulinimo programas<...> (N=1) <...> Kita problema, kuri demotyvuoja pedagogus – mažas darbo krūvis, todėl pedagogai dirba 2 – 3 – 5 ugdymo įstaigose, o tai sudaro sunkumus derinant darbo grafikus ir kursų laiką<...> (N=1) <...> problemų nėra<...> (N=1)</p>
	<p>Darbdavių siūlymai dėl suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimo</p>	<p><...> kaip darbdavys ir šiuo metu sudarau pačias palankiausias sąlygas kelti profesinę kvalifikaciją<...> (N=1) <...> skatiname ir apmokame darbuotojų tobulinimo kursus. Siunčiame į konferencijas.<...> (N=1) <...> finansinėmis galimybėmis<...> (N=2) <...> leisti laisvai planuoti kiekvienam pedagogui kvalifikacijos tobulinimą, suderinant gimnazijos strateginius planus; pasitikėti kiekvieno pedagogo kompetencijomis ir atpažinti stipriuosius profesinius įgūdžius bei asmenines savybes; palaikyti pedagogų individualias ar grupines iniciatyvas, nenutolstant nuo gimnazijos strateginių planų bei šiuolaikinės mokyklos koncepcijos<...> (N=1) <...> sulygti prieinamą kainą su lektoriumi <...> (N=1)</p>

Šiame **darbdavių požiūrio į darbuotojų neformaliojo suaugusiųjų mokymosi organizavimo problemas ir galimybes tyrime**, suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime ir kvalifikacijos tobulinimo organizavime išskiriamos pagrindinės proceso organizavimo ir įgyvendinimo nuostatos, problemos ir jų sprendimo galimybės. Jos pateiktos 10 lentelėje kaip penkios kategorijos, kurios sąveikauja tarpusavyje, siekiant užtikrinti darbuotojų ir darbdavių efektyvų bendradarbiavimą organizuojant suaugusiųjų neformalųjį švietimą. Kaip teigiama mokslinėje literatūroje, sėkmingą mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo proceso organizavimą užtikrina darbdavių gebėjimas įžvelgti savo darbuotojų poreikius mokytis pagal įmonėje/įstaigoje parengtus poreikio mokytis vertinimo kriterijus bei tikslus, sietinus su įmonės/įstaigos sėkminga veikla. Todėl struktūruoto interviu su darbdaviais metu buvo siekiama išsiaiškinti kaip X regiono įmonėse/įstaigose darbdaviai vertina savo darbuotojų gebėjimus, jų poreikius mokytis, tobulinti kvalifikaciją, kokių reikia kvalifikacijos tobulinimo programų, kaip sudaromos galimybės mokytis. Svarbu buvo įžvelgti kaip įgyvendinamas šis procesas ir išanalizuoti jo sudedamųjų dalių tarpusavio ryšį.

Darbdaviai apie suaugusiųjų dalyvavimą neformaliajame švietime. Interviu metu buvo siekiama sužinoti, koks darbdavių požiūris į savo įmonės/įstaigos darbuotojų mokymąsi, kokių jiems trūksta gebėjimų ir kokių reikėtų mokymų, kursų/seminarų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimui. Visi penki informantai/darbdaviai teigiamai vertina savo darbuotojų norą mokytis, tobulinti kvalifikaciją. Jie pritaria darbuotojų mokymuisi, skatina juos siekti aukštesnės kvalifikacijos, suteikia galimybę tobulinti kvalifikaciją ir svarbiausia visi penki darbdaviai tikisi grįžtamojo ryšio (inovacijų) savo organizacijai. Analizuojant darbdavių nuomonę apie savo organizacijos darbuotojų gebėjimus išryškėjo, kad darbuotojams daugiausia trūksta noro tobulėti, prisitaikyti prie naujovių, priimti savarankiškai sprendimus, skaitmeninių technologijų valdymo kompetencijų, bendradarbiavimo, emocijų ir streso valdymo kompetencijų, atsakomybės. Siekiant pagerinti savo įmonės/įstaigos veiklos rezultatus darbdaviai interviu nurodė, kokius jie organizuotų kursus/seminarus savo darbuotojų kvalifikacijai tobulinti. Išaiškėjo, kad darbdaviai siūlytų mokymus savo darbuotojams būtent tokiomis temomis, kokių gebėjimų darbuotojams trūko. Konstatuota, kad esant nevienodai veiklos sričiai, darbdaviai savo darbuotojams siūlo mokymosi sritis pagal įstaigos/įmonės veiklos sektorius. Socialinės srities įmonės direktorė teigė, kad jų darbuotojams reikalingos žinios savimotyvacijos tema; prekybos miško, sodo, daržo įmonės vadovas organizuotų mokymus prekių pardavimų ir klientų aptarnavimo srityje; švietimo įstaigų darbdaviai nurodo, kad jų darbuotojams reikalingi kursai ilgalaikių skaitmeninių technologijų įsisavinimui, bendravimo ir bendradarbiavimo kultūros klausimais, seminarų apie emocijas ir streso valdymą; kultūros įstaigos (bibliotekos) direktorė savo darbuotojams siūlytų kvalifikacinius susijusius su darbu mokymus. Nei vienas informantas neišreiškė neigiamo požiūrio į darbuotojų

mokymąsi. Galima konstatuoti, kad ir mažos įmonės turinčios keletą darbuotojų ir didelės įstaigos turinčios virš šimto darbuotojų vadovai teigiamai vertina darbuotojų dalyvavimą neformaliajame suaugusiųjų švietime. Visi penki įstaigų/organizacijų vadovai tikisi iš darbuotojų grįžtamojo ryšio, inovacijų savo organizacijai.

Darbuotojų poreikių mokytis, tobulinti kvalifikaciją identifikavimas. Mokymo procesas visada prasideda nuo poreikių išsiaiškinimo, todėl interviu metu buvo siekiama sužinoti, koku būdu, kokiais vertinimo kriterijais ir koku tikslu darbdaviai savo įstaigoje/organizacijoje nustato darbuotojų poreikius mokytis. Darbdaviai teigė, kad darbuotojų poreikiai mokytis yra nustatomi vykdant interviu su darbuotoju metu, realaus darbo peržiūrėjimu, specialybės žiniomis, darbo kokybe, atsakomybe. Šiame žinių ir informacinių technologijų amžiuje tampa akivaizdu, kad mokymosi ir švietimo procesai, grindžiami nuolatiniu atsinaujinimu, taikant naujas ir pažangias technologijas, užtikrina išlikimą konkurencingoje aplinkoje. Modernių technologinių priemonių diegimas didina įmonių/įstaigų sėkmingą veiklą. Reikia manyti, kad neatsitiktinai daugiausia informantų akcentavo, kad darbuotojų mokymosi poreikius nustato išsiaiškindami jų domėjimąsi inovacijomis (N=4). Nustatant mokymo tikslus, didžiausias dėmesys ir prioritetai, kaip teigė informantai, skiriami informaciniams tikslams įgyvendinti ir technologinių įstaigos veiklos procesų tobulinimui. Visi penki darbdaviai teigė, kad pagrindinis tikslas – tobulėjimo galimybių didinimas ir tik vienas švietimo įstaigos vadovas paminėjo pareigų keitimą. Nei vienas iš darbdavių nenurodė atlyginimo dydžio keitimo kaip vieno iš tikslų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimui.

Optimaliausios sąlygos neformaliojo suaugusiųjų mokymo(si) organizavimui. Aptariant darbuotojų galimybę mokytis suaugusiųjų neformaliojo švietimo seminaruose, kursuose. Darbdaviai pažymėjo, kad optimaliausios sąlygos jų darbuotojams mokytis būtų dieną (N=4). Interviu metu informantai išreiškė savo nuomonę, kad kvalifikacijos tobulinimo trukmė – trumpalaikiai seminarai iki dviejų dienų būtų jų įmonei/įstaigai optimaliausi ir lengviausiai suderinami su darbovietės veiklos organizavimu. Apie galimybę organizuoti suaugusiųjų mokymą(si) atostogų metu savo nuomonę išreiškė du (N=2). Kiti du informantai būtų nieko prieš jei darbuotojai mokytųsi savaitgaliais. Taip teigdami jie nurodė, kad būtų lengviau organizuoti įmonės veiklą, o darbuotojams būtų apmokama pagal teisės aktuose numatytus koeficientus. Lėšų skyrimas darbuotojų tobulinimui(si) kiekvienos iš įmonių/įstaigų yra individualus priklausomai nuo darbuotojų skaičiaus. Didžiosios švietimo įstaigos turinčios virš šimto darbuotojų gali skirti darbuotojų kvalifikacijos tobulinimui nuo 9000 iki 10000 eurų. Socialinės srities įstaigos, kurioje dirba šešiasdešimt vienas darbuotojas, direktorė akcentavo, kad metams darbuotojų mokymui(si) gali skirti 4500 eurų. Mažesnių įmonių/įstaigų kultūros ir prekybos sektoriaus vadovai teigė, kad

metams savo darbuotojams gali skirti iki 500 eurų kvalifikacijos tobulinimui. Šiuose darbdavių teiginiuose galima įžvelgti jų suinteresuotumą turėti kvalifikuotus, inovatyvius darbuotojus.

Galimybių neformaliajam suaugusiųjų mokymuisi sudarymas. Kalbėdami apie darbuotojų galimybę mokytis neformaliu būdu informantai teigė, kad darbuotojai gali lankyti įvairių organizacijų rengiamus tikslinius kursus, metodinius seminarus. Jie, pasak švietimo įstaigų vadovų (N=2), taip pat turi galimybę stažuotis šalyje ir užsienyje rengdami projektus ir dalyvaudami įvairiose projektinėse veiklose su užsienio partneriais. Teigdami apie sudaromas galimybes darbuotojams mokytis/tobulinti kvalifikaciją darbdaviai akcentavo, kad už kvalifikacijos tobulinimą apmoka įstaiga (N=3), mokami kelionpinigiai, komandiruotės, apgyvendinimas (jei trunka daugiau nei 1 dieną). Darbdaviai teigė, kad organizuojami seminarai pačioje įstaigoje yra efektyvūs, mažiau reikalinga lėšų jų organizavimui, daugiau dalyvių gali vienu metu tobulinti kvalifikaciją. Jei tai ne seminarai, o ilgalaikės studijos, darbuotojams sudaromos sąlygos išvykti į sesijas, mokant atlyginimo dalį (N=2). Kai kurie darbdaviai akcentavo, kad skatina darbuotojus mokytis išleisdami juos į mokymus darbo metu (N=2), suteikdami atostogas mokymui(si) (N=1). Švietimo įstaigos vadovė teigė, kad neturi plačių galimybių prisidėti prie materialinio pedagogų skatinimo, bet įvertina žmogiškųjų išteklių vertę įstaigos veikloje. Todėl aktyvūs ir iniciatyvūs pedagogai yra skatinami dalyvauti Erasmus+ pedagogų kvalifikacijos kursuose bei darbo stebėjimo vizituose kitose Europos šalių švietimo įstaigose (gimnazija aktyviai dalyvauja Erasmus+ veikloje, apie 30% gimnazijos mokytojų turi galimybę kiekvienais metais tobulinti kvalifikaciją užsienyje) (N=1). Aptariant darbuotojų mokymo(si) motyvacijos priemones reikia išskirti darbdavių skiriamą transportą nuvykti į mokymosi įstaigą (N=1), tolygiai paskirstomas kvalifikacijai tobulinti skirtas lėšas (N=1). Taupydami įmonės lėšas darbdaviai rekomenduoja darbuotojams rinktis nemokamus ar nuotolinio mokymosi kursus.

Interviu tyrimo apibendrinimas

Atlikus interviu su įstaigų vadovais apie darbuotojų dalyvavimą suaugusiųjų neformaliajame švietime tyrimo rezultatų analizę, pateikiami apibendrinimai apie darbuotojų mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo ypatumus vyraujančius įstaigose/įmonėse:

- Darbuotojų mokymo(si) poreikiai yra nustatomi ir įvertinami vykdant darbuotojų apklausą pagal pačių darbdavių kriterijus;
- Darbdaviai matydami savo darbuotojų poreikių mokytis galimybes, skatina ir motyvuoja juos finansiškai, suteikdami jiems galimybę pasirinkti mokymų, seminarų, kursų laiką, trukmę, prieinamumą.
- Darbdaviai teigiamai vertina įmonės/įstaigos darbuotojų mokymą(si), kvalifikacijos tobulinimą. Įvardija darbuotojų gebėjimų trūkumus, iškelia darbuotojų motyvacijos

mokytis/tobulinti kvalifikaciją stoka, išskiria vyresniojo amžiaus darbuotojų prisitaikymo prie inovacijų problemą bei naujų jaunų specialistų neigiamą požiūrį į kvalifikacijos tobulinimo programas.

- Darbuotojai dažniausiai motyvuojami mokytis materialinėmis paskatomis, taip pat skatinami stažuotėmis šalyje ir užsienyje, dalyvavimu projektuose, suteikiamos apmokamos mokymosi atostogos, komandiruotės, skiriamas transportas vykimui į mokymus;

- Pagrindinės darbuotojų mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo problemos, pasak įstaigų vadovų, yra darbuotojų mokytis motyvacijos trūkumas.

- Siekiant pagerinti darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo procesą tikintis inovacijų įstaigai ir darbuotojų asmenybės tobulinimui, reikia labiau pasitikėti darbuotojų kompetencijomis ir individualiu kvalifikacijos tobulinimo planavimu, bei palaikyti jų iniciatyvas, kurios derėtų su įstaigos strateginiais planais.

Suaugusiųjų mokymo(si) neformaliajame švietime problemos darbdavių požiūriu

Dauguma darbdavių, interviu metu pažymėjo, kad jie daugiau ar mažiau organizuoja neformalų darbuotojų švietimą. Neabejotina, kad suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimas nėra sklandus procesas. Organizuojant mokymus susiduriama su įvairiais skirtingo pobūdžio sunkumais, susijusiais su lėšų stoka, darbuotojų motyvacija mokytis, vyresniojo amžiaus ir naujų jaunų specialistų požiūriu į kvalifikacijos tobulinimo programas ir kt.

Darbdaviai struktūruoto interviu metu išryškina šias neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizavimo problemas:

- Darbuotojų mokytis motyvacijos stoka;
- Vyresnio amžiaus darbuotojų psichologinės problemos;
- Jaunų specialistų neigiamas požiūris į kvalifikacijos tobulinimo programas;
- Lėšų kvalifikacijai tobulinti trūkumas, išaugusios kursų kainos;
- Tiesioginio darbo ir kursų laiko suderinamumas.

Motyvacijos stoka akivaizdžiai vyrauja iškeltų problemų sąrašė. Šią problemą akcentuoja švietimo ir socialinės srities įstaigų vadovai, bei mažos prekybos įmonės direktorius. Materialinių lėšų, reikalingų mokymams trūkumą nurodo tik vienas darbdavys siedamas šią problemą mokymo paslaugų kainomis ir neadekvačiai įstaigai skiriamas lėšas kvalifikacijos tobulinimui. Du darbdaviai (informantai) kaip vieną iš problemų nurodo vyresniojo amžiaus darbuotojų demotyvaciją mokytis dėl sunkiau įsisavinamų naujovių.

Interviu pabaigoje darbdaviams buvo pasiūlyta išsakyti savo nuomonę, kaip jie galėtų prisidėti prie darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo organizavimo. Socialinės srities ir prekybos įstaigų vadovai teigė, kad jie kaip darbdaviai sudaro pačias palankiausias sąlygas tobulinti profesinę kvalifikaciją nukreipdami darbuotojus į konferencijas, kursus, seminarus ir juos

apmokėdami. Švietimo įstaigos vadovė siūlė pasitikėti kiekvieno darbuotojo kompetencijomis, palaikyti pedagogų individualias ar grupines iniciatyvas kvalifikacijos tobulinimui derinant jas su įstaigos strateginiais planais. Finansiškai prie kvalifikacijos tobulinimo galėtų prisidėti kultūros ir švietimo įstaigos.

Interviu duomenys leidžia teigti, kad darbdaviai siūlo šias neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizavimo problemų sprendimo galimybes: finansinių lėšų skyrimas (N=3), darbuotojų iniciatyvų palaikymas, (N=1), tikslingas darbuotojų nukreipimas į kvalifikacijos tobulinimo renginius (seminarus, konferencijas, kursus) (N=2), lektorių paieška (pagal finansines galimybes ir įstaigos veiklos strategiją) (N=2)

IŠVADOS

Remiantis darbe iškeltais uždaviniais ir atlikta mokslinės literatūros bei analitinio tyrimo duomenų analize, galima pateikti tokias išvadas:

1. Šiuolaikiniai mokslininkai neformaliojo suaugusiųjų švietimo sampratą traktuoja ir aiškina įvairiai, tačiau esminio skirtumo tarp šios sąvokos sampratų nėra, skiriasi tik jų interpretacijos. Neformalusis suaugusiųjų švietimas apibrėžiamas kaip organizuota, nenutrūkstanti švietimo veikla. Ji suteikia suaugusiesiems raštingumo pagrindų, gyvenimo, darbo įgūdžių, bendrosios kultūros žinių. Akcentuojama, kad neformalusis suaugusiųjų švietimas apima visus asmeniui augti, tobulėti padedančius aspektus: mokymosi aplinkos kūrimą, informacijos ir patirties sklaidą, mokymo programų sudarymą, rezultatų vertinimą ir pokyčių kūrimą, kurie kartu sukuria geresnį suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime rezultatą.

2. Mokslinė literatūros analizė atskleidė, kad neformaliojo suaugusiųjų švietimo procesas turi vykti nuosekliai ir sistemingai visais lygmenimis: sąveikaujant valstybei, savivaldos institucijoms ir nevyriausybinėms organizacijoms. Šią nuostatą reglamentuoja visi dokumentai, kurie yra nukreipti pagrindinių neformaliojo suaugusiųjų švietimo tikslų ir uždavinių įgyvendinimui.

3. Dokumentų tyrimo analizės metu išsiaiškinta, kad savivaldybių lygmeniu suaugusiųjų neformalusis švietimas dar nefunkcionuoja kaip vieninga sistema.

4. Iškelta tyrimo hipotezė, kad sėkmingas dalyvių (klausytojų, paslaugų teikėjų, andragogų, darbdavių) bendradarbiavimas sprendžiant suaugusiųjų mokymosi problemas lemia Neformaliojo Suaugusiųjų Švietimo prieinamumą, suderinamumą, skatinimą, poreikių tenkinimą, pasitvirtino. Išanalizavus X regiono savivaldybių visų trijų tyrime dalyvavusių respondentų grupių neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizavimo problemas, paaiškėjo, kad tris pagrindines problemas išryškino visos trys tiriamųjų grupės:

➤ Motyvacijos stoka. Motyvacijos mokytis problemą kaip vieną iš svarbesnių įvardija nemaža dalis respondentų.

➤ Lėšų trūkumas. Pagrindiniai sunkumai, organizuojant neformalųjį suaugusiųjų švietimą, tyrimo duomenimis susiję su lėšų trūkumu. Pastarasis būdingas ir suaugusiesiems dalyvaujantiems neformaliajame švietime, ir andragogams lektoriams ir darbdavams. Lėšų trūkumas dažniau apsunkina kaimo ir miestelių suaugusiuosius, nes sunkiau pasiekiamos mokymosi įstaigos. Andragogai nurodo nepakankamą patalpų, mokomųjų programų, mokymo priemonių finansavimą. Darbdavių nuomone, lėšų trūkumas priklauso nuo įstaigos/įmonės dydžio ir joms skiriamų lėšų.

➤ Psichologinės problemos. Nustatyta, kad tyrime dalyvavusieji vyresniojo amžiaus respondentai nepasitiki savo jėgomis; andragogai nurodo suaugusiųjų asmenų psichologines nuostatas neformaliojo švietimo atžvilgiu: pasyvumą, lankomumą, vyresniojo amžiaus asmenų psichologinius ypatumus; darbdaviai išskiria vyresniojo amžiaus darbuotojų prisitaikymo prie inovacijų problemą.

5. Empirinio tyrimo metu išsiaiškinta neformaliojo suaugusiųjų švietimo X regiono savivaldybėse mokymosi suderinamumo ir prieinamumo problema. Prieinamumo problema kaimų ir miestelių vietovėse susijusi su geografiniu prieinamumu ir su žmonių finansinėmis galimybėmis. Tyrime pastebėta ir užsiėmimų suderinamumo problema, kuri ypač aktuali dirbantiems suaugusiesiems, norintiems tobulinti savo profesines kompetencijas ir darbdaviams, kurie norėtų su darbu susijusių mokymų.

6. Tyrimas išryškino informacijos apie dalyvavimo neformaliajame suaugusiųjų švietime ir žmogiškųjų resursų stygių. Suaugusieji nurodo, kad daugiausia informacijos apie mokymosi galimybes, institucijas, programas gauna iš artimosios aplinkos (šeimos narių, draugų, pažįstamų), trūksta lankstinukų, skrajučių informuojančių apie dalyvavimo neformaliajame suaugusiųjų švietime galimybes. Andragogai/lektoriai pastebi, kad viena iš svarbesnių problemų kvalifikuotų andragogų/lektorių pasiūla.

7. Išanalizavus tyrimo anketinius duomenis nustatyta, kad tyrimo dalyviai suaugusiųjų neformaliojo švietimo problemų sprendimo galimybes nurodo šiais aspektais: žmogiškojo faktoriaus aspektu, finansiniu aspektu, mokymo organizavimo aspektu.

REKOMENDACIJOS

Atlikus suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime problemų ir jų sprendimo galimybių tyrimo analizę X regiono savivaldybėse ir apibendrinus tyrimo išvadas, pateikiamos rekomendacijos, siekiant patobulinti tiriamą procesą:

1. Aktyviau ieškoti papildomų finansavimo šaltinių suaugusiųjų neformaliojo švietimo programų rengimui ir įgyvendinimui. Tai galėtų būti Europos Sąjungos struktūriniai fondai, fizinių ir juridinių asmenų parama;

2. Tikslingai ir sistemingai atlikti suaugusiųjų mokymosi poreikių tyrimus ir pagal jų analizių rezultatus paskirstyti gaunamas finansines lėšas šių poreikių tenkinimui.

3. Siekiant motyvuoti kaimų ir miestelių bendruomenes dalyvauti neformaliajame suaugusiųjų švietime, savivaldybių suaugusiųjų neformaliųjų centrų darbuotojams organizuoti renginius apie esamas mokymosi galimybes ir ugdymosi poreikius bei atitinkančias suaugusiųjų mokymosi programas. Šiuos susitikimus organizuoti gyventojams prieinamose aplinkose (daugiafunkciniuose centruose, bibliotekose, kultūros centruose).

4. X regiono savivaldybių neformaliojo suaugusiųjų centrams parengti lankstinukus (skrajutes) apie suaugusiųjų neformaliojo švietimo rekomenduojamas programas, jų įgyvendinimo laiką, vietą, trukmę. Šiuos lankstinukus (skrajutes) platinti bibliotekose, kultūros ir daugiafunkciniuose centruose bei kitose gyventojams prieinamose vietose.

5. Įstaigų/įmonių darbdaviams skatinant darbuotojus dalyvauti neformaliajame suaugusiųjų švietime, kvalifikacijos tobulinimo renginiuose, motyvuoti juos atlyginimo dydžio keitimu, karjeros augimo galimybėmis.

Tikėtina, kad šios rekomendacijos leistų pagerinti neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizavimą, suaugusiųjų dalyvavimą neformaliajame švietime mokymosi visą gyvenimą kontekste, bei įstaigų/įmonių veiklos efektyvumą, inovacijų diegimą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. A European Area Lifelong (2002). European Communities. Belgium. Europos erdvė visą gyvenimą (2002). Europos bendruomenės. Belgija
2. Andragogo pagalbos suaugusiam besimokančiajam strategijos taikymo galimybės Gitana Tolutienė ISSN 1392-3137. TILTAI, 2013
3. Aukštojo mokslo įstatymas, 2008
4. Bitinas B. Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. – Vilnius: Kronta, 2006.
5. Bitinas B. Pedagoginės diagnostikos pagrindai. – Vilnius: UAB „Parama“, 2002.
6. Bitinas B. Ugdymo tyrimų metodologija. – Vilnius: Jošara, 1998
7. Charles C. M. Pedagoginio tyrimo įvadas. – Vilnius: Alma littera, 1999
8. Čekanavičius V., Murauskas G. Statistika ir jos taikymai (2 knygos). – Vilnius: TEV, 2000
9. Dey I. Qualitative data analysis: a user-friendly guide for social scientists. – London, New York: Routledge, 2002.
10. Engaging New Learners in Adult Education. Short Guide for Policy-makers and Adult Educators [/en/resource-centre/content/engaging-new-learners-adult-education-short-guide-policy-makers-and-adult](#)
11. European Commission/EACEA/Eurydice, 2015. Suaugusiųjų švietimas ir mokymas Europoje: daugiau mokymosi galimybių. Euridikės ataskaita. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras. (<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>).
12. Foley Griff Suaugusiųjų mokymosi metmenys: suaugusiųjų švietimas globalizacijos laikais: leidinys išleistas vykdant projektą „Suaugusiųjų mokymo galimybių plėtra: andragoginės literatūros portfelis“, kurį rėmė Lietuvos Respublikos ir iš dalies finansavo Europos Sąjunga.– Kronta, 2007 ISBN 978-9955-734-51-2
13. Gall M., Borg W., Gall J. Educational Research. An Introduction. – New York, 1996.
14. Giedrė Kondratavičiūtė „Suaugusiųjų neformalaus mokymo/si patrauklumo didinimas profesinio mokymo įstaigose“ Magistro baigiamasis darbas Kaunas, 2014
15. Giedrius Steponavičius „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklės savivaldybėse apžvalga“ KPMPC, 2018
16. Handbook of Qualitative Research / ed. by N. Denzin, Y. Lincoln. – Thousand Oaks, London: Sage Publication, 1993.
17. I. Jagelavičiūtė. Epale – Europos suaugusiųjų mokymosi elektroninė platforma.
18. Juozaitis A. M. Andragogų praktikų neformaliojo mokymosi modelis: monografija. – Vilnius, 2008.– ISBN 978-9955-548-39-3

19. Jūratė Butvilienė „Neformalusis suaugusiųjų švietimas Lietuvoje: valstybinis ir privatus mokymo sektoriai“ Daktaro disertacija Vilnius, 2014
20. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. – Šiauliai: Lucilijus, 2005
21. Knowles M. S. et. al. Suaugęs besimokantysis: klasikinis požiūris į suaugusiųjų švietimą: studija / leidinys išleistas vykdant projektą „Suaugusiųjų mokymo galimybių plėtra: andragoginės literatūros portfelis“. – Vilnius: Danielius, 2007. – ISBN 978-9955-476-54-2
22. Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymo Nr. VIII-822 pakeitimo įstatymas 2018 m. d. Nr. Vilnius 1 straipsnis. Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymo Nr. VIII-822 nauja redakcija
23. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. (2012) http://lms.lt/files/active/0/2011-02-18_Lietuva2030.pdf(link is external)
24. Lietuvos Respublikos Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas. (2014) http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=478674(link is external)
25. Longworth N. Mokymosi visą gyvenimą praktika: švietimo kaita XXI amžiuje: studija / leidinys išleistas vykdant projektą „Suaugusiųjų mokymo galimybių plėtra: andragoginės literatūros portfelis“. – Vilnius: Kronta, 2007. – 196 p. – ISBN 978-9955-734-48-2
26. Mokymosi pagrindai Suaugusiųjų švietimas: studija/ leidinys išleistas vykdant projektą „Suaugusiųjų mokymo galimybių plėtra: andragoginės literatūros portfelis“, kurį rėmė Lietuvos Respublikos ir iš dalies finansavo Europos Sąjunga.- Kronta ,2007 ISBN 978-9955-734-45-1
27. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas.
http://www.lssa.smm.lt/docs/Memorandumas_2001.doc
28. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, 2008
29. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija.
http://unesco.lt/uploads/file/failai_VEIKLA/svietimas/isakymas_valstybes_zinioms.pdf
30. Mokslo ir studijų įstatymas, 2009
31. Neformalaus pedagogų mokymosi patirties pripažinimo metodika.- mokytojų kompetencijos centras,2007 ISBN 978-9955-34-041-6
32. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016 – 2023 metų plėtros programa.
33. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas, 2014
34. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas, 1998

35. Neformaliuoju ir savišvietos būdais įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo procedūros realizavimo patirtys v 1 2 3 Skaidrė Zičkienė , Rima Bakutytė , Edita Musneckienė ISSN 1648-9098 (Print); ISSN 2424-337X (Online) *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 2015 1 (36). 104-116.
36. Neformaliuoju ir savišvietos būdų įgytų kompetencijų, susijusių su aukštuoju mokslu, vertinimo ir pripažinimo bendrieji principai, 2017
37. Neformalusis suaugusiųjų švietimas kaip suaugusiųjų socializacijos veiksnys Dr. Irena Žemaitaitytė Lietuvos teisės universitetas, Socialinio darbo fakultetas, 2003
38. Pedagogų perkvalifikavimo programų metodologija ir realizavimo metodika mokytojų kompetencijų centras, 2007 ISBN 978-9955-34-036-2 Neformalusis vyresniųjų suaugusiųjų švietimas Lietuvoje Situacijos analizė ir rekomendacijos švietimo NVO tinklas, 201899
39. Pietrab Manuel Medialus pasaulis ir suaugusiųjų švietimas: studija/ leidinys išleistas vykdant projektą „Suaugusiųjų mokymo galimybių plėtra: andragoginės literatūros portfelis“, kurį rėmė Lietuvos Respublikos ir iš dalies finansavo Europos Sąjunga.-Versus aureus, 2007 ISBN 978-9955-34-049-2
40. Pilietinio dalyvavimo pagrindai Suaugusiųjų švietimas: studija/ leidinys išleistas vykdant projektą „Suaugusiųjų mokymo galimybių plėtra: andragoginės literatūros portfelis“, kurį rėmė Lietuvos Respublikos ir iš dalies finansavo Europos Sąjunga.- TEV , 2007 ISBN 978-9955-680-78-9
41. Profesinio mokymo įstatymas, 2007
42. Rogers Alan. Non-Formal Education– Flexible Schooling or Participatory Education? Hong Kong : Comparative Education Research Centre, University of Hong Kong, 2005.
43. Rupšienė L. Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007.
44. S. Gedeikienė Pedagogų požiūris į mokymąsi visą gyvenimą: sociologinė interpretacija: magistro darbas. – Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2010. – URL: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2010~D_20100707_11003992207/DS.005.0.01.ETD
45. Siebert Horst Teorijos ir praktikos sąveika: tekstai suaugusiųjų švietimo: studija/ leidinys išleistas vykdant projektą „Suaugusiųjų mokymo galimybių plėtra: andragoginės literatūros portfelis“, kurį rėmė Lietuvos Respublikos ir iš dalies finansavo Europos Sąjunga.- Kronta , 2007 ISBN 978-9955-734-49-9
46. Smith, M. C. (1998). *Adult Educational Psychology: The Interface between Adult Learning, Development, and Education*. Unpublished manuscript. USA: Northern Illinois University.

47. Smith, M. K. (2004). Eduard Lindeman and the Meaning of Adult Education. The encyclopaedia of informal education. Interaktyvus: <http://www.infed.org/thinkers/et-lind.htm> [žiūrėta 2012-11-27].
48. Smith, M. K., Knowles, M. (2002). Informal adult education, self-direction and andragogy. The encyclopedia of informal education. Interaktyvus: www.infed.org/thinkers/et-knowl.htm [žiūrėta 2012-05-27].
49. Suaugusiųjų švietimas Europoje: tendencijos ir problematika: studija / Parengė: Europos suaugusiųjų švietimo asociacija. – Vilnius: Danielius, 2006. – 132 p. – ISBN 978-9955-4764
50. Švietimo įstatymas, 1989
51. Švietimo įstatymas, 2011
52. Tamošiūnas Tadas „Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalų suaugusiųjų švietimą“ analizė Vilnius, 2005
53. Teresevičienė M. ir kt. Andragogika: vadovėlis. – Kaunas: VDU leidykla, 2006. – ISBN 80 9955-12-121
54. Teresevičienė M. ir kt. Suaugusiųjų mokymasis: andragogikos didaktikos pagrindai. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2004. – ISBN 9955-530-77-4
55. Tight Malcolm Kertinės suaugusiųjų švietimo ir mokymo idėjos: studija/ leidinys išleistas vykdant projektą „Suaugusiųjų mokymo galimybių plėtra: andragoginės literatūros portfelis“, kurį rėmė Lietuvos Respublikos ir iš dalies finansavo Europos Sąjunga.-Kronta,2007 ISBN 978-9955-734-50-5
56. Tyrimo “Suaugusiųjų mokymasis Lietuvoje: aprėptis, poreikiai ir pasiūla” ATASKAITA ESF/2004/2.4.0-K01-083/SUT-237-04 Tyrimo grupė Prof., habil dr.M.Teresevičienė dr. V.Zuzevičiūtė R.Kuncaitis A. Rutkiene
57. Tonbul, Y., Gökhan K., A Research About the Contribution of Vocational Education Centers (VEC) on Apprentices Professional Developmen tand CurrentProblems. International Online Journal of Educational Sciences; 2013, Vol. 5 Issue 1, 14 Charts 50. U Myint Han. Provision of Continuing Education in Myanmar. Myanmar Education Research Bureau, 1999.
58. Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija, 2004
59. Winters, A., Meijers, F., Kuijpers, M., Herman B. What Are Vocational Training conversation about? Analysis of Vocational Training Conversations in Dutch Vocational Education from a Career Learning Perspective. Journal of Vocational Educationand Training, v61 n3 p247-266 Sep 2009. 20 pp. ISSN:1363-6820.
60. Zuzevičiūtė V. Suaugusiųjų mokymosi poreikiai ir jų tyrimas: mokomoji knyga. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2006. – 117 p. – ISBN 978-9955-12-137-8

61. Zuzevičiūtė V. Suaugusiųjų mokymosi poreikiai ir jų tyrimas: mokomoji knyga. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2006. – 117 p. – ISBN 978-9955-12-137-8
62. Zuzevičiūtė, V., Teresevičienė, M. (2008). Suaugusiųjų mokymasis. Andragoginės veiklos perspektyva. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
63. Žemaitytė I. (2007). Neformalusis suaugusiųjų švietimas: plėtros tendencijos dabartinėje Europoje. Vilnius, <http://ebooks.mruni.eu/pdfreader/neformalusis-suaugusij-vietimas-pltros-tendencijos-dabartinje-europoje25160> (link is external)

PRIEDAI

1 PRIEDAS

SUAUGUSIŲJŲ APKLAUSOS ANKETA

Maloniai prašau išsamiai atsakyti į visus pateiktus klausimus. Anketa anoniminė. Bus analizuojami tik apibendrinti tyrimo rezultatai, todėl garantuojamas jų konfidencialumas. Šiaulių universiteto edukologijos studijų programos, Švietimo vadybos magistro studijų II kurso studentė Inga Dryžaitė rašo magistrinį darbą **Suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime problemos ir jų sprendimo galimybės**. Jūsų pateikta informacija padės įvertinti suaugusiųjų mokymosi organizavimo problemas ir jų sprendimo galimybes. Dėkoju už pagalbą.

1. Jūsų gyvenamoji vieta: (pažymėkite✓)	Miestas	Miestelis	Kaimas	Kita (nurodykite)

2. Amžius: (pažymėkite✓)	18-28 m.	29-39 m.	40-50 m.	50-60 m.	Nuo 60

3. Lytis: (pažymėkite✓)	Vyras	Moteris

4. Jūsų išsilavinimas: (pažymėkite✓)	Aukštasis	Aukštesnysis	Vidurinis	Pagrindinis	Pradinis

5. Jūsų profesinė kvalifikacija: (specialybė). Įrašykite

6. Darbinė padėtis: (pažymėkite✓)	Dirbantis	Bedarbis	Pensininkas	Dirbantis pensininkas

7. Kas paskatino mokytis? (pažymėkite ✓)	Šeimos nariai	Draugai	Darbdavys	Pats	Kita (nurodykite)

8. Įvardinkite konkrečias priežastis, paskatinusias mokytis

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite ✓
Noras įdomiai praleisti laiką, bendrauti, susipažinti su žmonėmis	
Noras įgyti atestatą, diplomą, kvalifikacijos pažymėjimą	
Noras pagilinti savo žinias ir/ar gebėjimus dominančioje srityje	
Noras įgyti žinių ir gebėjimų, naudingų kasdieniame gyvenime, tobulėti, plėsti akiratį	
Dalyvauti, mokytis privalau, dėl darbo pobūdžio, darbdavio nurodymu ir pan.	
Noras pradėti savo verslą	

Noras susirasti naują darbą, pakeisti darbą ar profesiją	
Noras padidinti karjeros galimybes	
Noras patobulinti savo darbo įgūdžius	

9. Mokymosi priemonės motyvuojančios Jus mokyti

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite ✓
Interneto prieinamumas	
Turimos lėšos mokymuisi	
Mokymuisi reikalingų priemonių (medžiagos, vadovėlių) prieinamumas	
Mokymosi formų pasirinkimas (nuotolinis mokymas ir pan.) galimybės	
Platus mokymosi programų pasirinkimas	
Kita (įrašykite)	

10. Mokymosi kliūtys

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite ✓
Mokiausi, bet nepatiko	
Mokytis jau per vėlu	
Mokymuisi trūksta lėšų	
Mokymąsi sudėtinga derinti su darbu	
Neturiu laiko	
Turimų žinių man visiškai pakanka	
Nėra informacijos apie mokymosi galimybes	
Kyla problemų dėl atstumo iki mokymosi vietos	
Mokymosi programos per sudėtingos	
Bijau, kad nesugebėsiu	
Kita (įrašykite)	

11. Iš kur Jūs gaunate informaciją apie mokymosi/tobulinimosi galimybes suaugusiems? (galimi keli atsakymų variantai)

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite ✓
Iš žiniasklaidos (laikraščių, televizijos, radijo, interneto)	
Iš reklaminių plakatų	
Iš skrajučių, lankstinukų	
Iš pažįstamų, kurie lankė panašius kursus	
Informacija teikiama darbovietėje	
Kita (nurodykite)	

12. Nurodykite Jus dominančias mokymo/mokymosi sritis:

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite ✓
Profesinio	
Informacinių technologijų ir kompiuterinio raštingumo (el. paštas, socialiniai tinklai, informacijos paieška, dokumentų rengimas)	
Ekonomikos ir verslumo	
Užsienio kalbų (anglų, prancūzų, vokiečių ir kt.)	
Psichologijos (bendravimo ir emocinių gebėjimų lavinimas)	

Teisės (vartotojų teisė, darbo teisė, turtiniai klausimai ir pan.)	
Savirealizacijos	
Sveikos gyvensenos	
Tradicinių lietuviškų amatų (pynimas, keramika, karpiniai ir kt.)	
Vairavimo mokymų	
Sodininkystės ir daržininkystės	
Grožio paslaugų	
Maisto gamavimo	
Meninės saviraiškos (dailė, muzika, dizainas ir kt.)	
Finansinio raštingumo	
Kita (nurodykite)	

13. Jus paskatintų mokyti:

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite ✓
Lankstus mokymosi grafikas	
Mokymosi trukmės pasirinkimo galimybė	
Individualizuotas mokymas(is)	
Tradicinis mokymas(is)	
Nuotolinio mokymosi galimybės	
Mokymasis arti gyvenamosios vietos	
Poreikius atitinkančios mokymosi programos	
Kita (įrašykite)	

14. Nurodykite kokiuose mokymuose, kursuose, seminaruose, užsiėmimuose dalyvavote: (galimi keli atsakymų variantai)

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite ✓
Užsienio kalbos	
Kompiuterinis - skaitmeninis raštingumas	
Ekonomika, vadyba, verslumas	
Teisiniai klausimai (vartotojų teisės, turtiniai klausimai, darbo teisė ir pan.)	
Pilietiškumas, istorija, etnokultūra	
Sceninė saviraiška (choras, šokiai, dailė, teatras)	
Sveikatinimas (Sveikas gyvenimo būdas, sveikata)	
Psichologija	
Projektų rengimas ir valdymas	
Finansinis raštingumas	
Amatai (nėrimas, karpiniai, bitininkystė, puodininkystė ir pan.)	
Floristika, dizainas	
Profesinės kvalifikacijos tobulinimo kursai	
Kursai kitomis temomis	
Kita (nurodykite)	

15. Įvertinkite mokymosi/tobulinimosi programų pasiūlą Jūsų rajone (mokymosi/tobulinimosi programų aspektu). (pažymėkite vieną variantą✓)

Įvertinkite mokymosi/tobulinimosi programų pasiūlą Jūsų rajone (mokymosi/tobulinimosi programų aspektu).	Labai gerai	Gerai	Patenkinamai	Nepatenkinamai

16. Įgytos žinios kursuose, paskaitose, seminaruose ir kt. buvo naudingos: (galimi keli atsakymų variantai)

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite
Asmeninių pomėgių tenkinimui	
Kvalifikacijos tobulinimui	
Kitos profesijos įgijimui	
Profesinei veiklai	
Turiningam laisvalaikio praleidimui	
Kita (nurodykite)	

17. Kokia mokymosi trukmė Jus tenkintų? (Pažymėkite tinkamą atsakymo variantą✓)

Kokia mokymosi trukmė Jus tenkintų?	Trumpalaikiai mokymai (nuo 1 iki 8 val.)	Vidutinės trukmės mokymai (2–5 dienos)	Ilgalaikiai mokymai (2 ir daugiau savaičių)	Kita (nurodykite)

18. Koks Jums būtų tinkamas laikas mokytis? (galimi keli atsakymų variantai✓)

Koks Jums būtų tinkamas laikas mokytis?	Dieną	Vakarais	Savaitgaliais	Atostogų metu	Laikas nesvarbu	Kita (nurodykite)

19. Kokio tipo institucijoje Jūs norėtumėte mokytis? (galimi keli atsakymų variantai)

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite ✓
Trečiojo amžiaus universitete	
Suaugusiųjų švietimo centruose	
Savivaldybėje/seniūnijoje	
Užimtumo tarnyboje (darbo birža)	
Visuomenės sveikatos biure	
Kultūros ir amatų centre	
Bibliotekoje	
Savo darbo vietoje	
Kita (nurodykite)	

20. Kokiomis asmeninėmis savybėmis turi pasižymėti žmogus, mokantis suaugusiuosius? (galimi keli atsakymų variantai)

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite ✓
Atsakingas	
Lankstus (pritaikantis prie besimokančiųjų)	
Pasitikintis savimi ir gerbiantis kitus	
Sugebantis bendrauti	
Tolerantiškas	
Kita (nurodykite)	

21. Kokiais profesiniais gebėjimais turi pasižymėti žmogus, mokantis suaugusiųjų? (galimi keli atsakymų variantai)

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite ✓
Gebantis analizuoti savo veiklą	
Gebantis motyvuoti besimokančiuosius	
Geras dalyko žinovas	
Išmanantis besimokančiųjų psichologinius ypatumus	
Sugebantis parinkti tinkamus mokymo/si metodus	
Sugebantis planuoti laiką ir medžiagos pateikimą	
Kita (nurodykite)	

DĖKOJU

ANDRAGOGŲ APKLAUSOS ANKETA

Šiaulių universiteto edukologijos studijų programos, Švietimo vadybos magistro studijų II kurso studentė Inga Dryžaitė rašo magistrinį darbą **Suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime problemos ir jų sprendimo galimybės**. Jūsų pateikta informacija padės įvertinti suaugusiųjų mokymosi organizavimo problemas ir jų sprendimo galimybes.

Maloniai prašau išsamiai atsakyti į visus pateiktus klausimus. Anketa anoniminė. Bus analizuojami tik apibendrinti tyrimo rezultatai, todėl garantuojamas jų konfidencialumas. Pasirinktą atsakymą žymėkite apveddami Jums tinkamą atsakymą ar įrašydami savo variantą. Dėkoju už pagalbą.

1. Amžius (pažymėkite✓)	18–28 m.	29–39 m.	40–50 m.	50–60 m.	Nuo 60

2. Lytis: (pažymėkite✓)	Vyras	Moteris

3. Darbo stažas: (pažymėkite✓)	Neturiu	Nuo 1 iki 10 metų	Nuo 10 iki 20 metų	Nuo 20 iki 30 metų	Nuo 30 ir daugiau

4. Jūsų išsilavinimas: (pažymėkite✓) (nurodykite šiuo metu turimą aukščiausią išsilavinimą)	Aukštasis	Aukštesnysis	Vidurinis	Pagrindinis

5. Jūsų profesinė kvalifikacija: (specialybė). Įrašykite

6. Kurios iš kompetencijų sričių Jūsų manymu yra svarbiausios mokant suaugusiuosius? (galimi keli atsakymų variantai)

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite ✓
Asmeninė (pasitikėjimas savimi ir gebėjimas autentiškai, pagarbiai bendrauti)	
Dalykinė (gebėjimas kurti mokymo programas)	
Didaktinė (gebėjimas organizuoti mokymą/si suaugusiųjų auditorijoje)	
Socialinė (gebėjimas užmegzti ir palaikyti žmogiškus santykius, organizuoti bendrą veiklą)	
Vadybinė (gebėjimas vykdyti švietimo projektus bei organizacijos veiklą)	
Kita (įrašykite)	

7. Kokiais profesiniais (dalykiniais) gebėjimais turi pasižymėti žmogus, mokantis suaugusiųsčius? (galimi keli atsakymų variantai)

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite ✓
Gebantis analizuoti savo veiklą	
Gebantis motyvuoti besimokančiuosius	
Geras dėstomo dalyko žinovas	
Išmanantis besimokančiųjų psichologinius ypatumus	
Sugebantis planuoti laiką ir medžiagos pateikimą	
Kita (įrašykite)	

8. Kuo vadovaujatės rengdami suaugusiųjų mokymo programas, kursus, seminarus? (galimi keli atsakymų variantai)

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite ✓
Apklausomis	
Aktualijomis	
Poreikiais	
Projektais	
Kita (įrašykite)	

9. Jūsų organizuojami užsiėmimai yra: (galimi keli atsakymų variantai)

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite ✓
Užsienio kalbų tobulinimas	
Kvalifikacijos tobulinimas	
Amatų mokymas	
Sveikos gyvensenos	
Kita (įrašykite)	

10. Su kokiomis pagrindinėmis problemomis susiduriate organizuodami suaugusiųjų mokymą/si?

11. Kas skatina Jus rengti ir įgyvendinti Suaugusiųjų Neformaliojo Švietimo programas?

12. Kokiose aplinkose norėtumėte organizuoti neformaliojo mokymo užsiėmimus suaugusiesiems?

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite ✓
Biblioteka	
Muziejus	
Kultūros ir amatų centras	
Mokykla	
Kita (įrašykite)	

DĖKOJU

INTERVIU KLAUSIMYNAS DARBDAVIAMS

Maloniai prašau išsamiai atsakyti į visus pateiktus klausimus. Interviu klausimynas anoniminis. Bus analizuojami tik apibendrinti tyrimo rezultatai, todėl garantuojamas jų konfidencialumas. Šiaulių universiteto edukologijos studijų programos, Švietimo vadybos magistro studijų II kurso studentė Inga Dryžaitė rašo magistrinį darbą **Suaugusiųjų dalyvavimo neformaliajame švietime problemos ir jų sprendimo galimybės**. Jūsų pateikta informacija padės įvertinti suaugusiųjų mokymosi organizavimo problemas ir jų sprendimo galimybes. Dėkoju už pagalbą.

1. Koks Jūsų įmonės/įstaigos veiklos sektorius/sritis (Irašykite)

2. Jūsų pareigos įmonėje/įstaigoje (specialybė) (Irašykite)

3. Kiek žmonių dirba Jūsų įmonėje/įstaigoje? (Irašykite)

4. Koks Jūsų požiūris į Jūsų darbuotojų mokymąsi?

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite ✓
Pritariu	
Skatinu	
Suteikiu galimybę kelti kvalifikaciją	
Tikiuosi inovacijų organizacijai	
Nepritariu	
Kita (įrašykite)	

5. Jūsų nuomone, kokių gebėjimų stinga Jūsų įmonės dirbantiesiems? (Irašykite)

6. Kada darbuotojai turi mokytis/tobulintis? (pažymėkite) ✓	Dieną	Vakarais	Savaitgaliais	Atostogų metu	Kitu laiku (įrašykite)

7. Optimaliausia trukmė mokymuisi / tobulinimuisi.

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite ✓
Trumpalaikiai seminarai (iki 2 dienų)	
Tęstiniai seminarai (daugiau kaip 2 mokymų dienos)	
Ilgalaikiai mokymai (virš 1 mėnesio)	
Kita (įrašykite)	

8. Kiek per metus įmonė gali skirti lėšų darbuotojų mokymuisi/tobulinimuisi? (pažymėkite)✓	Iki 100 eurų	Iki 500 eurų	Iki 1000 eurų	Kita suma (įrašykite)	Neatsakė

9. Kaip nustatote darbuotojų poreikius mokytis/tobulinti kvalifikaciją?

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite ✓
Interviu su personalo vadovu	
Realaus darbo peržiūrėjimu	
Interviu su darbuotoju	
Nežinau	
Kita (įrašykite)	

10. Kokių kursų reikėtų Jūsų įmonės (organizacijos) darbuotojams kvalifikacijai tobulinti? (Įrašykite)

11. Kokiais vertinimo kriterijais vadovaujate nustatydami darbuotojų poreikį mokytis?

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite ✓
Specialybės žiniomis	
Požiūriu į darbą	
Darbo kokybe	
Atsakomybe	
Domėjimusi inovacijomis	
Kita (įrašyti)	

12. Kokių tikslu dažniausiai darbuotojams skiriami mokymai?

Galimi atsakymų variantai	Pažymėkite ✓
Pareigų keitimas	
Tobulėjimo galimybių didinimas	
Atlyginimo dydžio keitimas	
Kita (įrašyti)	

13. Kaip sudaromos galimybės darbuotojams mokytis/ tobulintis? (Įrašykite)

14. Kaip skatinami Jūsų kompanijos/įmonės/įstaigos/ darbuotojai mokytis/tobulinti kvalifikaciją. (Įrašykite)

15. Problemos susijusios su suaugusiųjų mokymusi. (Įrašykite)

16. Kuo Jūs kaip darbdavys (darbdavio atstovas) galėtumėte prisidėti prie darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo? (Įrašykite)

DĖKOJU

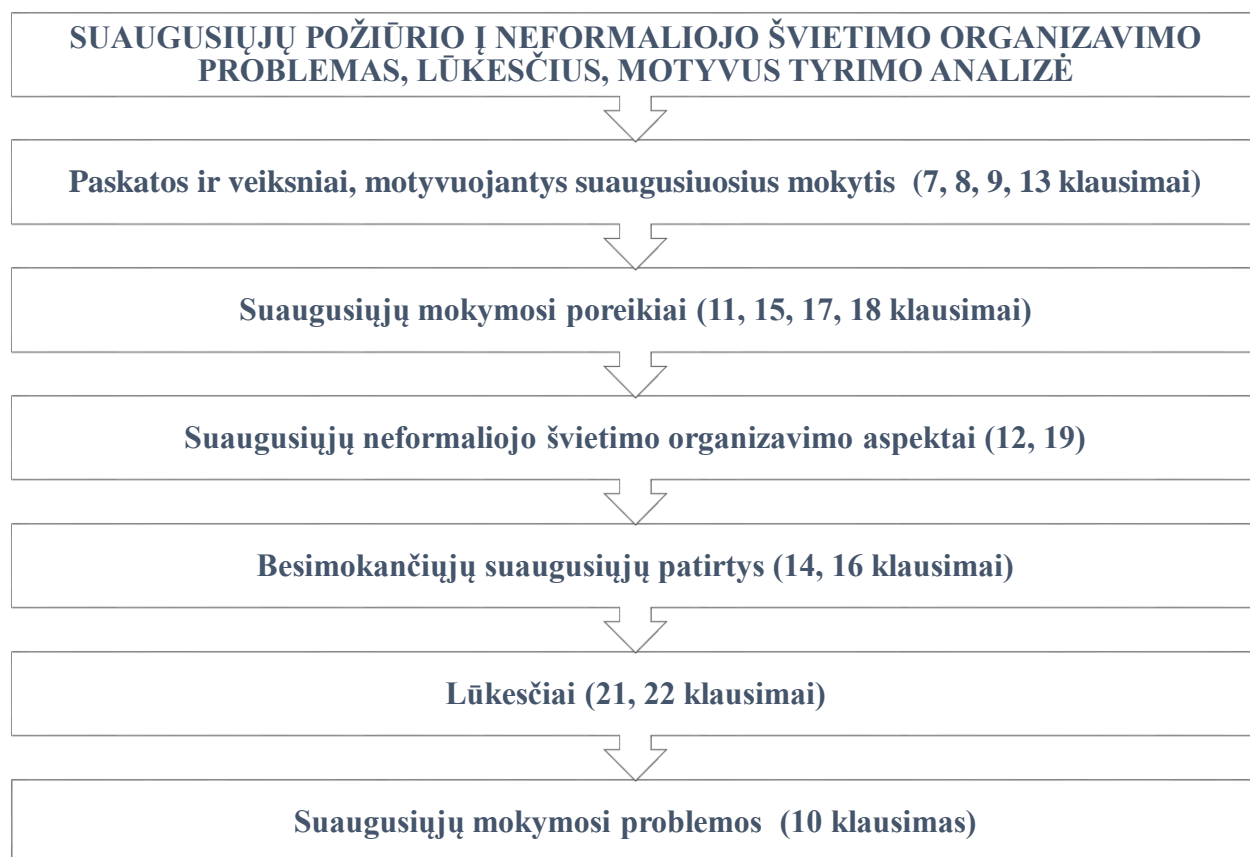
PAVEIKSLĖLIAI

Paveikslo Nr.	PAVEIKSLĖLIO PAVADINIMAS
1 pav.	Neformaliojo suaugusiųjų švietimo lygmenys
2 pav.	Neformaliojo suaugusiųjų švietimo veiksniai
3 pav.	Andragogo kompetencijos
4 pav.	Lietuvos suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą galimybių įvairovių laukas
5 pav.	Teisės aktai ir strateginiai dokumentai, reglamentuojantys suaugusiųjų švietimą
6 pav.	Vidiniai motyvai skatinantys suaugusiuosius mokytis
7 pav.	Išoriniai motyvais skatinantys suaugusiuosius mokytis
8 pav.	Mokymo turinio savybės
9 pav.	Motyvacijos būdai skatinantys suaugusiuosius mokytis
10 pav.	Tyrimo dizainas
11 pav.	Andragogų/lektorių pasiskirstymas pagal darbo stažą
12 pav.	Suaugusiųjų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą
13 pav.	Suaugusiųjų pasiskirstymas pagal darbinę padėtį
14 pav.	Suaugusiųjų mokymosi motyvai
15 pav.	Priemonės motyvuojančios mokytis
16 pav.	Asmenų paskatos dalyvauti neformaliajame švietime
17 pav.	Mokymosi paskatos
18 pav.	Dominančios mokymo(si) sritys
19 pav.	Suaugusiuosius dominančios mokymosi institucijos
20 pav.	Informacijos šaltiniai apie mokymo(si)/tobulinimo(si) galimybes suaugusiesiems
21 pav.	Mokymo(si)/tobulinimo(si) programų vertinimas
22 pav.	Tinkamas laikas mokytis amžiaus aspektu
23 pav.	Tinkamas laikas mokytis užimtumo aspektu
24 pav.	Respondentų dalyvavimas mokymo(si)/tobulinimo(si) užsiėmimuose
25 pav.	Įgytų žinių kursuose, seminaruose ir kt. nauda
26 pav.	Andragogų asmeninės kompetencijos mokant suaugusiuosius
27 pav.	Andragogų profesinės kompetencijos mokant suaugusiuosius
28 pav.	Suaugusiųjų mokymosi problemos
29 pav.	Svarbiausios kompetencijų sritys mokant suaugusiuosius
30 pav.	Svarbiausi profesiniai gebėjimai mokant suaugusiuosius
31 pav.	Suaugusiųjų mokymo programų rengimo kriterijai
32 pav.	Andragogų, teikėjų, lektorių organizuojami užsiėmimai (pagal programų turinį)
33 pav.	Aplinkos kuriose andragogai/lektoriai norėtų organizuoti suaugusiųjų mokymus

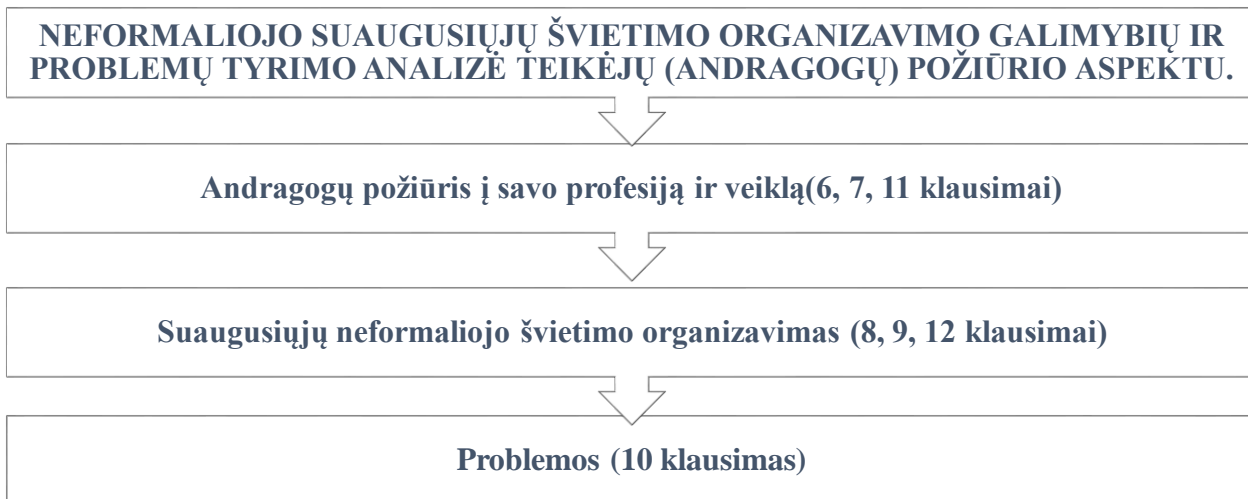
LENTELĖS

Lentelės Nr.	LENTELĖS PAVADINIMAS
Nr. 1	Partneriai, padedantys organizuoti suaugusiųjų mokymąsi Lietuvoje
Nr. 2	Suaugusiųjų, andragogų/lektorių ir darbdavių pasiskirstymas pagal lytį
Nr. 3	Suaugusiųjų ir andragogų/lektorių pasiskirstymas pagal amžių
Nr.4	Suaugusiųjų ir andragogų/lektorių pasiskirstymas išsilavinimo aspektu
Nr. 5	Suaugusiųjų ir andragogų/lektorių pasiskirstymas kvalifikacijos aspektu
Nr. 6	Darbdavių duomenys pagal veiklos sritis, pareigas ir darbuotojų skaičių
Nr.7	Mokymo(si)/tobulinimo(si) organizavimas trukmės ir laiko aspektu
Nr. 8	Motyvai, skatinantys rengti suaugusiųjų/neformaliojo švietimo programas
Nr. 9	Suaugusiųjų neformaliojo mokymo organizavimo problemos andragogų požiūriu
Nr. 10	Darbdavių nuomonė apie suaugusiųjų mokymą, jo organizavimą ir mokymosi galimybes

SUAUGUSIŲJŲ ANKETINĖS APKLAUSOS TYRIMO MODELIS

ANDRAGOGŲ/LEKTORIŲ ANKETINĖS APKLAUSOS TYRIMO MODELIS

DARBDAVIŲ INTERVIU TYRIMO MODELIS

